

หมอชาวบ้าน

ความเหลื่อมล้ำกับ
วิกฤติการณ์ทางสังคม

พลัง
ขับเคลื่อน
การจัดการตนเอง
บนแผ่นดิน
ไทย

ประเวศ วะสี

พลังขับเคลื่อน
.....
การจัดการตนเอง
.....
บนแผ่นดินไทย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

พลังขับเคลื่อนการจัดการตนเองบนแผ่นดินไทย

โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data
ประเวศ วะสี.

พลังขับเคลื่อนการจัดการตนเองบนแผ่นดินไทย.-กรุงเทพฯ :
หมอชาวบ้าน, 2557.

136 หน้า.

1. ปัญหาสังคม. I. ชื่อเรื่อง.
361.1

ISBN 978-616-507-094-2

บรรณาธิการบริหารสำนักพิมพ์
คณะบรรณาธิการ
ศิลปกรรม
ปก

นพ.สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ
แก้ว วิฑูรย์เฮียร, เสกสรร เรืองมนัสสุทธิ, เอกชัย ศิลาอาสน์
สงวน ศรีบุรินทร์
อดิสร จินดาอนันต์ยศ

จัดพิมพ์/เผยแพร่โดย สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๖๑๘-๔๗๑๐ โทรสาร ๐-๒๒๗๑-๑๘๐๖, ๐-๒๒๗๘-๐๑๗๐
www.thaihealthbook.com e-mail : manager@thaihealthbook.com
แยกสี/พิมพ์ที่ : พิมพ์ดี, สมุทรสาคร

พื้พวู
กระดากนอบสายตากันรื้
www.greenread.com

สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมผู้จัดพิมพ์
และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย

แนะนำหรือวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ได้ที่

www.thaibookrecommend.com

คำนำ

คำตอบอยู่ข้างล่าง

สิ่งดี ๆ กำลังเกิดขึ้นที่ข้างล่าง ที่ฐานของประเทศ

ในขณะที่ข้างบนมองแทบไม่เห็นทางออก ไม่ว่าจะทำ
อย่างไร ก็มองไม่เห็นว่าจะแก้สภาวะวิกฤตของประเทศไทยได้
เพราะข้างบนกับข้างล่างไม่เหมือนกัน

ในขณะที่ข้างบนเป็นเรื่องของอำนาจ กฎหมาย เงิน มายาคติ
รูปแบบ และความฉ้อฉล

ข้างล่างคือ ชุมชนท้องถิ่น เป็นธรรมชาติของการอยู่ร่วมกัน

สิ่งดี ๆ จึงเกิดขึ้นข้างล่างง่ายกว่าข้างบน การที่จะเกิดที่ข้าง
บนเกือบจะเป็นไปไม่ได้เลย ข้างล่างเป็นฐาน ถ้าฐานกว้างและแข็งแรง
จะรองรับข้างบนให้มั่นคง

พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้าง
สำเร็จจากยอด แต่เราพัฒนาประเทศไทยประดุจสร้างพระเจดีย์
จากยอด อะไร ๆ ก็เอาแต่ข้างบน จึงพังลง ๆ เพราะไม่มีฐาน
รองรับ

การศึกษาสมัยใหม่ที่ทำมา ๑๐๐ กว่าปีโดยเอาตำราเป็นตัวตั้ง ได้สร้างคนไทยที่ไม่รู้จักประเทศไทยขึ้นมาเต็มประเทศ ทำให้ทำอะไรๆ ไม่สำเร็จจนวิกฤตและมองไม่เห็นทางออก

ที่มองไม่เห็นทางออกเพราะมองอยู่แต่ข้างบน ไม่เห็นสิ่งดีๆ ที่กำลังเกิดขึ้นข้างล่าง

ผลของการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง คือเกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นอย่างมหาศาลอันนำไปสู่ปัญหาต่างๆ อย่างท่วมท้น

สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นแบบของเสรีภาพและประชาธิปไตยของโลก ก็เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นอย่างสุด ๆ

แสดงว่าประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียง ไม่มีภูมิคุ้มกันพอเพียงพอต่ออำนาจทุนขนาดใหญ่

โลกจะต้องหาทางสร้างประชาธิปไตยที่มีภูมิคุ้มกัน ซึ่งเขาก็ยังเถียงกันไม่ตกว่ามันคืออย่างไร

ประเทศไทยโชคดีที่ชาวบ้านไทยได้ค้นพบด้วยการปฏิบัติว่าจะจัดการกันเองอย่างไร การอยู่ร่วมกันจึงจะสมดุล ทั้งระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ที่มาจากประสบการณ์ชีวิต ซึ่งถ้าเถียงกันด้วยความคิดก็คงจะไม่ตกฟาก

ประสบการณ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นทำให้เขาค้นพบวิถี
แห่งการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด ซึ่งกำลังขยาย
ตัวออกไปเรื่อย ๆ

นี่เป็นที่มาของชื่อหนังสือ **“พลังขับเคลื่อนการจัดการ
ตนเองบนแผ่นดินไทย”**

ในขณะที่ประชาธิปไตยระดับชาติตกเป็นเหยื่อของอำนาจ
เงินและความฉ้อฉลได้ง่าย ประชาธิปไตยแห่งการจัดการตนเองของ
ชุมชนท้องถิ่น เป็นประชาธิปไตยที่มีภูมิคุ้มกัน เป็นประชาธิปไตย
แบบควอนตัม(Quantum Democracy) ทำให้ถึงเรียกอย่างนั้นก็
ลองอ่านคำอธิบายกันดู

ถ้าท่านเหงา เศร้า เหงา เพราะมองไม่เห็นทางออก หวังว่า
หนังสือเล่มนี้จะเป็นเพื่อนท่าน และชี้ให้เห็นว่าสิ่งดี ๆ กำลังเกิดขึ้น
บนผืนแผ่นดินไทย ซึ่งสามารถช่วยกันขยายให้ความดีที่คนไทยค้น
พบขยายตัวไปปกคลุมทุกตารางนิ้วของประเทศไทย

ประเวศ วะสี

๕ ตุลาคม ๒๕๕๗

“

โลกจะต้องหาทาง
สร้างประชาธิปไตยที่มีภูมิคุ้มกัน
ซึ่งเขาก็ยังเถียงกันไม่ตกว่ามันคืออะไร
ประเทศไทยโชคดี
ที่ชาวบ้านไทยได้ค้นพบ
ด้วยการปฏิบัติว่าจะจัดการกันเองอย่างไร
การอยู่ร่วมกันจึงจะสมดุล
ทั้งระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม
เป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ที่มาจากประสบการณ์ชีวิต
ซึ่งถ้าเถียงกันด้วยความคิดก็คงจะไม่ตกปาก

”

สารบัญ

บทนำ	• ความเหลื่อมล้ำกับวิกฤติการณ์ทางสังคม.....๑
	• ความสำเร็จทางวัตถุ ความล้มเหลวทางสังคม.....๔
	• การเติบโตทางเศรษฐกิจได้จบภารกิจของมันแล้ว...๕
	• ความเหลื่อมล้ำหรือความยากจน..... ๙
	• ความเหลื่อมล้ำแล้วทำไม..... ๑๐
	• โมเดลแห่งการพัฒนา..... ๑๓
	(๑) การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน.....๑๔
	(๒) จิตสำนึกใหม่ (new consciousness)๑๕
	(๓) การเคารพสิทธิมนุษยชน.....๑๖
	(๔) ความเท่าเทียม (equality).....๑๗
	(๕) ประชาสังคม (civility)๑๘
	• สังคมไทยขาดจิตสำนึก เรื่องความเป็นธรรม.....๑๙
	• การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ...๒๓
	• ความเจริญทางวัตถุ เพิ่มความวิตกกังวล.....๒๖
	• ความเชื่อถือไว้วางใจกัน.....๒๗
	• ปัญหาสุขภาพจิตและยาเสพติด ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา.....๒๙

- ความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับปัญหาสุขภาพจิต... ๓๐
- การทดลองในลิง..... ๓๒
- “หลุมดำแห่งความเหลื่อมล้ำ” ๓๓
- สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ..... ๓๖
- ความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจ ทำลายความดีงาม.....๓๗
 - ๑. ประชาธิปไตยไม่เป็นประโยชน์ต่อคนทั้งหมด๓๘
 - ๒. ความเหลื่อมล้ำกระทบต่อการเจริญเติบโต
 - ทางเศรษฐกิจ๓๘
 - ๓. ความยุติธรรมที่ไม่ยุติธรรม ๓๙
 - ๔. โอกาสที่ไม่เท่าเทียมกัน..... ๓๙
 - ๕. ความไม่เชื่อถือว่าว่างใจกัน..... ๓๙
 - ๖. ปัญหาอาชญากรรม๔๐
 - ๗. ทูหนทางสังคมตกต่ำลง.....๔๑
 - ๘. การสื่อสารบิดเบือนทำให้ประชาชน
 - ไม่รู้ความจริง๔๑
 - ๙. คนรายนำประเทศเข้าไปทำสงคราม
 - คนจนต้องไปตายในสงคราม.....๔๑

๑. เมื่อใดคนไทยทั้งชาติมีเป้าหมายร่วมกัน
จะเกิดพลังมหาศาลที่จะเคลื่อนไปข้างหน้า ๔๔

๒. เป้าหมายร่วมกันของคนทั้งชาติ..... ๔๖

๓. การรวมศูนย์อำนาจการปกครอง
ต้นเหตุปัญหาของประเทศ..... ๕๒

๑. ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ..... ๕๔

๒. ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจที่รวมศูนย์กับ
วัฒนธรรมท้องถิ่น..... ๕๕

๓. ทำให้ระบบรัฐอ่อนแอ ๕๖

๔. ทำให้มีคอร์รัปชันสูง..... ๕๖

๕. ทำให้การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองรุนแรงทำให้เกิด
ระบอบประชาธิปไตยและการเมืองด้วยคุณภาพ ๕๖

๖. ทำให้ทำรัฐประหารได้ง่าย ๕๗

๔. หัวใจของการแก้ปัญหาของประเทศคือ
การกระจายอำนาจให้ชุมชนจัดการตนเอง
ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง ๖๐

๕. ความถูกต้องต้องก่อตัวขึ้นมาจาก
หน่วยย่อยข้างล่าง..... ๖๖

๖.	กระบวนการชุมชน ชุมชนจัดการตนเอง ประชาธิปไตยชุมชน.....	๗๔
๗.	ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง	๘๒
๘.	การถักทอกันทำงานในพื้นที่ โอกาสของประเทศไทย	๘๖
๙.	๑ มหาวิทยาลัยต่อ ๑ จังหวัด ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล.....	๙๘
๑๐.	สัมพันธภาพใหม่บนแผ่นดินไทย	๑๐๒
๑๑.	ประชาธิปไตยควอนตัม (Quantum Democracy).....	๑๐๘
๑๒.	การส่งเสริมการจัดการตนเอง ของแผ่นดินไทย	๑๑๔
สรุป	บนเส้นทางแห่งการจัดการตนเอง บนแผ่นดินไทย.....	๑๒๐

บทนำ

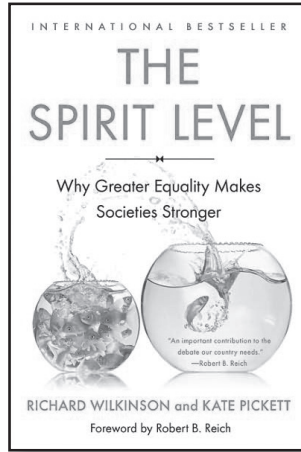
ความเหลื่อมล้ำกับวิกฤติการณ์ทางสังคม

เรื่องสังคมเป็นเรื่องซับซ้อนและเข้าใจยากที่สุด เพราะสังคมคือการอยู่ร่วมกัน ถ้ามีการอยู่ร่วมกันดีคนทั้งหลายก็มีความสุข

เมื่อเร็วๆ นี้ (เขียนเมื่อ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔) เกิดจลาจลในอังกฤษ มีการปล้นสะดมเผาบ้านเผาเมือง เราต้องตั้งคำถามว่าทำไมอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นแบบประชาธิปไตย เคยเจริญมากถึงเป็นมหาอำนาจของโลก บัดนี้เกิดอะไรขึ้น

หลายปีมาแล้ว (วันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๘) เมื่อพายุเฮอริเคนแคทรีนาถล่มเมืองนิวออร์ลีอันส์ในสหรัฐอเมริกา เกิดการปล้นสะดมแย่งชิงและจลาจลจนรัฐบาลต้องส่งกองกำลังติดอาวุธเข้าควบคุม สหรัฐอเมริกาก็เป็นมหาอำนาจ เป็นประเทศที่เจริญที่สุด เกิดอะไรขึ้นกับอเมริกา

อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงสุด

รูปที่ ๑ หนังสือ The Spirit Level เขียนโดย Richard Wilkinson และ Kate Pickett

ถ้าความเหลื่อมล้ำเป็นสาเหตุของจลาจล เราก็คาดหมายได้ว่า จะมีจลาจลอีกและจะมีที่ไหนอีก เพราะมีประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้กันมาก รวมทั้งประเทศไทยด้วย

มีนักกระบวนวิชาชาวอังกฤษ ๒ คน คนหนึ่งชื่อ Richard Wilkinson (ริชาร์ด วิลคินสัน) และอีกคนหนึ่งชื่อ Kate Pickett (เคต พิกเคตต์) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและนำมาเขียนหนังสือชื่อว่า “The Spirit Level: Why Greater Equality Makes Societies Stronger” ทำไมความเท่าเทียมกันจึงทำให้สังคมเข้มแข็งขึ้น ผมจะจับความจากหนังสือเล่มนี้มาเล่าสู่กันฟัง

ริชาร์ด วิลคินสัน เป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณที่คณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนอตติงแฮม ประเทศอังกฤษ เคต พิกเคตต์ เป็นศาสตราจารย์ทางกระบวนวิชาของมหาวิทยาลัยยอร์ก ประเทศอังกฤษเช่นเดียวกัน

หนังสือดังกล่าวเขียนคำนำโดย Robert B. Reich (โรเบิร์ต บี. ไรช์)

ศาสตราจารย์ไรช์ผู้นี้ เป็นศาสตราจารย์ทางนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย และเคยเป็นรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานของสหรัฐอเมริกา การวิจัยนโยบายสาธารณะ (Public Policies) เป็นเรื่องสำคัญ เพราะทำให้รู้ว่่านโยบายอะไรนำไปสู่อะไร มหาวิทยาลัยไทยยังทำวิจัยนโยบายสาธารณะน้อยมาก

ศาสตราจารย์ไรช์กล่าวในคำนำว่า ขณะนี้ครอบครัวคนอเมริกันเกือบทั้งหมดแย่กว่าเมื่อ ๓ ทศวรรษก่อน

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเมื่อ ค.ศ. 2008 - 2009 ได้ทำลายมูลค่าบ้านของเขา บ่อนเขาจะเงินออม และทำให้ว่างงาน แม้แต่ก่อนสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำดังกล่าว คนอเมริกันเกือบทั้งหมดก็ได้ประโยชน์น้อยมากจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจใน ๓ ทศวรรษที่แล้ว ขนาดเศรษฐกิจของอเมริกันนั้นขยายตัวขึ้นมากใน ๓ ทศวรรษนี้ แล้วความมั่งคั่งมันไปไหนล่ะ ก็ไปสู่คนรายนะซี

ข้อมูลล่าสุดว่าใน ค.ศ. 2007 คนอเมริกัน ๑ เปอร์เซ็นต์ที่รวยที่สุด ได้รับส่วนแบ่งรายได้ถึง ๒๓ เปอร์เซ็นต์ของรายได้ประชาชาติ เพิ่มขึ้นมาถึง ๓ เท่า จาก ๘ เปอร์เซ็นต์ เมื่อ ค.ศ. 1980

เรื่องความเหลื่อมล้ำอย่างมากในสหรัฐอเมริกานี้ ศาสตราจารย์ไรช์กล่าวว่า ทั้งนักการเมือง นักวิชาการ นักปรัชญา ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรเลย จนทำให้นักวิชาการสาธารณสุข ๒ คน คือ วิลคินสันกับฟิกเคตต์ ต้องเข้ามาทำงานเรื่องนี้

ต่อไปนี่คือการจับความจากหนังสือของบุคคลทั้งสอง พร้อมกับสอดแทรกความคิดเห็นของผมเข้าไปด้วย

ความสำเร็จทางวัตถุ

ความล้มเหลวทางสังคม

ขณะที่มนุษย์มีความสำเร็จทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างสูง แต่ผู้คนกลับเต็มไปด้วยความวิตกกังวล เกิดโรคซึมเศร้าได้ง่ายขึ้น (ซึ่งนำไปสู่การฆ่าตัวตาย) กังวลว่าคนอื่นจะมองตัวอย่างไร ไม่แน่ใจในมิตรภาพ ถูกผลักดันให้บริโภคมาก แต่ขาดชีวิตชุมชน

การไม่มีบรรยากาศที่อบอุ่นและความรู้สึกพึงพอใจ คนปัจจุบันจึงทดแทนด้วยการกินมากเกินไป ซ้อมปิ้งอย่างบ้าคลั่ง หรือตกเป็นเหยื่อของการดื่มสุราและใช้ยาเสพติดต่างๆ

การวิจัยจาก Harwood Institute for Public Innovation ในสหรัฐอเมริกาแสดงให้เห็นว่า คนอเมริกันมีความรู้สึกที่ “วัตถุนิยม” ได้เบียดแทรกเข้ามาระหว่างตัวเขากับความต้องการความพึงพอใจทางสังคม

(ท่านอาจารย์พุทธทาสได้เตือนเรื่องอันตรายของ “วัตถุนิยม” ไว้เป็นอย่างมาก ท่านว่ามนุษย์ควรถอนตัวจากวัตถุนิยม)

การรายงานเรื่อง “Yearning for Balance” หรือเรียกหาความสมดุล ซึ่งได้มาจากการสำรวจคนอเมริกันทั่วประเทศ สรุปว่า ประชาชนไม่แน่ใจในเรื่องความมั่งคั่งและความรุ่มรวยทางวัตถุ คนส่วนใหญ่อยากเห็นสังคมออกจากความโลภและการมีมากเกินไป ไปสู่วิถีชีวิตที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าชุมชนและครอบครัว

แต่เขาคิดว่าคนอื่น ๆ คงไม่เห็นด้วยกับความคิดเช่นนี้ เขาเชื่อว่าคนอเมริกันคิดแบบแยกส่วน เห็นแก่ตัวและไม่รับผิดชอบ เขาจึงรู้สึกโดดเดี่ยว แต่คนเหล่านี้เมื่อมาระดมความคิดกันกลับพบว่าเห็นตรงกัน

การเมืองกระแสหลักก็ไม่สนใจเรื่องเหล่านี้ และไม่พยายามสร้างวิสัยทัศน์และความบันดาลใจที่จะสร้างสังคมที่ดีกว่านี้

(ความคิดและการพัฒนาแบบตะวันตกได้ครอบงำวิถีชีวิตของเรามาช้านาน แต่บัดนี้การพัฒนาแบบตะวันตกได้นำไปสู่ปัญหาต่างๆ ทางสังคมทางจิตใจและทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง แม้แต่ไอน์สไตน์เองก็เคยกล่าวว่า **“เราต้องการวิถีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ถ้ามนุษยชาติจะอยู่รอดได้”** (We shall need a radically new manner of thinking, if mankind is to survive)

คนไทยจึงต้องตั้งสติให้ดี ๆ ทบทวนวิถีคิดและวิถีพัฒนา ว่าวิถีอะไรที่จะนำเราไปสู่ความสุขที่สมบูรณ์)

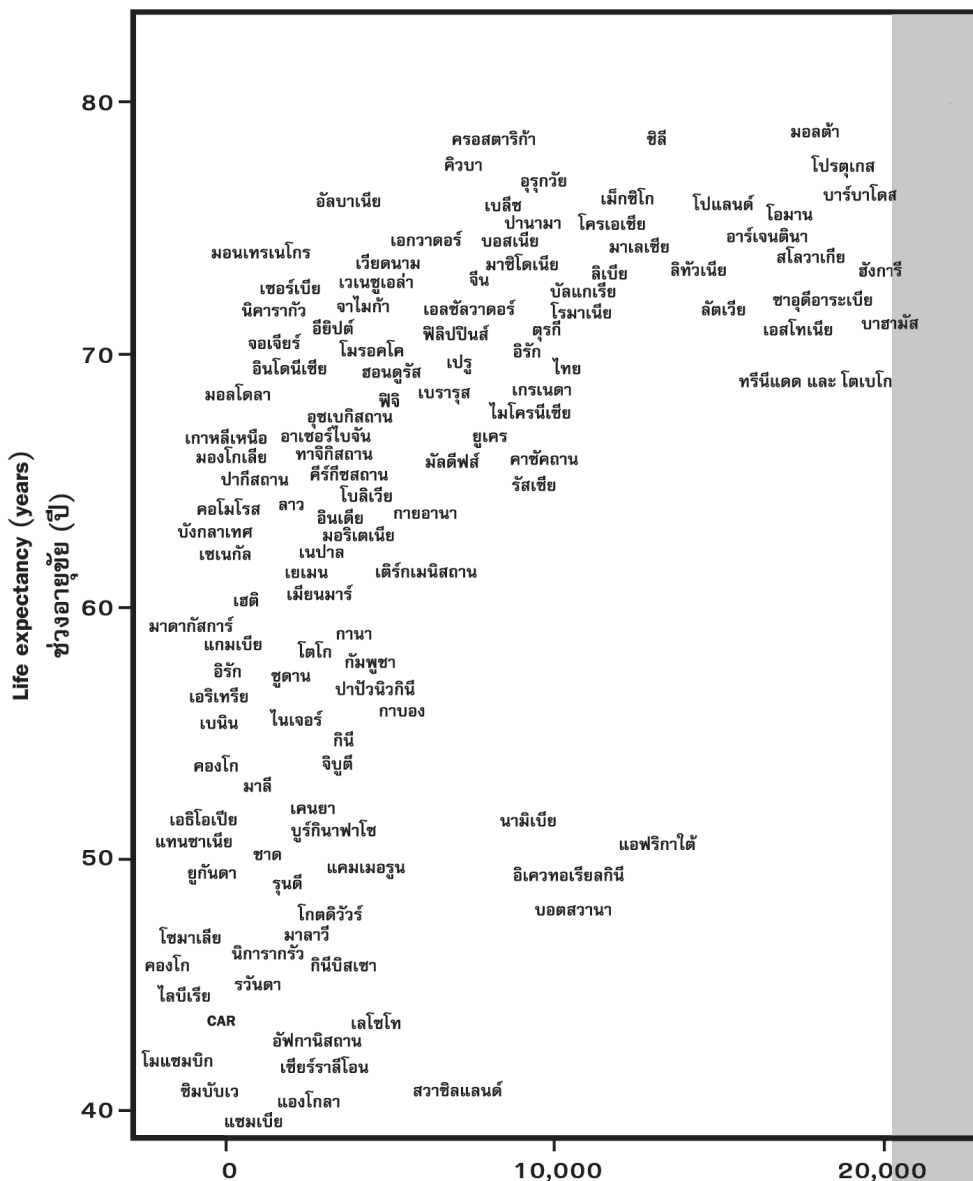
วิลคินสันและพิกเคอร์ตต์คิดว่าเขาได้ค้นพบรูปธรรม ที่นำไปสู่ยุทธศาสตร์ใหม่ในเรื่องการสร้างสังคมที่ดี เพราะเขาค้นพบว่า

สังคมที่ไม่ดี สัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำทางรายได้

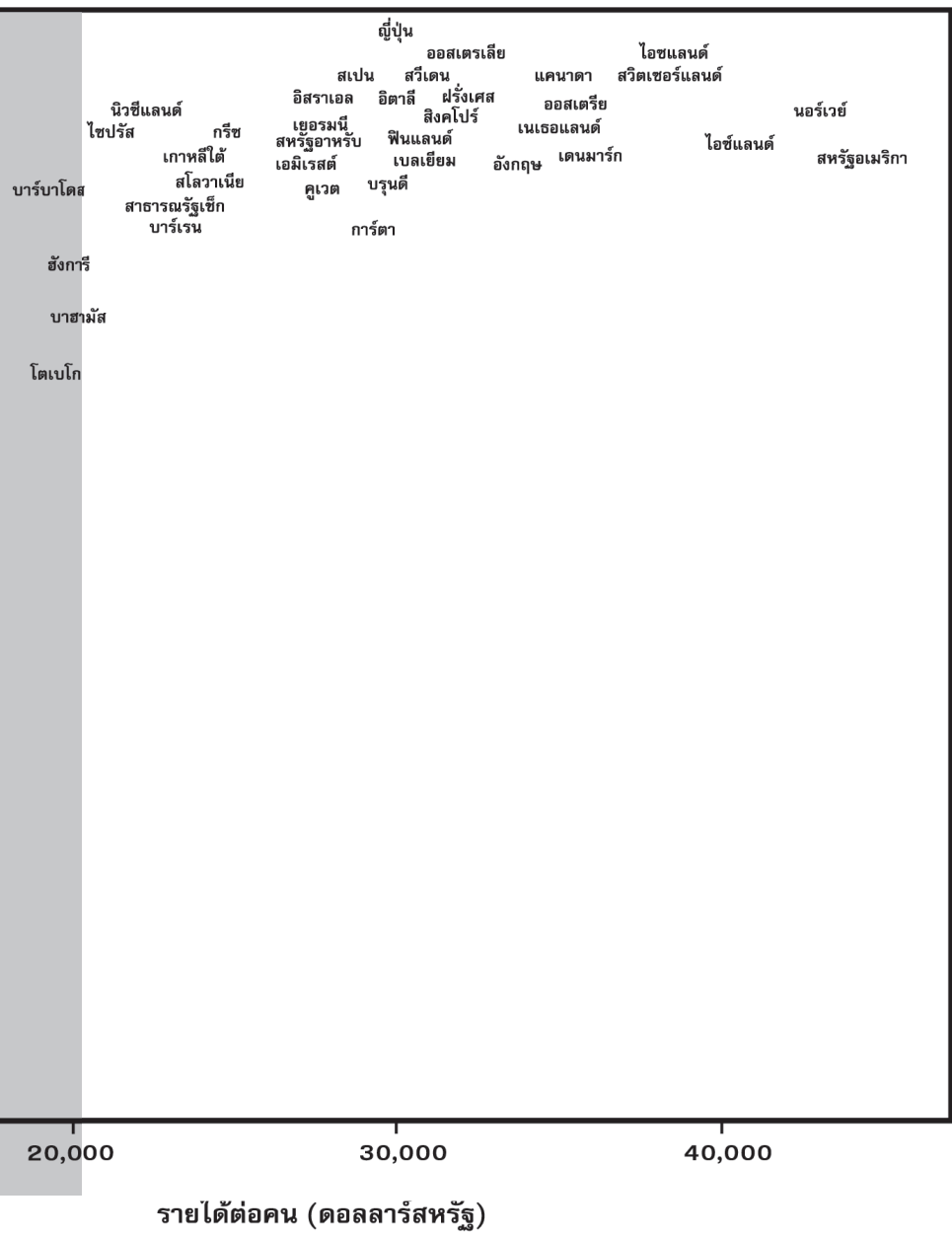
ความเหลื่อมล้ำมีหลายด้าน เช่น ความเหลื่อมล้ำทางศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำในสิทธิต่างๆ แต่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นสิ่งที่วัดได้ง่ายเห็นได้ง่ายที่สุด และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ก็สัมพันธ์โดยใกล้ชิดกับปัญหาสุขภาพและปัญหาสังคม

การเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้จบภารกิจของมันแล้ว

วิลคินสันและพิกเคอร์ตต์กล่าวว่า เป็นพันๆ ปีที่ผ่านมา ในสภาวะที่อึดอัดขาดแคลน การที่จะทำให้คุณภาพชีวิตดีคือการสร้างมาตรฐานชีวิตทางวัตถุ

รูปที่ ๒ ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับอายุขัยของประชากร
(ที่มา “Wilkinson and Pickett “The Spirit Level”)

แต่ปัญหาในประเทศที่พัฒนาแล้วขณะนี้ ไม่ใช่เรื่องไม่มีอาหาร
กิน หรือหาน้ำสะอาด หรือบำบัดความหนาว

ปัญหาขณะนี้คือทำอย่างไรจะกินให้น้อยลง ไม่ใช่มากขึ้น และ
ก็เป็นปรากฏการณ์ใหม่ในประวัติศาสตร์เลย ที่เดี๋ยวนี้คนจนอ้วนกว่า
คนรวย

การเติบโตทางเศรษฐกิจ เครื่องจักรแห่งการพัฒนาได้จบ
ภารกิจของมันแล้วในประเทศที่ร่ำรวย เพราะสุขภาพและความสุขไม่ได้
เพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีกต่อไป

ตรงข้าม เมื่อประเทศที่ร่ำรวย ร่ำรวยมากขึ้น ความวิตกกังวล
โรคซึมเศร้า และปัญหาสังคมต่าง ๆ กลับเพิ่มขึ้น ประชากรในประเทศ
ที่พัฒนาแล้วได้มาสู่จุดทางเดินของเส้นทางเดิมแล้ว

เขาได้แสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับอายุขัยของ
ประชากร

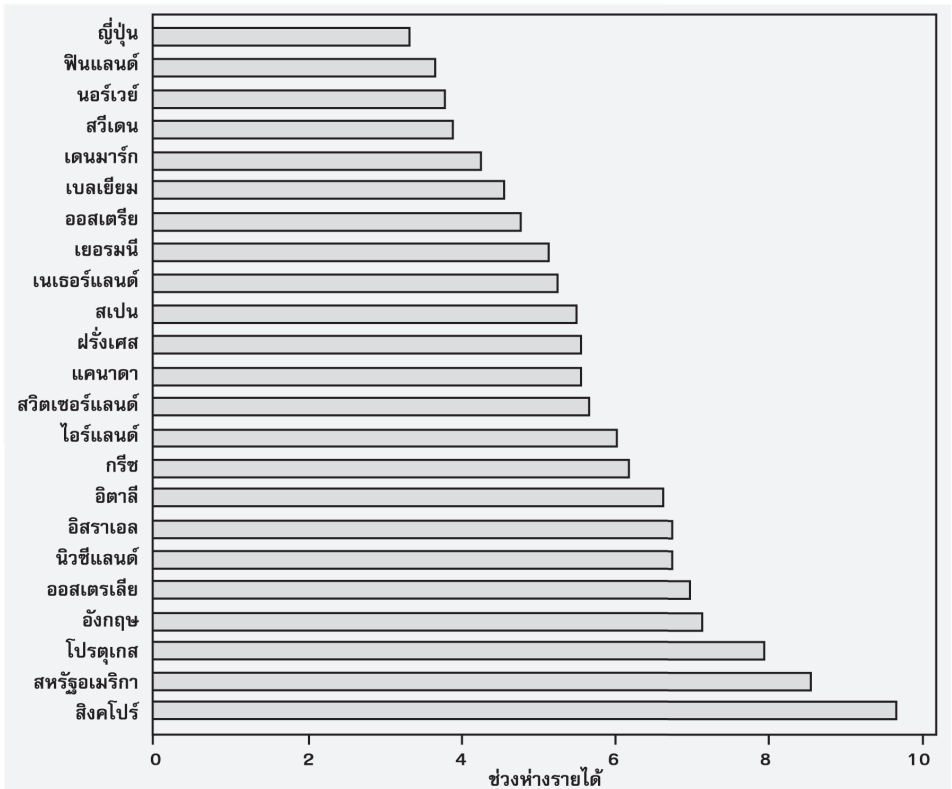
จากกราฟระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับอายุขัย (รูป
ที่ ๒ หน้า ๖ - ๗) แสดงให้เห็นว่าในประเทศที่ยากจน รายได้มีความ
สัมพันธ์กับการมีอายุขัยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งก็แน่นอนว่าถ้ายากจนเกิน คนก็จะ
อายุสั้นกว่าที่ควร แต่เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นถึงระดับหนึ่ง ถึงมีรายได้เพิ่มขึ้น
ต่อไปก็ไม่ช่วยให้คนอายุยืนขึ้น

ความมีอายุยืน ขึ้นกับปัจจัยอื่นๆ เช่น ญี่ปุ่นไม่ใช่ประเทศที่คน
มีรายได้สูงสุด แต่ประชากรมีอายุยืนที่สุด ในทางกลับกันสหรัฐอเมริกา
เป็นประเทศที่คนมีรายได้สูงสุด แต่ประชากรไม่ได้มีอายุยืนที่สุด

ดังเราจะได้เห็นต่อไป สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ประชากรมี
รายได้เหลื่อมล้ำมากที่สุด

ความเหลื่อมล้ำ หรือความยากจน

เราจะสนใจแต่เรื่องความยากจนอย่างเดียวไม่พอ แต่ต้องดูที่
ช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำระหว่างคนมีน้อยกับคนมีมากด้วย

รูปที่ ๓ ภาพแสดงตัวเลขความเหลื่อมล้ำของประเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับรายได้ของ
ประชากรร้อยละ ๒๐ ที่รวยที่สุดกับรายได้ของประชากรร้อยละ ๒๐ ที่
จนที่สุด (ที่มา Wilkinson and Pickett “The Spirit Level”)

รายได้นั้นมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตถึงระดับหนึ่ง กล่าวคือ ถ้ายากจนเกินไปทำให้คุณภาพชีวิตไม่ดี แต่เมื่อรายได้สูงถึงระดับหนึ่งแล้ว เลยไปกว่านั้นคุณภาพชีวิตก็ไม่ดีขึ้น หรือกลับเลวลง ขึ้นกับว่ามีความเหลื่อมล้ำในสังคมมากน้อยขนาดไหน

การวัดความเหลื่อมล้ำในสังคมมีหลายวิธี วิธีหนึ่งคือดูว่ารายได้ของประชากรร้อยละ ๒๐ ที่รวยที่สุด กับรายได้ของประชากรร้อยละ ๒๐ ที่จนที่สุดต่างกันเท่า

อีกวิธีหนึ่งเรียกว่า สหสัมพันธ์จีนิ (Gini coefficient) โดยสมมุติว่า ถ้ารายได้ทั้งประเทศตกอยู่ที่คนคนเดียวหรือความเหลื่อมล้ำสูงสุด ดัชนีจีนิ = ๑

แต่ถ้ารายได้ของทุกคนเท่ากันหมดหรือไม่มีความเหลื่อมล้ำเลย ดัชนีจีนิ = ๐

ฉะนั้นตัวเลขจีนิยิ่งน้อย แปลว่ามีความเหลื่อมล้ำน้อย

วิลคินสันและพิกเคตต์ได้รวบรวมตัวเลขความเหลื่อมล้ำมาแสดงไว้เป็นภาพในรูปที่ ๓ หน้า ๙

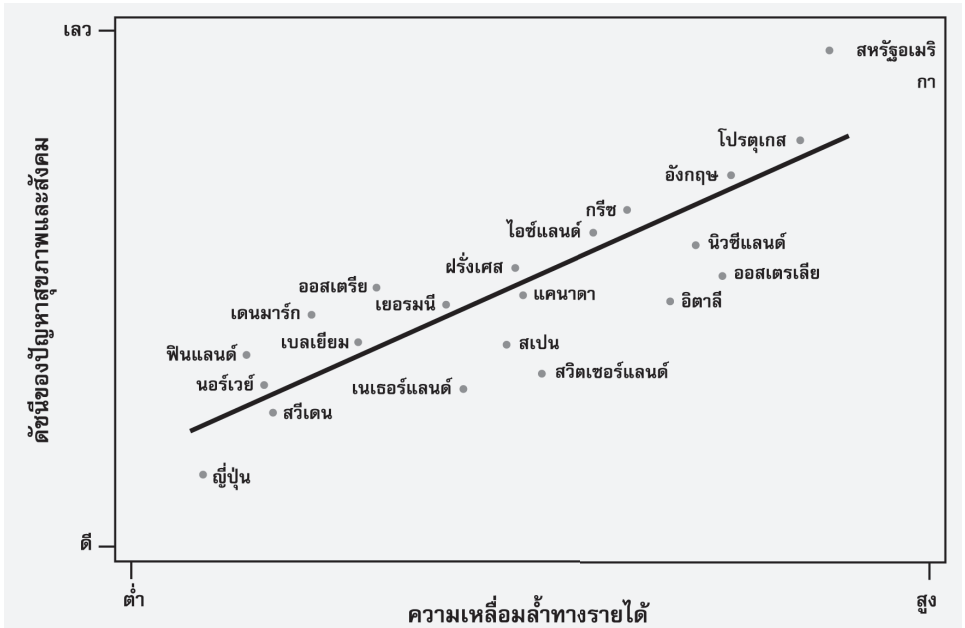
ประเทศสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อยู่ในหมู่ที่ความเหลื่อมล้ำสูง

ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสแกนดิเนเวีย อยู่ในหมู่ที่ความเหลื่อมล้ำต่ำ

ความเหลื่อมล้ำแล้วทำไม

วิลคินสันและพิกเคตต์ได้นำดัชนีปัญหาสุขภาพและสังคมดังต่อไปนี้ มาพิจารณา

- ความเชื่อถือไว้วางใจกันในสังคม
- ปัญหาสุขภาพจิต (รวมถึงการติดสารเสพติด)

รูปที่ ๔ ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับปัญหาสุขภาพและสังคม เช่น ความมีอายุยืน การติดยาเสพติด ความรุนแรง ปัญหาสุขภาพจิต ความเชื่อถือไว้วางใจกันในสังคม (ที่มา Wilkinson and Pickett)

- อายุขัยของประชากร และอัตราการตายในทารก
- โรคอ้วน
- ความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก
- การตั้งครภ์ในวัยรุ่น
- อัตราการฆ่ากันตาย
- อัตราการติดคุก
- การขยับฐานะทางสังคม

เขาประมวลดัชนีปัญหาสุขภาพและสังคมทั้ง ๔ ตัว ดังกล่าวข้างต้น มาหาความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำของรายได้ ภาพรูปที่ ๔

เขาพบความสัมพันธ์เกือบเป็นเส้นตรง กล่าวคือประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำมาก (เช่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ) มีปัญหาสุขภาพและสังคมมาก

ในขณะที่ประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำน้อย (เช่น ญี่ปุ่น และประเทศสแกนดิเนเวีย) มีปัญหาสุขภาพและสังคมน้อย

ปัญหาสังคมรวมทั้งความรุนแรง (เช่น การฆ่ากันตาย) ซึ่งอาจสรุปได้ว่าสังคมใดมีความเหลื่อมล้ำมากจะมีความรุนแรงมาก

สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำเกินสเกลที่แสดงในหนังสือเล่มนี้ และมีปัญหาความขัดแย้งและรุนแรงเต็มไปหมด จนเกือบจะเกิดมิลิแทเรียลลียัค

บ้านเราเห็นจะสอนธรรมะกันมากกว่าในญี่ปุ่น แต่ที่ญี่ปุ่นผู้คนมีการอยู่ร่วมกันสงบสุขกว่าของเรา อันธพาลและการตีกันเกือบไม่มีเลย การฆ่ากันตายก็น้อย

เรามักมองธรรมะเป็นเรื่องจิตใจโคตรๆ ขาดความสนใจเรื่องความเท่าเทียมกันในสังคม เราจึงแก้ปัญหาทางศีลธรรมไม่ได้

ควรสังเกตว่าอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นแบบของเสรีภาพและประชาธิปไตย

แต่มีความเหลื่อมล้ำมาก มีปัญหาสังคมและความรุนแรงตลอดจนการจลาจลรออยู่ข้างหน้า

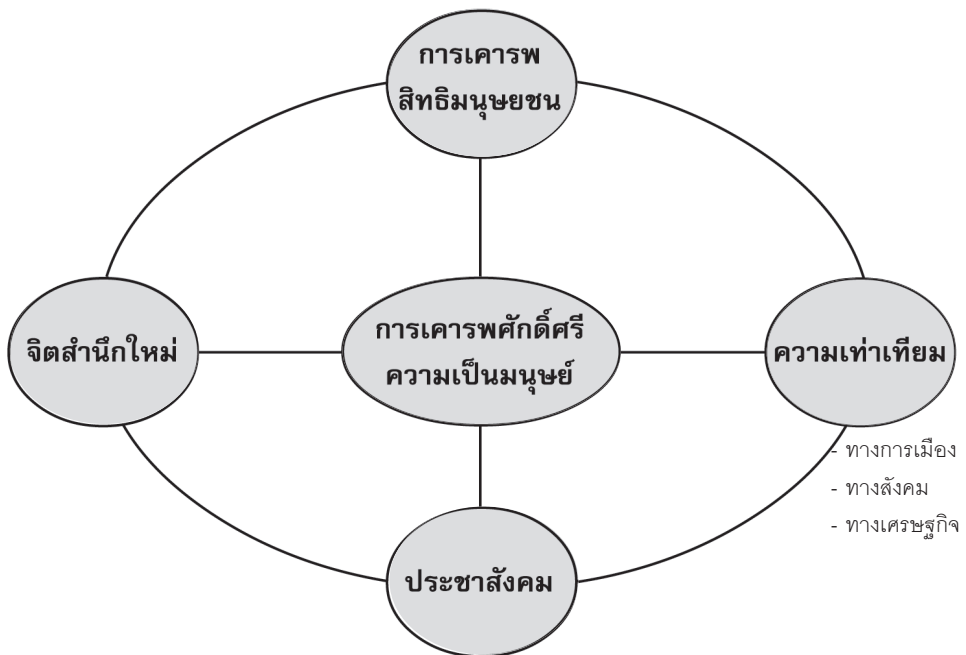
สังคมไทยเรียนรู้เรื่องเสรีภาพและประชาธิปไตยจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

อาจถึงเวลาต้องทบทวนว่าเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างที่เขายึดถือและปฏิบัติกันนั้นเพียงพอหรือไม่ที่จะสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

โมเดลแห่งการพัฒนา

เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕ มีการประชุมองค์กรสิทธิมนุษยชนของกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก ๑๗ ประเทศ ในประเทศไทย เขาเชิญให้ผมไปกล่าวปาฐกถาเปิดประชุม ผมได้เสนอโมเดลการพัฒนาอย่างบูรณาการในการประชุมนั้น และขอนำมาเล่าให้ฟังในที่นี้

โมเดลแห่งการพัฒนานั้นมีองค์ประกอบ ๕ องค์ เข้ามาเชื่อมโยงกันดังนี้

รูปที่ ๕ โมเดลแห่งการพัฒนา มีองค์ประกอบ ๕ องค์

(๑) การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

มนุษย์มีศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนอยู่ในตัวเอง

การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคน ของคนทุกคนอย่าง
เท่าเทียมกันเป็นศีลธรรมพื้นฐานทางสังคม ซึ่งนำไปสู่สิ่งถูกต้องดีงาม
ต่างๆ เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม ความเสมอภาค

แต่มนุษย์ก็มีอคติ (prejudices) อย่างฝังรากลึกที่จะไม่เคารพ
ศักดิ์ศรีความเป็นคนของเพื่อนมนุษย์ เช่น

เพราะรูปร่างหน้าตา

ผิวพรรณ เผ่าพันธุ์

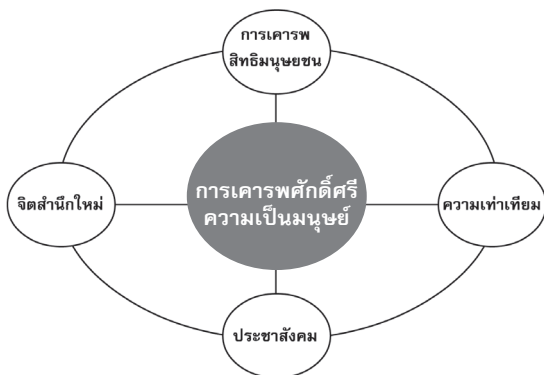
ศาสนา

ยศถาบรรดาศักดิ์

สถานะทางสังคม

ฯลฯ

จะขจัดอคติต่างๆ ไปจากใจได้ต่อเมื่อมีจิตสำนึกใหม่

(๒) จิตสำนึกใหม่ (new consciousness)

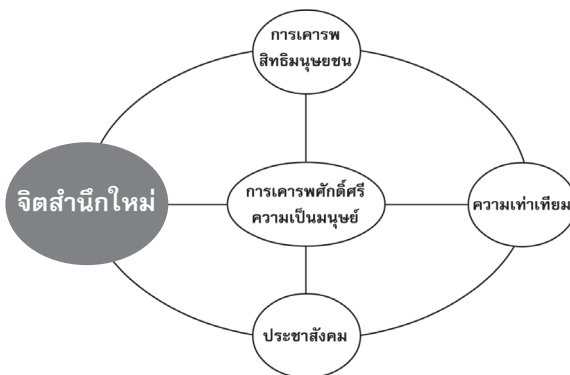
ถ้าจิตสำนึกเล็กก็คับแคบ ตื้น แยกส่วน

ถ้าจิตสำนึกใหญ่ก็เข้าถึงความเป็นทั้งหมด หลุดพ้นจากความ
บีบคั้นของความคับแคบ เป็นอิสระ มีความสุขอันลึกล้ำและประณีต
ประสบความงามอันล้นเหลือ เกิดมิตรภาพอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์
และธรรมชาติทั้งหมด เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

จิตสำนึกใหม่จึงเป็นกุญแจไขไปสู่อนาคตของมนุษยชาติ เพราะ
ถ้าปราศจากจิตสำนึกใหม่เป็นไปไม่ได้เลยที่มนุษย์อาจหลุดจากอคติอัน
คับแคบที่ฝังลึกมาชั่วมกัปชัฏกัลป์ ที่ไม่เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง
สันติ

มีแรงจูงใจอย่างสูงที่มนุษย์จะพัฒนาจิตสำนึกใหม่ นั่นคือความ
สุขอันลึกล้ำและประณีต

วิกฤตการณ์ใหม่ของมนุษยชาติทำให้เรื่องจิตสำนึกใหม่เป็น
เรื่องที่หนีไม่พ้นที่จะต้องเกิดขึ้น

(๓) การเคารพลีขัธิมนุชยชน

เมื่อทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนก็ย่อมมีสิทธิและควร
เคารพลีขัธิของความเป็นมนุชย์ของกันและกัน

มนุชย์ควรมีสิทธิในการใช้ทรัพยากร เช่น ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ
และอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน การที่จะไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นต้องการ
ความละเอียดอ่อนทางจิตใจและทางปัญญา

ผู้มีอำนาจมากกว่าละเมิดสิทธิของผู้น้อยกว่าได้ง่าย
เช่น

ผู้ใหญ่ละเมิดสิทธิเด็ก

ผู้ชายละเมิดสิทธิผู้หญิง

ผู้ปกครองละเมิดสิทธิของผู้ถูกปกครอง

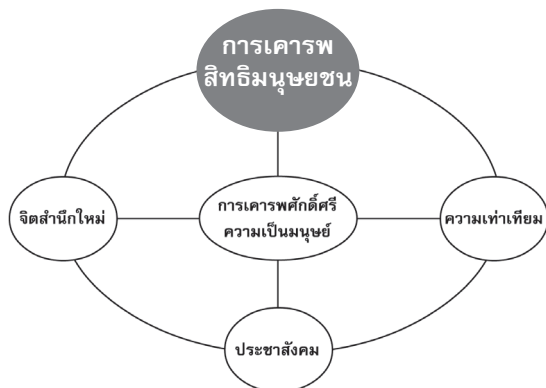
คนรวยละเมิดสิทธิคนจน

ผู้ถืออาวุธละเมิดสิทธิของผู้ไม่มีอาวุธ

ผู้สื่อสารละเมิดสิทธิของผู้รับสาร

นักการเมืองละเมิดสิทธิของประชาชน

ระบบการดูแลมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุชยชนจึงกว้างขวางลึก
ซึ้งและยาก ซึ่งต้องการความเข้าใจและร่วมมือของคนทั้งมวล

(๔) ความเท่าเทียม (equality)

เพราะมีความเป็นมนุษย์เสมอกันจึงควรมีความเสมอภาค

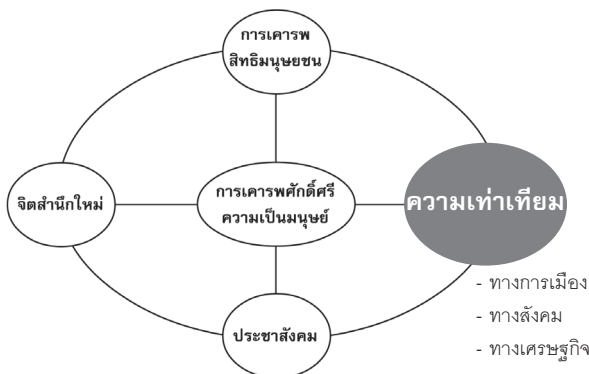
ความเสมอภาคทำให้ภราดรภาพเกิดขึ้นได้ง่าย ถ้าแตกต่างกันมากเกินก็ยากที่จะเกิดภราดรภาพ

ความเสมอภาคทางการเมืองแบบ ๑ คน ๑ เสียง (One man One vote) หาเพียงพอไม่ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีความเสมอภาคทางการเมืองแบบ One man One vote แต่ขาดความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ในระบบทุนนิยมคนส่วนน้อยมีอำนาจที่จะควบคุมระบบเศรษฐกิจ และทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างมาก ดังที่กล่าวข้างต้น

ประเทศเหล่านี้ยังจะต้องทำความเข้าใจถึงประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (economic democracy) เรื่องนี้จะหาโอกาสกล่าวถึงต่อไป

ในขั้นนี้ต้องตั้งข้อสงสัยไว้ก่อนว่าที่เรียกว่าเสรีภาพส่วนบุคคลที่เชิดชูกันนั้น แท้ที่จริง ถ้าไม่ได้ตั้งอยู่ในฐานแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลแล้ว ก็คือเครื่องมือส่งเสริมความโลภที่จะกอบโกยเข้าสู่ตัวเอง และประเทศของตัวเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นและประเทศอื่น ใช้หรือไม่

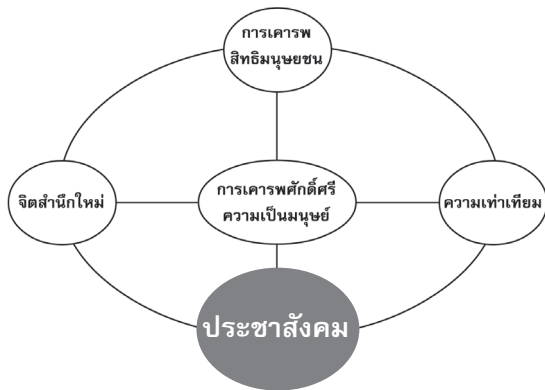

(๕) ประชาสังคม (civility)

ประชาสังคมคือสาระของประชาธิปไตย ประชาธิปไตยที่มีแต่รูปแบบ เช่น การเลือกตั้ง โดยไม่มีสาระ ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่แท้จริง และไม่สามารถนำไปสู่บรรทัดฐานของสังคม

ประชาสังคมหมายถึงผู้คนในสังคมมีความสัมพันธ์ในแนวนอน มีความเสมอภาคและภราดรภาพ รวมตัวร่วมคิดร่วมทำกันในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กรและในทุกเรื่อง

ความเป็นประชาสังคมทำให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี

องค์ประกอบทั้ง ๕ ในโมเดลเพื่อการพัฒนาที่ เชื่อมโยงส่งผลถึงกันและกัน

จับองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งขึ้นมาก็ควรที่จะเชื่อมโยงไปถึงอีก ๔ องค์ประกอบ จะเริ่มต้น ณ จุดใดก็จะแล่นเข้าไปเจอทั้งหมด และถ้าเป็นอย่างเชื่อมโยงกันทั้ง ๕ หรือเบญจพัฒนา แล้วไซ้ร้ พังหวังได้ถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและคานติ

สังคมไทยขาดจิตสำนึก เรื่องความเป็นธรรม

เรื่องความไม่เป็นธรรมหรือเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เป็นเรื่องใหญ่มาก

สัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพ ปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง เช่น เรื่องอัตราตายในทารก อายุขัยของพลเมือง การตั้งครม.ในวัยรุ่น อาชญากรรม ความรุนแรง การเกิดจลาจล

และถ้าความเหลื่อมล้ำมากขึ้นเรื่อย ๆ วันหนึ่งจะเกิดการปฏิวัติ ประชาชน ซึ่งแม้เกิดแล้วยังแก้ปัญหาไม่ได้

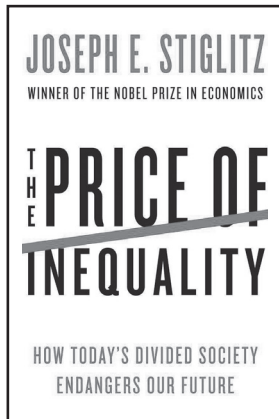
สังคมไทยขาดจิตสำนึกเรื่องความเป็นธรรม เพราะอยู่ในความไม่เป็นธรรมมานานจนเคยชินเห็นเป็นเรื่องธรรมดา และเกิดชุดความเชื่อผิด ๆ เช่นว่า

คนจนเพราะชาติปางก่อนทำบาปไว้

คนรวยเป็นเพราะทำบุญมามาก

ขาดความเข้าใจ “**ปัญหาเชิงโครงสร้าง**” ว่าในสังคมมีโครงสร้างที่ทำให้คนบางคนส่วนน้อย “รวยขึ้น” ในขณะที่ทำให้คนจน “จนลง” หรือ คนที่ไม่จนกลายเป็นคนจน

หนังสือที่เพิ่งออกใหม่โดยนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลชาวอเมริกันชื่อ **Joseph E. Stiglitz (โจเซฟ สติกลิตซ์)** ที่ชื่อว่า **The Price of Inequality : How Today's Divided Society Endangers Our Future** ซึ่งอาจแปลเป็นไทยว่า “**ราคาแห่งความเหลื่อมล้ำ : สังคมที่ไม่เท่าเทียมเป็นอันตรายต่ออนาคตของเราอย่างไร**”

รูปที่ ๒ หนังสือ The Price of Inequality เขียนโดย Joseph E. Stiglitz

ศาสตราจารย์โจเซฟ สติกลิตซ์ ว่าสังคมอเมริกันแบ่งเป็นพวก ๑% กับพวก ๙๙%

พวก ๑% คือพวกรวยสุดๆ คนอเมริกันที่รวยสุดๆ ๒ คน คือ บิลล์เกตส์ กับ วอร์เรน บัฟเฟต ก็มีทรัพย์สินเท่ากับคนจนทั้งประเทศ รวมกันแล้ว

การพัฒนาเศรษฐกิจจะไปสร้างความร่ำรวยให้คน ๑% ให้รวย ยิ่งๆ ขึ้น

ขณะที่ใน ๓๐ ปีที่ผ่านมาคนจนไม่ได้ประโยชน์จากความเติบโตทางเศรษฐกิจแต่กลับจนลง คนชั้นกลางถูกผลักให้จนลง

สติกลิตซ์แสดงหลักฐานให้ดูว่าการเมืองประชาธิปไตย ๑ คน ๑ เสียงก็ไม่ช่วยแก้ไขความเหลื่อมล้ำนี้ แต่มีกลไกภายในที่ทำให้การเมืองทำให้ ๑% รวยขึ้น ที่เหลือจนลง

ที่ร้ายคือมีความเชื่อในหมู่นักคิดชั้นนำ เช่น สำนักมหาวิทยาลัยชิคาโก ว่าที่ทุกอย่างนี้ถูกต้องแล้ว! เรื่องนี้เถียงกันไม่ตก

สติกลิตซ์พยายามหาหลักฐานขึ้นมาคัดค้านความเชื่อเรื่องการ
ค้าเสรี การเงินเสรี ที่ว่าจะมี**มือที่มองไม่เห็น** (The invisible hand) เข้า
มาจัดการให้เกิดความสมดุลโดยอัตโนมัติ ว่ามันไม่จริงอย่างไร

“ปัญหาเชิงโครงสร้าง” เกือบจะไม่อยู่ในความคิดของคนไทย ซึ่ง
มีวิธีคิดแบบดีชั่วส่วนบุคคล แถมกรรมเก่าเข้าไปอีก บวกกับคนไทยเป็น
คนอ่านน้อยจึงไม่เข้าใจเรื่องยาก ๆ

นี่ก็เป็นเหตุผลว่าทำไมคนไทยกลุ่มหนึ่งพยายามรณรงค์ให้
สังคมไทยเป็นสังคมรักการอ่าน เพราะถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องยาก ๆ เราจะ
ตายลูกเดียว

หวังว่าจะมีคนไทยไปพยายามอ่านหนังสือ ๒ เล่ม ที่ว่าด้วย
ความเหลื่อมล้ำกันให้มาก ๆ เล่มหนึ่งบอกไว้แล้วในชื่อว่า **The Spirit
Level*** โดย Wilkinson และ Pickett และอีกเล่มหนึ่งก็คือ **The Price
of Inequality*** โดย Stiglitz แปลเป็นภาษาไทยโดย *คุณสฤณี อาชวาน
ันท์กุล* นักแปลฝีมือยอดเยี่ยม

เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ **นายแพทย์วีระพันธ์ สุพรรณ
ไชยมาตย์** ผู้อำนวยการโรงพยาบาลขอนแก่น ได้จัดประชุมใหญ่ทาง
วิชาการประจำปีในเรื่อง **“บูรณาการ... สร้างสุขภาวะ”**

ผู้จัดมีแนวคิดว่าคุณภาพหรือสุขภาวะไม่ใช่เรื่องโรงพยาบาล มด
หมอบูยกยาเท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาอย่างบูรณาการ เพราะฉะนั้น
แม้การประชุมนี้จะจัดในโรงพยาบาลก็มีการเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่น
ปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมด้วย

* ฉบับแปลภาษาไทยโดย สฤณี อาชวานันท์กุล ชื่อหนังสือ “ความไม่เท่าเทียม” และ
ชื่อหนังสือ “ราคาของความเหลื่อมล้ำ” โดย สำนักพิมพ์ Openworlds

ผู้ได้รับเชิญที่ได้รับความสนใจจากที่ประชุมมากคือ ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์ประดิษฐ์ ปัญจวีณิน ผู้เชี่ยวชาญโรคหัวใจ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราช ปิยมหาราชการุณย์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศิริราช ๒

แต่จุดสนใจอยู่ที่ว่าเห็นภาพในหนังสือพิมพ์และในโทรทัศน์บ่อย ๆ ว่าคุณหมอประดิษฐ์ เป็นผู้เข็นรถพระที่นั่งในหลวง การมาเห็น “ตัวเป็นๆ” จึงเป็นเรื่องน่าตื่นเต้น ผมแนะนำว่าให้หาผู้ป่วยที่จนที่สุดมานั่งรถเข็นแล้ววานให้คุณหมอประดิษฐ์เข็นแล้วถ่ายรูปเอาไว้ เขาจะได้ภูมิใจว่าแม้เขาเป็นคนจนก็มีแพทย์ที่เข็นรถพระที่นั่งในหลวงมาเข็นรถให้เขานั่งได้

ดาราที่เรียกร้องความสนใจด้วยลีลาการเล่าเรื่องมากที่สุดคือ นายมาร์ติน วิลเลอร์ ชาวอังกฤษที่มาแต่งงานกับผู้หญิงชาวไทยและมีอาชีพทำนาอยู่บ้านคำปลาหลาย อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

มาร์ตินอยู่มานานแล้วภาษาอีสาน และเข้าถึงวัฒนธรรมชุมชนดี จึงสามารถเล่าเรื่องได้อย่างซาบซึ้งตรึงใจผู้ฟัง และเรียกเสียงฮาได้จากมุขขำขันและหักมุมของเขา เช่น เขาว่าเขาเป็น **อสม.** ผู้ฟังก็คุ้นเคยกับคำนี้ว่าหมายถึง “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” แต่มาร์ตินว่าแกเป็น “อาสาเมีย”!

มาร์ตินอธิบายว่าชีวิตชุมชนที่เขาอยู่มีสุขภาวะหรือคุณภาพชีวิตดีกว่าในอังกฤษอย่างไรบ้าง

เขาเล่าว่า ญาติพี่น้องเขาเคยมาเยี่ยมเขาที่บ้านคำปลาหลาย มาร์ตินใช้คำว่า “มากันทั้งโคตร” เลย และพากันอิจฉาเขาไปตามๆ กันว่าคุณภาพชีวิตเขาดีกว่าพวกที่อังกฤษ

เขาเล่าว่าเขาเคยกลับไปเยี่ยมพี่สาวที่อังกฤษ บ้านพี่สาวใส่
กุญแจถึง ๔ ชั้น ขโมยยังเข้าไปขโมยของได้ ที่อังกฤษมีความเหลื่อมล้ำ
มากขโมยจึงชุกชุม ควรย้อนกลับไปดูกราฟความสัมพันธ์ระหว่างความ
เหลื่อมล้ำกับปัญหาสุขภาพ และปัญหาสังคมต่าง ๆ

อังกฤษกับสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีความความเหลื่อมล้ำ
ของรายได้มากที่สุด ๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่มีปัญหาอาชญากรรมมาก

สหรัฐอเมริกาคือประเทศที่เอาประชาชนของตนไปจองจำไว้ใน
คุกมากที่สุด ถ้าคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากร คือมีคนอเมริกันอยู่ใน
คุกประมาณ ๒ ล้านคนต่อประชากร ๓๐๐ ล้านคน

การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ

ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่มีอาชญากรรมสูงมาก ทั้งอังกฤษ
อเมริกา และไทย มีการสอนให้คนเป็นคนดีมาก ต้องถือว่าระบบการ
ศึกษาทั้งหมดและระบบการศาสนาทั้งหมดคือ ระบบที่สอนให้คนเป็น
คนดี ทั้งสองระบบนี้ใหญ่โตมาก

แต่ถ้าคนจนไม่มีอะไรจะกินถึงสอนธรรมะเท่าใด ๆ เขาก็ลัก
ขโมยอยู่ดี

**ความเหลื่อมล้ำหรือช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย เป็นปัจจัยเอื้อ
อำนวยให้มีปัญหาอาชญากรรม**

เราจะต้องตราก้อนนี้ไว้ให้ดี ๆ เพราะเราจะหลุดเข้าไปสู่ความคิด
เชิงเวอร์กรรมแต่ชาติปางก่อน และการอบรมธรรมะโดยไม่สนใจปัญหา
เชิงโครงสร้าง แล้วเราก็ก้นปัญหาไม่ได้ แต่เราก็ก้นคิดอย่างเดิม ๆ

ผมจึงต้องเอาเรื่องของตำบลยกกระบัตร์ มาเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะเป็นตัวอย่างร่วมสมัยที่แสดงเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ที่ตำบลยกกระบัตร์ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ย้อนหลังไป ๔๐-๔๕ ปี เต็มไปด้วยความชั่วนานาชนิด เช่น ลักขโมย การพนัน ยาเสพติด พระจะสอนอย่างไรๆ ก็ไม่หาย จนแม้แต่พระก็ระอาใจ

ดังที่เมื่อพระหนุ่มองค์หนึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดยกกระบัตร์องค์ใหม่ พระอื่นๆ ก็พยายามห้ามปรามว่าอย่าไปเลย ไร้ตำบลนี้มันเลวจริงๆ จ้างผมเดือนละพันบาทผมก็ไม่ไป แม้แต่เวลาผมถ่ายปัสสาวะยังไม่อยากหันหน้าไปทางยกกระบัตร์เลย!

แต่พระหนุ่มองค์นี้ ซึ่งต่อมาท่านเป็น**พระครูสาครสังวรกิจ**ท่าน ก็ไป ท่านจบป. ๔ เท่านั้น แต่ฉลาด ท่านเริ่มต้นจากการ**สำรวจชุมชน**

งานชุมชนต้องเริ่มจากข้อมูลชุมชน

ท่านเห็นว่าเขายากจนมาก ท่านก็สรุปขึ้นต้นว่า “เราอย่าเรียไร” เขาเลย ชาวบ้านเขาจนอยู่แล้ว ถ้าพระไปเรียไรจะทำให้เขาจนไปอีก

ท่านเล่าว่าเคยมีชาวบ้านเดินมาตามท้องนา เห็นวัวสีเหลืองๆ แต่ไกลนึกว่าพระ พวกเขากลบวูบวาบ เพราะกลัวพระจะเรียไร

ข้อที่สอง **ต้องช่วยให้เขามีอาชีพจะได้หายจน** ท่านก็ไปศึกษาว่า ภูมิประเทศอย่างยกกระบัตร์นี้ควรจะทำอาชีพอะไร

สรุปว่าควรปลูกมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวขาย ท่านก็ไปเรียนเรื่องการปลูกมะพร้าวจนเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ดู และปลุกกระตมให้คนทั้งตำบลปลูกมะพร้าว จะเรียกว่า Education for All หรือ**การศึกษาสำหรับคนทั้งมวลเพื่อการมีสัมมาชีพ**ก็ได้

คนทั้งตำบลยกกระบัตร์ก็หันมาปลุกมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวขาย

น้ำตาลมะพร้าวของยกกระบัตร์มีชื่อว่าหอมอร่อย คนยกกระบัตร์ทุกคนมีรายได้ ๒๐๐-๔๐๐ บาทต่อวัน (ในสมัยนั้น) เรียกว่ามีสัมมาชีพเต็มพื้นที่

ปรากฏว่าความชั่วต่างๆ เช่น ลักขโมย เล่นการพนัน ยาเสพติด หายไปหมด

สรุปว่าการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุขหรือศีลธรรม

ไม่ใช่การสอนศีลธรรม การสอนศีลธรรมเป็นส่วนเสริมไม่ใช่พื้นฐาน

ควรพิจารณาข้อความข้างต้นให้นานๆ เป็นข้อความฉกรรจ์ ที่ต่างไปจากความเชื่อเดิม

ถ้าทำแต่ส่วนเสริม (คือการสอนศีลธรรม) แต่ไม่ทำส่วนพื้นฐาน (คือการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่) ศีลธรรมก็ไม่เกิด ดังที่มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมมากในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และในประเทศไทย

ระบบเศรษฐกิจโลกไม่ได้มุ่งสัมมาชีพเต็มพื้นที่

แต่มุ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อเติบโตแล้วมีความเหลื่อมล้ำมาก มีคนว่างงานมาก มีอาชญากรรมมาก ดังกล่าวแล้ว

ฉะนั้น คำว่า การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่จึงเป็นระบบเศรษฐกิจใหม่

ถ้าทุกอย่างมุ่งไปสู่การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ก็จะทำให้ และเกิดความร่มเย็นเป็นสุขร่วมกัน ดังในกรณีตำบลยกกระบัตร แม้ยังมีความเหลื่อมล้ำ ก็ยังมีประกันว่าคนจนที่สุดก็ยังมีงานทำ มีรายได้ ไม่เกิดอาชญากรรม ไม่เกิดจลาจล

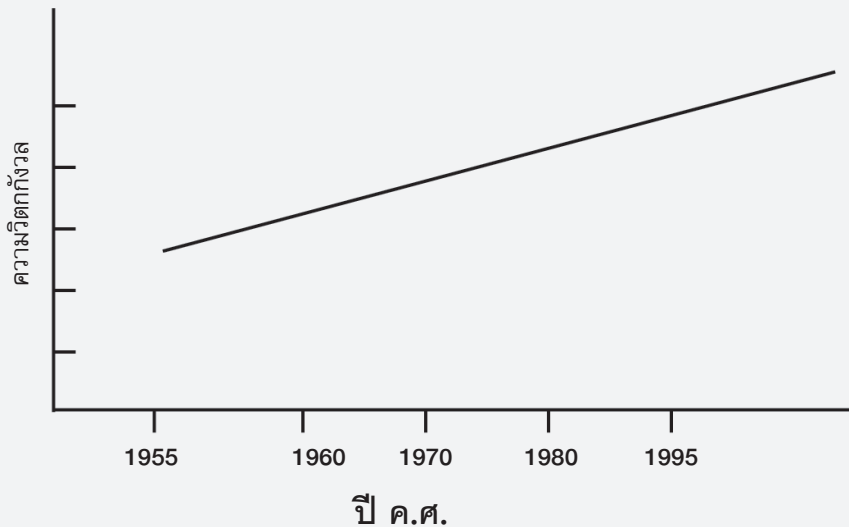
ความเจริญทางวัตถุ เพิ่มความวิตกกังวล

เรามุ่งหวังให้มีการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข แต่ก็เป็นเรื่องยากสุด ๆ เพราะสังคมสลับซับซ้อน ยากที่จะเข้าใจ และยากที่จะจัดการให้การอยู่ร่วมกันเป็นสุขภาวะ

ที่ทำให้ยากขึ้นไปอีกคือ **ความเชื่อและวิถีคิดของคนไทย ทำนองความดีเลวของปัจเจกบุคคลและกรรมแต่ชาติปางก่อน** โดยไม่เข้าใจโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม อันเป็นกรรมในชาติปัจจุบัน เป็นกรรมเชิงโครงสร้าง ซึ่งถ้าเข้าใจก็สามารถแก้ไขได้ในชาตินี้

วิลคินสันและพิกเกตต์ นักกระบวนวิธีชาวอังกฤษได้ใช้ข้อมูลหลักฐานจากการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นรากเหง้าของ**ทุกขสังคัม** ในมิติต่าง ๆ เช่น ความวิตกกังวล สภาวะซึมเศร้า การใช้ยาเสพติด การฆ่าตัวตาย การฆ่าผู้อื่นตาย การต้องเอาคนไปติดคุกจำนวนมาก การตั้งครุฑในวัยรุ่น เป็นต้น

นักจิตวิทยาชื่อ **จิม ทเวนส์** ได้รวบรวมการวิจัย ๒๖๙ ชิ้นที่แสดงว่าความวิตกกังวลของคนอเมริกันในช่วง ค.ศ.1955-1995 นั้นเพิ่มขึ้นดังรูปที่ ๗

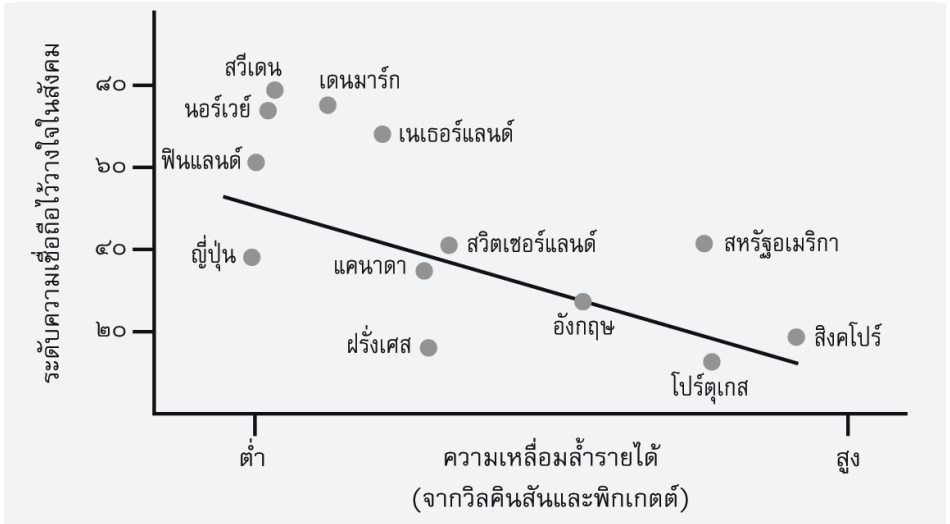
รูปที่ ๗ ภาพแสดงความวิตกกังวลของคนอเมริกันในช่วง ค.ศ. 1955-1995

แสดงว่าความเจริญทางวัตถุที่เพิ่มมากขึ้นไม่ได้ช่วยลดความวิตกกังวลลง แต่กลับเพิ่มขึ้น สภาวะซึมเศร้า (depression) กับความวิตกกังวลไปด้วยกัน และเป็นเหตุให้มีการการฆ่าตัวตายมากขึ้น

ความเชื่อไว้วางใจกัน

ความเชื่อไว้วางใจกัน (Trust) ความเชื่อไว้วางใจกันทำให้เกิดความหย่อนคลายและความสุข

การขาดความเชื่อไว้วางใจกันทำให้เกิดความเครียดและความทุกข์ ระดับความเชื่อไว้วางใจกันในประเทศต่างๆ มีความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ สรุปดังภาพหน้าถัดไปรูปที่ ๘

รูปที่ ๘ ภาพแสดงความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับระดับความเชื่อถือว่าไว้วางใจในสังคม (ที่มา Wilkinson and Pickett)

สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ โปรตุเกส เป็นกลุ่มประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำรายได้สูง

ประเทศแถบสแกนดิเนเวียและญี่ปุ่นเป็นกลุ่มประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำ

ความเหลื่อมล้ำสูงหรือความเหลื่อมล้ำต่ำ ไม่ได้เกิดเองหรือกรรมบันดาล แต่เกิดจากนโยบาย

ในสหรัฐอเมริกา พรรครีพับลิกันพยายามลดภาษีให้คนรวย!

กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เก็บภาษีคนรวยสูงมาก

ญี่ปุ่นพยายามให้รายได้ของกลุ่มต่างๆ ใกล้เคียงกัน

นโยบายจึงเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเราต้องการสังคมที่เป็นธรรม ประชาชน สื่อมวลชน มหาวิทยาลัย จะต้องสนใจนโยบายมากขึ้น

ปัญหาสุขภาพจิตและยาเสพติด ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

เด็กอังกฤษประมาณ ๑ ล้านคน หรือ ๑ ใน ๑๐ ที่อายุระหว่าง ๕-๑๖ ปี เจ็บป่วยทางสุขภาพจิต

โรงเรียนมัธยมใดๆ ที่มีนักเรียน ๑,๐๐๐ คน จำนวน ๕๐ คน จะเป็นโรคซึมเศร้าขนาดหนัก ๑๐๐ คนจะทรมานทรมาย ๑๐-๒๐ คนจะเป็น compulsive-obsessive disorder เด็กผู้หญิง ๕-๑๐ คน จะเป็นโรคผิดปกติเกี่ยวกับการกิน (แบบเจ้าหญิงไดอานา?)

ในสหรัฐอเมริกา เด็กร้อยละ ๖ ถูกวินิจฉัยว่าเป็น Attention Deficit Hyperactivity Disorder

ในการสำรวจแห่งชาติพบว่า เกือบร้อยละ ๑๐ ของเด็กอายุ ๓-๑๗ ปี มีปัญหาอย่างรุนแรงทางอารมณ์ ทางสมาธิ ทางพฤติกรรม หรือความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

สำหรับผู้ใหญ่ การสำรวจในประเทศอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. 2000 พบว่าร้อยละ ๒๓ เป็นโรคประสาท เป็นโรคจิต หรือติดเหล้า ติดยาเสพติด และร้อยละ ๔ มีความผิดปกติหลายอย่าง

ใน ค.ศ. 2005 แพทย์ในอังกฤษออกใบสั่งยาต้านอาการซึมเศร้า ๒๙ ล้านใบ ในสหรัฐอเมริกา ๑ ใน ๔ ของผู้ใหญ่มีอาการทางสุขภาพจิตในรอบปีที่ผ่านมา ในจำนวนนี้เกือบ ๑ ใน ๔ มีอาการรุนแรง

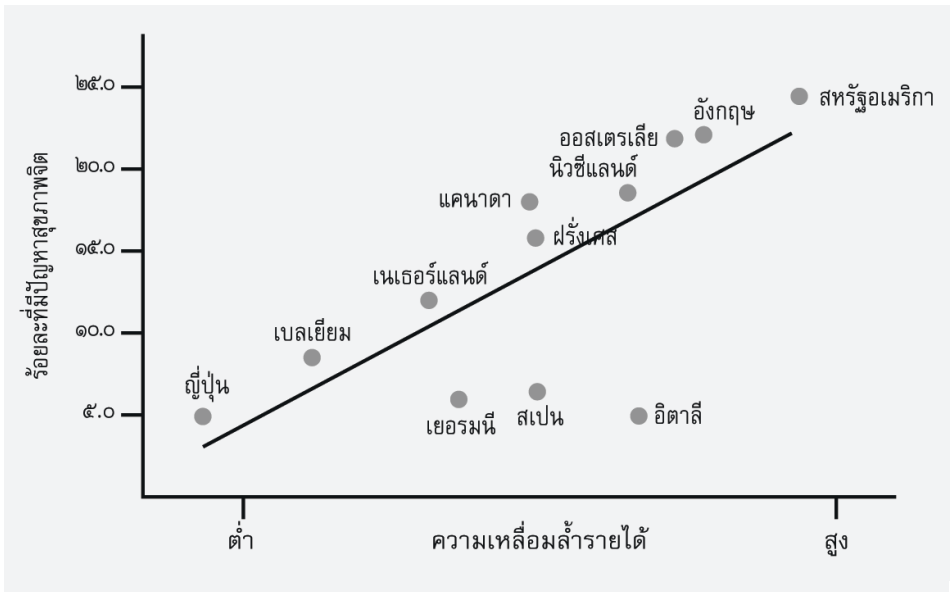
ในชีวิตดีกว่าครึ่งของคนอเมริกันมีปัญหาสุขภาพจิต ในปี ๒๐๐๓ สหรัฐอเมริกา เสียค่าใช้จ่ายกว่า ๑๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ในการรักษาปัญหาสุขภาพจิต

ความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ กับปัญหาสุขภาพจิต

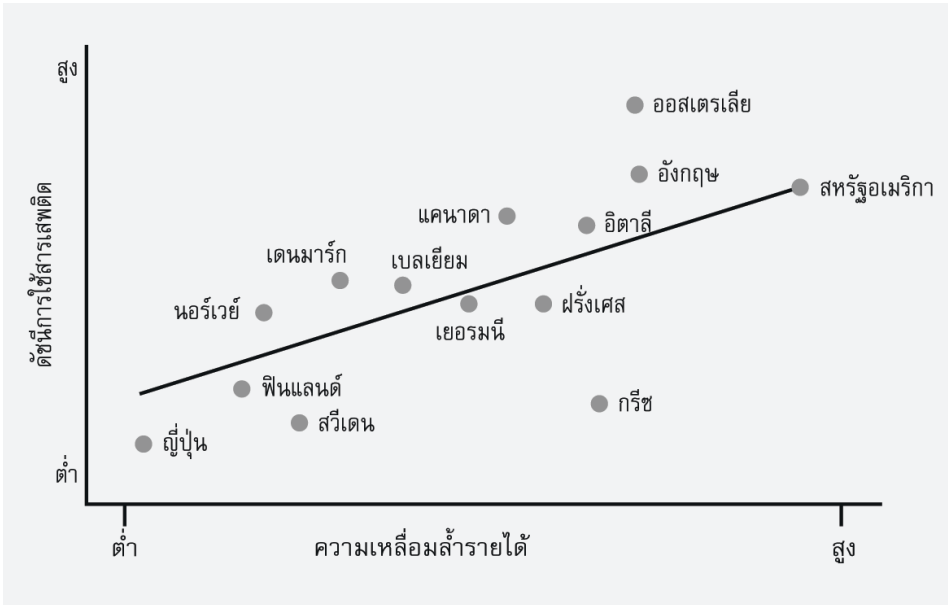
รูปต่อไปแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำของรายได้กับปัญหาสุขภาพจิต

ทำไมประเทศที่ร่ำรวยหรือที่เรียกว่า affluent จึงมีคนมีปัญหาสุขภาพจิตตกมาก นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อ Oliver James (โอลิเวอร์ เจมส์) ว่าในสังคมเหล่านี้มีเชื้อ ‘affluenza’ virus

นี่เป็นการเลียนเสียงไวรัสไข้หวัดใหญ่ที่เรียกว่า influenza virus ส่วน ‘affluenza’ virus คือไวรัสของสังคมที่ร่ำรวย

รูปที่ ๙ ภาพแสดงความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับร้อยละที่มีปัญหาสุขภาพจิต
(ที่มา Wilkinson and Pickett)

รูปที่ ๑๐ ภาพแสดงความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับดัชนีการใช้ยาเสพติด (ที่มา Wilkinson and Pickett)

ในสังคมเช่นนี้คนให้คุณค่ากับการมีเงินทองทรัพย์สินสมบัติ การดูดีในสายตาของผู้อื่น และสถานภาพทางสังคม ทำให้ประชาชนมีความวิตกกังวลสูง เสี่ยงต่อการเกิดโรคซึมเศร้า และโรคบุคลิกเบี่ยงเบน ทำให้หันไปพึ่งยาเสพติด

การมีฐานะทางสังคมที่ทำให้เจ็บปวด จึงไม่น่าแปลกใจที่ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ ประชาชนจะหันไปหายาเสพติด เช่น โคเคน กัญชา เฮโรอีน เอกตาซี แอมเฟตามีน

รูปข้างต้น (รูปที่ ๑๐) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับดัชนีการติดยาเสพติดในประชากร

การทดลองในลิง

สถานภาพทางสังคมที่มีผลต่อสุขภาพจิตนั้นสะท้อนออกมาที่สารเคมีในสมอง Serotonin (ซีโรโทนิน) และ dopamine (โดพามีน) เป็นสารเคมีที่สำคัญต่ออารมณ์ ระดับซีโรโทนินและโดพามีนที่ต่ำพบในคนที่ เป็นโรคซึมเศร้าและโรคทางสุขภาพจิตอื่นๆ

มีการทดลองในลิง

เขาเอาลิงขังไว้ในกรงๆ ละ ๔ ตัว มันจะจัดความสัมพันธ์ในหมู่ของมันเอง ว่าตัวไหนมีฐานะสูงต่ำ

เมื่อเอาตัวที่มีฐานะสูงจากกรงต่างๆ มาอยู่รวมกัน มันก็มีการจัดฐานะสูงต่ำอีก

เมื่อเอาตัวที่มีฐานะต่ำจากกรงต่างๆ มาอยู่รวมกัน มันก็มีการจัดฐานะสูงต่ำอีก

เขาใส่แกนดูสมองลิงก่อนและหลังที่ให้มันอยู่เป็นกลุ่ม

เขาเอาโคเคนไว้ในกรงให้ลิงกดเอาโคเคนได้ตามความต้องการ

ตัวที่มีฐานะต่ำจะเครียด เมื่อเอาโคเคนใส่เข้าไปในกรง ตัวที่มีฐานะต่ำจะเสพและติดโคเคน

ผลการทดลองแสดงชัดเจนว่าลิงตัวที่มีสถานะสูงกว่าตัวอื่นมีโดพามีนในสมองสูงขึ้น

ตัวที่มีฐานะต่ำจะมากดเอาโคเคนมากกว่าตัวฐานะสูง!

จึงไม่น่าแปลกใจว่าสังคมที่คนมีความเหลื่อมล้ำเรื่องราวได้มากจะมีคนติดยาเสพติดกันมาก และแก้ปัญหาไม่ตก

การตีตราเสฟติดไม่ใช่เรื่องของสารอย่างเดียว คนจนคนที่ไม่มีทางเลือก คนที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำจะติดอะไรๆ ได้ง่าย

เมื่อก่อนชาวไร่ชาวนาที่ยากจน กินยาแก้ปวด APC แล้วติดยากันเป็นจำนวนมาก

ผมเคยรณรงค์ให้เอา C คือ caffeine (กาเฟอีน) ออกจากยาแก้ปวด วันหนึ่งเดินสวนกับแพทย์ผู้ใหญ่ว่านหนึ่งคือ นายแพทย์สมัยจันทวิมล ท่านพูดกับผมว่า

“ประเวศเอ๋ย อย่าไปทำเลย” ท่านพูดต่อไปว่า “คนไทยเนี่ยมันต้องติดอะไรสักอย่าง ดูคนหัวแม่มือมันยังติดเลย”!

การตีตราเสฟติด การเสฟติดการพนัน การเสฟติดความฟุ่มเฟือยแบรนด์เนมต่างๆ มีที่มาจากปัญหาทางสังคม ขอให้เรามาติดตามเรื่องความเหลื่อมล้ำกันต่อไป

“หลุมดำแห่งความเหลื่อมล้ำ”

เราอยากมีสังคมดี แต่เราทำไม่สำเร็จโดยการสั่งสอน

คนไทยควรทำความเข้าใจว่ามีวิธีอื่นที่จะทำให้สังคมดี นอกเหนือไปจากการสั่งสอน

โดยเรียนจากของจริงที่เกิดขึ้นแล้วจริงๆ ไม่ใช่โดยความเห็นหรือทฤษฎี หรือการคาดเดา นักวิชาการ ๒ ท่านคือ **วิลดินันท์และพิภักดิ์** ได้วิจัยและรวบรวมหลักฐานมาแสดงให้เห็น ดังที่นำมาเล่าในคอลัมน์นี้ต่อเนื่องกันมาว่า

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรในสังคมมีความสัมพันธ์กับการเป็นสังคมดีหรือไม่ดี โดยพบดังนี้

กลุ่มประเทศ ที่มีความเหลื่อมล้ำ <u>น้อย</u>	กลุ่มประเทศ ที่มีความเหลื่อมล้ำ <u>มาก</u>
ญี่ปุ่น สวีเดน เดนมาร์ก นอร์เวย์ ฟินแลนด์	สหรัฐอเมริกา อังกฤษ โปรตุเกส และอื่นๆ

สังคมดี			สังคมไม่ดี		
สูงกว่า	-	อายุขัย	-	ต่ำกว่า	
ต่ำกว่า	-	อัตราการตายในทารก	-	สูงกว่า	
ต่ำกว่า	-	การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น	-	สูงกว่า	
ต่ำกว่า	-	อาชญากรรม การจับคนขังในคุก	-	สูงกว่า	
ต่ำกว่า	-	การฆ่ากันตาย	-	สูงกว่า	
ดีกว่า	-	สุขภาพจิต	-	ไม่ดี	
น้อยกว่า	-	การใช้ยาเสพติด	-	มากกว่า	
สูงกว่า	-	ความเชื่อถือไว้วางใจกัน	-	ต่ำกว่า	

เพื่อให้ติดตามถึงเสนอภาพวาด “หลุมดำแห่งความเหลื่อมล้ำ” ดังรูปที่ ๑๑

“หลุมดำแห่งความเหลื่อมล้ำ” สัมพันธ์อยู่กับปัญหาสุขภาพ และปัญหาสังคมต่างๆ

ถ้าเราไม่เข้าใจเรื่อง “หลุมดำ” ที่เป็นรากเหง้าของปัญหา แล้วพยายามแก้แต่ที่อาการ เช่น เรื่องยาเสพติด เรื่องความรุนแรง เรื่องพฤติกรรมของวัยรุ่น ปัญหานักเรียนอาชีวะตีกัน แก้อะไรๆ ก็ไม่สำเร็จ

ลองนึกถึงประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาที่เป็นต้นแบบเสรีภาพและประชาธิปไตย เมื่อพัฒนาไปๆ กลายเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสุด ๆ แล้วมีปัญหาทั้ง ๘ ประการรอบๆ หลุมดำเหล่านี้ในรูปที่ ๑๑ ควรจะเป็นบทเรียนแก่เรา

รูปที่ ๑๑ ภาพหลุมดำแห่งความเหลื่อมล้ำสัมพันธ์อยู่กับปัญหา ๘ ประการ

แม้บ้านเมืองจะระงมไปด้วยความขัดแย้งทางการเมือง ไม่มีใครฟังใคร ไม่สนใจข้อมูล ความรู้ เหตุผล

อย่างไรก็ตาม ควรจะมีคนไทยส่วนหนึ่ง ยิ่งมากยิ่งดี ที่เป็นอิสระสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ พยายามเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม เป็นคนไทยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ หรือจะไปถึงเป็นคนไทยหัวใจพระโพธิสัตว์ด้วยก็ได้ ขวนขวายหาความรู้และเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เพื่อช่วยให้เพื่อนมนุษย์ดีขึ้น โดยมีการอยู่ร่วมกันด้วยมิตรไมตรีอย่างสมดุล ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม อันเป็นความปกติสุขและยั่งยืน

แม้เพราะเหตุนี้จึงควรทำความเข้าใจว่าทำไมความเหลื่อมล้ำจึงสำคัญนัก

สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ

การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม มีความสำคัญมากทั้งสำหรับคนและสัตว์

ลองดูสุนัข ถ้าตัวหนึ่งได้กินมากกว่าตัวอื่น ๆ มันจะกัดกัน เจี้ยวจ้าวไปหมด แต่ถ้ามันได้กินเสมอกันทุกตัวก็จะเกิดความสงบ **ความเสมอภาค** หรือ **สมานัตตา** คือความมีตนเสมอกัน เป็นปัจจัยของมิตรภาพ หรือ ภราดรภาพ ทำให้อยู่ร่วมกันอบอุ่น

การอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นเป็นปัจจัยให้สุขภาพดี

สังคมใดมีความอบอุ่นผู้คนจะไม่ค่อยเจ็บป่วยด้วยความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เบาหวาน มะเร็ง และมีอายุยืน

แต่ถ้าผู้คนมีฐานะแตกต่างกันมาก คนหนึ่งจนมาก คนหนึ่งรวยมาก ขาดความเสมอภาค จะเกิดภราดรภาพได้อย่างไร ย่อมเกิดความห่างเหินและความเครียดขึ้นในสังคม ความเชื่อถือไว้วางใจกันก็น้อยลง

มนุษย์มีความอ่อนไหวเรื่องสถานภาพทางสังคม (social status) คนที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ ย่อมมีความเครียดและขาดความสุข ความเครียดเรื้อรังทำให้ความดันโลหิตสูง เป็นโรคหัวใจ เป็นเบาหวาน ภูมิต้านทานต่ำ เป็นโรคติดเชื้อ และโรคมะเร็งได้ง่าย

คนที่น้อยเนื้อต่ำใจและเครียดจะมีความอดทนต่ำ

ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมากจึงมีอาชญากรรมมาก มีความรุนแรง เช่น การฆ่ากันตายสูง มีปัญหาสุขภาพจิตและการใช้ยาเสพติดสูง

คนรวยที่อยู่ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมากก็มีความเครียดสูงด้วย เพราะสังคมอย่างนี้มีความไว้นิ่งเชื่อใจกันต่ำ มีอาชญากรรมสูง

สหรัฐอเมริกาใช้เงินในเรื่องสุขภาพสูงถึงร้อยละ ๑๗ ของจีดีพี แต่ดัชนีสุขภาพก็สู้ญี่ปุ่นที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อสุขภาพต่ำกว่าไม่ได้ คือ คนญี่ปุ่นมีอายุยืนกว่า อัตราตายในทารกต่ำกว่า โรคอ้วนน้อยกว่า การฆ่ากันตายน้อยกว่า คนติดคุคน้อยกว่า คนติดยาเสพติดน้อยกว่า

สหรัฐยังต้องใช้งบประมาณไปเป็นจำนวนมากเพื่อขยายคุกและเลี้ยงนักโทษกว่า ๒ ล้านคนที่อยู่ในคุก

จะเห็นว่าสหรัฐอเมริกาท้องใช้เงินจำนวนมากไปในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นผลพวงของความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ ถึงกระนั้นก็แก้ไม่ได้ผล

สู้เอาเงินจำนวนมหาศาลที่ต้องตามล้างตามเช็ดปัญหาสุขภาพและสังคม อันเกิดจากความเหลื่อมล้ำ มาใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำจะไม่ดีกว่าหรือ

ถ้าจะมีนโยบายสาธารณะใหญ่อันใดที่จะสร้างสังคมสุขภาวะ นโยบายใหญ่นั้นคือการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ

นี่เป็นเรื่องที่คนไทยทุกภาคส่วนควรจะทำความเข้าใจ และช่วยกันขับเคลื่อนทิศทางนโยบายใหญ่นี้

ความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจ ทำลายความดีงาม

ศาสตราจารย์สดกิลิตซ์ นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันผู้ได้รับรางวัลโนเบล ได้หาหลักฐานต่าง ๆ มาโต้แย้งความเชื่อของลัทธิทุนนิยม ที่ครองพื้นที่อยู่อย่างหนาแน่นในสหรัฐอเมริกาว่าสิ่งที่เป็นไปได้คือให้ทุนมีอิสระที่จะทำการนั้นเป็นสิ่งที่ดี

สถิติชี้ว่าทุนนิยมเสรีที่เป็นไปนั้น ทำให้เกิด**ความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจ** คน ๑ เปอร์เซนต์ที่ได้ประโยชน์จากการพัฒนาแบบนี้มีอำนาจมากกว่าคนที่เหลือทั้งหมด

ความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจทำลายความดีงามอื่นๆ เช่น

๑. ประชาธิปไตยไม่เป็นประโยชน์ต่อคนทั้งหมด

ถึงแม้สหรัฐอเมริกาจะมีประชาธิปไตยแบบ ๑ คนมี ๑ เสียงเท่าเทียมกันก็จริง แต่พวกคนรวยก็พยายามกีดกันให้คนจนไปลงคะแนนไม่ได้

คนจนประมาณ ๕๐ ล้านคนไม่ได้ไปลงคะแนน และเมื่อเลือกผู้แทนไปแล้ว นักการเมืองเหล่านั้นก็ตกเป็นเหยื่อของลوبيบิ๊สส์ของบริษัทต่างๆ จำไว้ ซึ่งมีจำนวนมากกว่านักการเมือง เพื่อจะให้ออกกฎหมายและออกเสียงที่เป็นประโยชน์ต่อบริษัท และกฎหมายก็ยอมให้บริษัท “บริจาค” เงินให้แก่ักการเมืองที่สนองประโยชน์ และบริษัทสามารถออกความเห็นทางการเมืองได้เช่นเดียวกับบุคคล

บริษัทขนาดใหญ่ๆ มีอำนาจมากกว่าบุคคลขนาดเล็กพอจะคิดกันได้ไม่ยาก

ตกลงประชาธิปไตยที่ต่อสู้กันมาแทบตาย ก็มลายลงด้วยอำนาจทุนขนาดใหญ่

๒. ความเหลื่อมล้ำกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

มีความเชื่อกันในหมู่ฝ่ายขวาในอเมริกาว่า ความเหลื่อมล้ำเป็นประโยชน์ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ

แต่สถิติกลับเอาตัวเลขมายืนยันให้ดูว่าไม่จริงหรอก ความ
เหลื่อมล้ำมีผลลบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ

๓. ความยุติธรรมที่ไม่ยุติธรรม

เมื่ออำนาจเหลื่อมล้ำกันราวฟ้ากับดิน ก็ย่อมกระทบถึงความ
ยุติธรรม ในสหรัฐอเมริกาใช้การเลือกตั้งผู้พิพากษา คนจนเข้าไม่ถึงการ
เลือกตั้งทุกชนิด

๔. โอกาสที่ไม่เท่าเทียมกัน

สหรัฐอเมริกาเคยขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศแห่งโอกาส ใครจะจน
อย่างไรก็มีโอกาสเลื่อนฐานะเสมอ เดียวนี้จากผลการวิจัยปรากฏว่าไม่
จริงอีกต่อไป

ลูกคนจนมีโอกาสด้านการศึกษาน้อย โอกาสที่จะเลื่อนฐานะ
ทางเศรษฐกิจน้อย

คนรวย ๑ เปอร์เซ็นต์ที่ได้ประโยชน์จากการพัฒนาปัจจุบัน
พยายามจะรักษาประโยชน์ไว้กับพวกของตน

ใน ๓ ทศวรรษที่ผ่านมาคนจนไม่ได้ประโยชน์จากการพัฒนา
หรือมีฐานะแย่ลงกว่าเดิม

๕. ความไม่เชื่อถือไว้วางใจกัน

ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) ทำให้รู้สึกอบอุ่น ทำให้สังคม
เข้มแข็ง

สภาพแห่งความเหลื่อมล้ำที่มากเกินไปจนทำลายความเชื่อ
ถือไว้วางใจกัน เช่น ไม่เชื่อถือไว้วางใจนักการเมืองว่าจะทำเพื่อ
ประชาชนจริงหรือเปล่า ไม่ไว้วางใจนักการธนาคารว่าจะไม่โกง จะไม่
แต่งตัวเลข จะไม่เอาผลประโยชน์เข้าตัวเองมากเกินไป

ที่ผ่านมาเมื่อเร็วๆ นี้ สถาบันการเงินจำนวนมากได้เกิดความ
ฉ้อฉลอย่างไม่น่าเชื่อ เวลาที่มีกำไรตัวเองก็เอาไป แต่เวลาตัวเองจะล้ม
สลายก็ต้องมาเอาเงินของรัฐบาลหรือของประชาชนไปค้ำไว้ไม่ให้ล้ม

อย่างนั้นมันเกินไป จนเกิดอาการทนไม่ไหว พวกกันไปยึดครอง
วอลล์สตรีต หรือถนนที่สถาบันการเงินตั้งอยู่ ที่เรียกว่า Occupy Wall
Street การประท้วงความไม่เป็นธรรมทำนองนี้คงจะมีขึ้นอีก

ความเชื่อถือไว้วางใจสื่อกระแสหลักก็มันน้อยลง เพราะไม่แน่ใจ
ว่าคุณจะรับจ้างนายทุนมาสื่อสารให้คลาดเคลื่อนไปจากความจริงหรือไม่

๖. ปัญหาอาชญากรรม

ที่ใดมีความเหลื่อมล้ำมาก ที่นั่นจะมีปัญหาอาชญากรรมมาก

สหรัฐอเมริกาขึ้นชื่อว่าเอาคนไปติดคุกมากที่สุดต่อสัดส่วน
ประชากร มีคนอเมริกันกว่า ๒ ล้านคนถูกจำคุก ส่วนใหญ่เป็นคนจน
ต้องเสียเงินเสียทองเป็นจำนวนมากในการดำเนินคดีและควบคุมคนไว้
ในคุก แทนที่จะใช้เงินจำนวนนี้ไปลดความเหลื่อมล้ำ

เมื่อเฮอริเคนแคทรีนาเข้าเมืองนิวออร์ลีนส์เมื่อ ๖ ปีก่อน
(เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๘) เกิดจลาจลปล้นสะดมกันทั้งเมือง จนต้อง
ใช้กองกำลังติดอาวุธเข้าไปควบคุม

ในขณะที่ญี่ปุ่นเมื่อ ๒ ปีก่อน (มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔) เกิดคลื่น
สึนามิถล่มโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ฟูกูชิมะ คนญี่ปุ่นสงบ ช่วยเหลือกันดี

๗. ทูทางสังคมตกต่ำลง

ทุนทางสังคม (Social capital) คือการที่คนในสังคมมีความเชื่อถือไว้วางใจกัน มีความรู้สึกอบอุ่น เข้ามารวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เกิดเป็นสังคมเข้มแข็ง หรือสังคมที่มีความเจริญถาวรเดียว ตามหลักการบริหารนิยธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเป็นอันมากในครั้งสุดท้ายที่ประทับบนเขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์

ทุนทางสังคมทำให้สุขภาพ เศรษฐกิจ การเมือง และศีลธรรมดี

ความเหลื่อมล้ำที่มีในสหรัฐอเมริกา ทำให้ความเชื่อถือไว้วางใจกันในสังคมลดน้อยลง ความเสมอภาคลดน้อยลง ฉะนั้นภาพรวมและความเข้มแข็งทางสังคมก็เสื่อมถอยลง

๘. การสื่อสารบิดเบือนทำให้ประชาชนไม่รู้ความจริง

ผู้กุมอำนาจทางการเงินจะกุมอำนาจทางการสื่อสารด้วย สามารถกำหนดการรับรู้ของประชาชน เช่น ประชาชนจำนวนมากไม่ตระหนักถึงถึงความเหลื่อมล้ำและความอยุติธรรมอย่างรุนแรงที่ดำรงอยู่เรียกว่าโลละ โทละ โมทะ เกิดขึ้นพร้อมกัน

๙. คนรายนำประเทศเข้าไปทำสงคราม คนจนต้องไปตายในสงคราม

การพัฒนาทุนนิยมขนาดใหญ่เป็นการนำไปสู่สงคราม แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าโลละนำไปสู่โทละคือความรุนแรง

เมื่อบริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษมาค้าขายกับอินเดีย เดิมก็ทำการค้า แต่กำไรไม่ทันกับความโลภ ต่อมาก็ทำสงครามยึดอินเดียเสียเลย

ญี่ปุ่นในสมัยเอโดะมีสันติภาพมา ๒๖๐ ปี เมื่อถูกเรือรบของอเมริกันมาบังคับให้เปิดประเทศ ก็รีบพัฒนาอุตสาหกรรม แล้วก็ไปรบกับรัสเซีย ยึดเกาหลี ได้หัวน บุกเข้าจีน

สงครามโลก ๒ ครั้ง ก็มาจากความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ มหาอำนาจนั้นค้าอาวุธด้วย จะขายอาวุธได้ดีก็ต่อเมื่อมีสงคราม

อเมริกาไปทำสงครามในตะวันออกกลาง ก็มีผู้กล่าวหาว่า เพราะต้องการน้ำมัน บริษัทที่ได้ผลประโยชน์จากการบุกอิรักก็มีเครือข่ายของอดีตครองประธานาธิบดีเซนนิย์อยู่ด้วย

ในการเข้าสู่สงครามคนที่กำหนดนโยบายไม่ต้องตายแถมได้กำไรเสียอีก ที่เขาเรียกว่า**พ่อค้าสงคราม**

แต่ทหารที่เป็นคนจนต้องไปรบลำบากลำบาก ต้องไปตาย ต้องกลับมาเป็นคนเป็นโรคประสาท เป็นโรคฆ่าตัวตาย และผู้คนในประเทศคู่สงครามที่ต้องล้มตายลงอย่างน่าอเนจอนาถ

ดังในสงครามเวียดนาม ซึ่งลองคิดย้อนหลังดูไม่รู้ว่าสหรัฐอเมริกามาทำสงครามเพื่ออะไร เด็กหนุ่มอเมริกันต้องมาตายไปถึง ๕๐,๐๐๐ คน แต่คนเวียดนามนั้นตายไปกว่า ๒ ล้านคน

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นว่าสุขภาวะทางสังคมโดยรวมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากมาก

ในระดับ**ปัจเจก** อาศัยความเข้าใจและความเพียรของบุคคลอาจประสบสุขภาวะโดยสมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา เป็นเรื่องที่เป็นไปได้

ในระดับ**สังคม** ถ้าเป็นชุมชนขนาดเล็ก ที่ถือการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง การอยู่ร่วมกันด้วยความสุขและความยั่งยืน เป็นเรื่องที่เป็นไปได้

แต่ใน**สังคมขนาดใหญ่** เช่น ระดับเมือง ระดับมหานคร ระดับประเทศ และระดับโลก เป็นไปได้ยาก

สัมพันธภาพของสังคมขนาดเล็ก เช่น ครอบครัวและชุมชนกับสังคมใหญ่ไม่เหมือนกัน สังคมขนาดเล็กสัมพันธ์กันด้วยใจ แต่สังคมขนาดใหญ่ สัมพันธ์กันด้วยเรื่องอำนาจ และเรื่องเงินซึ่งก็คืออำนาจ

อำนาจเดิมคืออำนาจรัฐหรืออำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งในครั้งโบราณก็เป็นอำนาจเผด็จการ

สังคมต่างๆ ได้ผ่านการต่อสู้ถึงต้องล้มตายกัน มีการตัดศีรษะกันบ้าง มีการใช้กิโยตินกันบ้าง (กิโยติน (guillotine) คือเครื่องมือที่ใช้ในการลงโทษโดยการตัดคอ) เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพและประชาธิปไตย

อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของเสรีภาพและประชาธิปไตย ที่ประเทศต่างๆ เดินตาม เสร็จแล้วก็ต้องมาเผชิญกับอำนาจเงินขนาดใหญ่ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำ และผลร้ายต่างๆ อันบาดลึก

แสดงว่า**ประชาธิปไตยแบบ ๑ คน ๑ เสียงเท่านั้น** หาเพียงพอที่จะสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมไม่

ในประเทศไทยก็มีการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกันมา คงจะต้องมองให้ไกล มิฉะนั้นก็จะไปซ้ำรอยประเทศตะวันตก ที่ต่อสู้กันมาแทบตาย ลงท้ายตกเป็นเหยื่อของอิทธิพลของเงินขนาดใหญ่

เราจะต้องเป็นประชาธิปไตยด้วย สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำได้ด้วย

ต่อไปจะนำเสนอสัมพันธภาพใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นบนบนพื้นแผ่นดินไทย

เมื่อใด คนไทยทั้งชาติ มีเป้าหมายร่วมกัน จะเกิดพลังมหาศาล ที่จะเคลื่อนไปข้างหน้า

ที่ผ่านมาคนไทยแต่ละกลุ่ม องค์กร สถาบัน ฝ่าย ต่างมีเป้าหมายแยกย่อยเฉพาะของตนๆ ทำให้ทอนกำลังกันเอง ขัดแย้ง รุนแรง ทำลายกันและกัน ทำให้ชาติหมดพลังที่จะเคลื่อนไปข้างหน้า หรือยิ่งกว่านั้น การกระพือความเกลียดชังระหว่างกัน อาจพาสังคมไทยไปสู่จุดพลิกผัน ที่เกิดฆ่ากันตายเป็นหมื่นเป็นแสน เป็นมโศกภัยกัลยาณคติ

อันที่จริงประเทศไทยมีทุนทางสังคมต่างๆ มากมาย ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางความรู้ ทุนทางศาสนาธรรม ทุนภาครัฐ ทุนภาคธุรกิจเอกชน

ทุนเหล่านี้นี้มากพอหรือเกินพอที่จะสร้างการอยู่ร่วมกันอย่าง
ศานติสุข

ถ้าคนไทยทั้งชาติมีเป้าหมายร่วมกัน และมีวิธีที่จะบรรลุ
เป้าหมายนั้น

จึงเป็นการสมควรที่คนไทยทุกภาคส่วนน่าจะระดมสร้าง
เป้าหมายร่วมกันของคนไทยทั้งชาติ ทำความเข้าใจหลักการและร่วมกัน
ปฏิบัติตามหลักการ เพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น

เป้าหมาย ร่วมกัน ของคน ทั้งชาติ

ตัวอย่างเป้าหมาย ๖ ประการของคนไทยทั้งชาติร่วมกัน แสดงไว้ในกรอบขวามือ ซึ่งอธิบายความหมายและที่มาดังต่อไปนี้

เป้าหมายที่ ๑

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่ลูกหลานของเราจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข จะหายากที่มีคนไม่ต้องการเป้าหมายนี้

ถ้าเป้าหมายด้านคนจะเห็นต่างกัน เช่น จะสร้างสะพานหรือไม่สร้าง แม้เรื่องรัฐธรรมนูญก็นำไปสู่ความแตกแยกได้ เป้าหมายต้องสูงพอ คนทั้งหมดจึงจะร่วมกันได้

ตัวอย่างเป้าหมาย ๖ ประการ ของคนไทยร่วมกัน

๑. ประเทศไทยเป็นแผ่นดินที่ลูกหลานของเรา
จะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข
๒. สังคมไทยมีความเป็นธรรม
ไม่มีความเหลื่อมล้ำมากเกินไป
๓. มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย
ปฏิเสธรบอบเผด็จการทุกรูปแบบ
๔. กลไกของรัฐมีสมรรถนะสูง
มีคอร์รัปชันต่ำ
๕. มีการกระจายอำนาจการปกครอง
ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด
๖. คนไทยทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์
เสมอกัน ความเป็นพลเมืองสูง
เป็นสังคมทางราบที่มีการรวมตัวร่วมคิด
ร่วมทำโดยทั่วถึง เป็นสังคมเข้มแข็ง
อันเป็นเหตุให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี
และศีลธรรมดี

เป้าหมายที่ ๒

การที่สังคมจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ต้องมีความ
เป็นธรรม ไม่มีความเหลื่อมล้ำมากเกินไป

ความเป็นธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ถ้ามีความเป็นธรรมแล้ว ผู้คนจะมีความสุข มีความรักกันและรักส่วนรวม ถ้าขาดความเป็นธรรม จะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งความขัดแย้ง ความแตกแยก และปัญหาทางการเมือง

นักกระบวนวิธีภาษาอังกฤษ ๒ คน คือ Wilkinson และ Pickett ได้รวบรวมข้อมูลจากประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วโลก แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับปัญหาสุขภาพและปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ พบความสัมพันธ์เกือบเป็นเส้นตรง

สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เป็นตัวอย่างของประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้สูงมาก

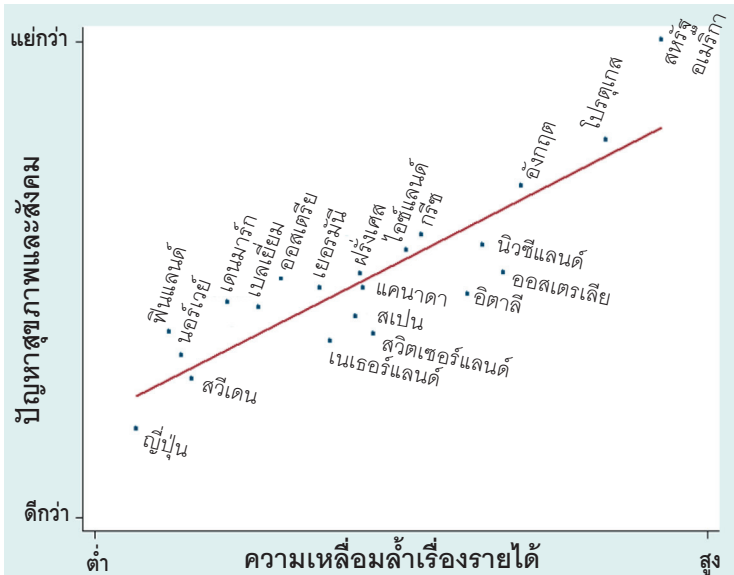
ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำ ต่ำสุด

ประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียอยู่ในกลุ่มที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำ

ปัญหาสังคมสุขภาพ ซึ่งรวมถึงการตั้งครมในวัยรุ่น ปัญหาสุขภาพจิต อาชญากรรม ความรุนแรง การเกิดจลาจล เป็นเงาตามตัวของความเหลื่อมล้ำ

เมื่อเร็ว ๆ นี้ นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่ได้รับรางวัลโนเบล ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในอเมริกา ชื่อว่า “The Price of Inequality : How Today’s Divided Society Endangers Our Society” โดยชี้ให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำเป็นอันตรายต่อนาคตของอเมริกาอย่างไร

ประเทศไทยมีความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำสูง จึงควรเป็นเป้าหมายของคนไทยร่วมกันที่จะสร้างสังคมที่เป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ

รูปที่ ๑๒ ความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ กับปัญหาสุขภาพและปัญหาสังคมด้านต่างๆ (จากWilkinson และ Pickett)

R. Wilkinson and K. Pickett : The Spirit Level : Why Greater Equality makes Societies Stronger. Bloomsbury Press, New York, 2010.

เป้าหมายที่ ๓

มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปฏิเสธระบอบเผด็จการทุกรูปแบบ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นธรรมชาติและเป็นกระแสใหญ่ของโลก ไม่มีประเทศใดหนีได้

ประเทศไทยได้มีการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกันมาเกือบ ๑ ศตวรรษแล้ว ควรจะเป็นเป้าหมายร่วมกันได้แล้วว่า ต้องมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และปฏิเสธระบอบเผด็จการทุกรูปแบบ

เป้าหมายที่ ๔

กลไกของรัฐมีสมรรถนะสูง มีคอร์รัปชันต่ำ

ขณะนี้กลไกของรัฐมีสมรรถนะต่ำ มีคอร์รัปชันสูง ทำให้แก้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้ เกิดความขัดแย้งและวิกฤติ

ต้องตั้งเป้าหมายว่าเราจะต้องมีกลไกของรัฐที่มีสมรรถนะสูง มีคอร์รัปชันต่ำ

เป้าหมายที่ ๕

มีการกระจายอำนาจการปกครองให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด

ประเทศไทยรวมศูนย์อำนาจการปกครอง ทำให้กลไกรัฐมีสมรรถนะต่ำ และมีคอร์รัปชันสูง และเป็นต้นตอของปัญหาอื่นๆ เกือบทุกชนิด ดังจะได้กล่าวให้ละเอียดต่อไป

จำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจการปกครองไปให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด

เป้าหมายที่ ๖

คนไทยทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เสมอกัน ความเป็นพลเมืองสูง เป็นสังคมทางราบที่มีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ โดยทั่วถึง เป็นสังคมเข้มแข็ง อันเป็นเหตุให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี

ข้อนี้มีความสำคัญยิ่ง เป็นจุดชี้ขาดว่าประชาธิปไตยจะได้ผลหรือไม่ ที่เราพัฒนาประชาธิปไตยมาเกือบ ๑๐๐ ปีแล้วยังไม่ได้ผลเพราะ

ขาดข้อนี้ กล่าวคือ สังคมไทยเป็น “สังคมทางดิ่ง” ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาค คนข้างบนมีอำนาจ คนข้างล่างไม่มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่มีอำนาจ

ตราบใดที่สังคมยังเป็นสังคมทางดิ่ง ถึงจะมีการเลือกตั้ง ถึงจะมีการสั่งสอนทางศาสนธรรม เศรษฐกิจก็ไม่ได้ การเมืองก็ไม่ได้ ศิลธรรมก็ไม่ได้

ประเทศอิตาลี ประเทศเดียวกัน ใช้รัฐธรรมนูญเดียวกัน ใช้กฎหมายเดียวกัน แต่ดูเหมือนเป็น ๒ ประเทศในประเทศเดียวกัน คือ อิตาลีตอนเหนือ เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศิลปธรรมดี อิตาลีตอนใต้ ตรงข้าม คำว่ามาเฟียก็มาจากอิตาลีตอนใต้

Robert Putnam(พุทน์ม) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ไปวิจัยพบว่า อิตาลีตอนเหนือกับอิตาลีตอนใต้โครงสร้างสังคมไม่เหมือนกัน

ตอนเหนือเป็นสังคมแนวราบ ผู้คนมีความเสมอภาค มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ที่เรียกว่ามีความเป็นประชาสังคมหรือ Civil Society

ส่วนอิตาลีตอนใต้เป็นสังคมแนวตั้ง บางเมืองก็เคร่งศาสนามาก แต่ศิลปธรรมก็ไม่ได้

พุทน์มให้ชื่อหนังสือของเขาว่า “Making Democracy Work : Civic Traditions in Modern Italy” ซึ่งหมายถึงว่าการที่ประชาธิปไตยจะได้ผล ไม่ใช่อยู่ที่ที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ต้องมีโครงสร้างทางสังคมที่เป็นทางราบ ผู้คนมีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาค มีความเป็นพลเมืองสูง

จะต้องตราข้อนี้ไว้ให้ดี ๆ ประชาธิปไตยของเราไม่ได้ผลมานานมากแล้ว เพราะเราสนใจประชาธิปไตยแค่การเลือกตั้ง แต่ไม่สนใจเรื่องสังคมเข้มแข็ง ในมาตรการที่จะบรรลุเป้าหมายจะมีเรื่อง “การเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง” ด้วย

การรวม
ศูนย์อำนาจ
การปกครอง
ต้นเหตุปัญหา
ของประเทศ

เรามักแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ จึงแก้ไม่ได้
ต้นเหตุปัญหาของประเทศอยู่ที่การรวมศูนย์อำนาจการ
ปกครอง

เราต้องพยายามทำความเข้าใจตรงนี้ให้ดี ๆ

คณะกรรมการปฏิรูปซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ซึ่งรวบรวมนักคิด นักวิชาการ นักปราชญ์ มาทำงานกันอย่างเข้มข้น ได้จัดทำรายงานชื่อ “ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ” ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักงานปฏิรูป ได้กล่าวถึงปัญหาโครงสร้างอำนาจไว้อย่างลึกซึ้ง ควรที่คนไทยจะได้อ่านกันอย่างแพร่หลาย

อำนาจ
การเมือง

พระมหากษัตริย์ คณะราษฎร กองทัพ นักการเมือง

อำนาจรัฐรวมศูนย์คงเดิม

รูปที่ ๑๓ เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงผู้ถืออำนาจทางการเมืองสูงสุด
แต่อำนาจรัฐรวมศูนย์ยังคงเดิมในรอบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

แม้เรามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๗๕ และ
ผ่านการต่อสู้ทางการเมืองกันมา จนไม่มีใครปฏิเสธระบอบการเลือกตั้ง
ผู้แทนราษฎรได้

**แต่สิ่งหนึ่งที่คงทนเกือบไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย คือการปกครอง
โดยรวมศูนย์อำนาจ**

ประเทศไทยปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางอย่าง
เบ็ดเสร็จมาตั้งแต่สมัย ร.๕ เป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปี

การเปลี่ยนแปลงและการต่อสู้ที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็น
แต่เพียงเปลี่ยนแปลงผู้ถืออำนาจสูงสุดที่ส่วนบนเท่านั้น ส่วนการ
ปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจเบ็ดเสร็จไว้ที่ส่วนกลางยังเหมือนเดิม

โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์นี้ แท้ที่จริงเป็นโครงสร้างอำนาจ
เผด็จการ

โครงสร้างอำนาจการปกครองที่แผ่ฐานปกคลุมไปทั่วแผ่นดิน
เป็นโครงสร้างที่ใหญ่โตแน่นหนาแข็งแกร่งมาก

เรามักมองกันแต่ว่า การเมืองที่คุณภาพไม่ดีทำให้ระบบ
ข้าราชการประจำไม่ดี แต่แท้ที่จริงแล้วระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์มีผลต่อ
คุณภาพทางการเมืองอย่างมากดังจะกล่าวต่อไป

โครงสร้างอำนาจรัฐเป็นต้นเหตุของปัญหา ซึ่งถ้าไม่แก้ไขเราจะแก้ปัญหานั้นๆ ไม่ได้

การปกครองรวมศูนย์อำนาจเป็นต้นเหตุของปัญหาใหญ่ๆ อย่างน้อย ๖ ประการด้วยกันคือ

๑. ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ

ไม่ว่ากลัมนื้อหรือสมอง ถ้าเราไม่ได้คิดเองทำเอง ก็จะทำอ่อนแอ

การรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลางทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ

ถ้าชุมชนท้องถิ่นสามารถคิดเองทำเองได้ก็จะเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะจัดการปัญหาต่างๆ ไปได้ ๘๐-๙๐ เปอร์เซ็นต์

เมื่ออำนาจรวมศูนย์ปัญหาจากทุกทิศทุกทางก็รวมเข้ามาที่ส่วนกลาง ซึ่งไม่สามารถรับมือได้

เรามีหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ตำบลประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบล ชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้ครอบคลุมทุกตารางนิ้วของประเทศ เป็นฐานของประเทศ

เมื่อฐานของประเทศไม่แข็งแรง ประเทศก็ไม่มั่นคง

โครงสร้างใดๆ ไม่ว่าจะเป็นพระเจดีย์หรือพีระมิด ฐานต้องกว้างและแข็งแรงจึงจะมั่นคง

ประเทศไทยชวนเซ เพราะฐานของประเทศอ่อนแอ เนื่องจากการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ

๒. ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจที่รวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัฒนธรรมย่อมแตกต่างกันหลากหลายไปตามท้องถิ่นที่แตกต่างกัน แต่อำนาจที่รวมศูนย์ต้องการให้เหมือนกันคือ เหมือนกับที่ส่วนกลางกำหนดจึงขัดแย้งกัน

วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงการร้องรำทำเพลง หรือศิลปวัตถุเท่านั้น

แต่มีความหมายกว้างและลึกมาก หมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ อันรวมถึงคุณค่าร่วมกัน ความเชื่อร่วมกัน การทำมาหากิน ขนบธรรมเนียมประเพณี สุนทรียธรรม การดูแลรักษาสุขภาพ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การใกล้ชิด ความขัดแย้ง ฯลฯ

สั่งสมกันมาเป็นภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ เป็นศักดิ์ศรี เป็นความภาคภูมิใจ เป็นความสุขของผู้คนที่ได้อยู่ในวัฒนธรรมของเขา

การรวมศูนย์อำนาจ คือการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับอำนาจที่รวมศูนย์มีอาการต่าง ๆ

อาการอย่างหนึ่งคือ ความรุนแรงที่จังหวัดชายแดนใต้ เป็นธรรมชาติที่ถ้ารัฐใดใจกว้าง ยอมให้ท้องถิ่นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นต้องการอยู่ร่วมกับรัฐนั้น

ถ้ารัฐใดที่ส่วนกลางพยายามกลืนกินวัฒนธรรมท้องถิ่น ท้องถิ่นต้องการแยกตัวเพราะความรู้สึก ศักดิ์ศรีเชิงอัตลักษณ์นั้นแรง ทำนองท้องถิ่นใครใคร่รัก

๓. ทำให้ระบบรัฐอ่อนแอ

ระบบรัฐที่เอาแต่ใช้อำนาจสั่งการจะอ่อนแอ เพราะไม่เรียนรู้ เมื่อไม่เรียนรู้ก็จะมีสมรรถนะต่ำ

เมื่อมีสมรรถนะต่ำก็แก้ปัญหาอะไรไม่ได้ ปัญหาที่สะสมทำให้บ้านเมืองวิฤติมากขึ้น ๆ และเป็นต้นเหตุของความรุนแรง

๔. ทำให้มีคอร์รัปชันสูง

ถ้าอำนาจเข้มข้นที่ไหน คอร์รัปชันก็จะมากเป็นเงาตามตัว

ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ย้อนหลังไปร้อยกว่าปี เต็มไปด้วยคอร์รัปชัน ต่อมากระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง ประเทศเขาเล็กกว่าเรามาก มีประชากรเพียง ๖-๗ ล้านคน

เขากระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่เรียกว่า canton* ถึง ๒๓ + อีก ๓ กึ่งอัตโนมัติ ประชาชนเข้ามามีส่วนโดยตรงและควบคุมโดยใกล้ชิด คอร์รัปชันก็หมดไป กลายเป็นประเทศน่าอยู่อย่างที่เรารู้จักกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีคอร์รัปชันสูงอันดับต้น ๆ การรวมศูนย์อำนาจเป็นต้นเหตุ การแก้ที่ปลายเหตุไม่ได้ผล

๕. ทำให้การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองรุนแรง ทำให้เกิดระบอบประชาธิปไตยและการเมืองด้วยคุณภาพ

เพราะอำนาจรัฐรวมศูนย์ ใครได้อำนาจทางการเมืองสูงสุด ก็กินรวบอำนาจหมดทั้งประเทศ

* canton (แคนตัน) เป็นการเรียกการบริหารท้องถิ่นหรือรัฐของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งมี ๒๓ แคนตัน บวก ๓ (กึ่ง)แคนตัน รวม ๒๖ แคนตัน

นี่เป็นแรงจูงใจให้มีการต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองอย่างรุนแรง เดิมก็ใช้พลกำลังเข้าแย่งชิงอำนาจนี้ ต่อมาก็แปรรูปมาเป็นการลงทุนด้วยเงินจำนวนมหาศาลเพื่อจะให้ได้อำนาจทางการเมือง กลายเป็นระบอบเงินเป็นใหญ่หรือธนาธิปไตย

เมื่อลงทุนก็ต้องถอนทุนและแสวงกำไร คอร์รัปชันเชิงนโยบาย ก็ติดตามมา ทำให้การเมืองด้อยคุณภาพ

ถ้ามีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง ก็ไม่มีใครอยาก จะมาลงทุนให้ขนาดหนัก ได้อำนาจทางการเมืองที่ส่วนกลาง เพราะมัน ไม่คุ้ม

ประเทศที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง เราไม่ได้ยิน เรื่องทำนองนี้

๖. ทำให้ทำรัฐประหารได้ง่าย

อำนาจที่รวมศูนย์ยึดอำนาจได้ง่าย ใช้ทหารไม่กี่ร้อยคนก็ยึดได้ แล้ว การยึดได้ง่ายเป็นแรงจูงใจให้เกิดรัฐประหาร

ถ้าอำนาจกระจายไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง รัฐประหารก็ทำไม่ได้ เพราะไม่รู้จะยึดตรงไหน ประเทศที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เช่น อินเดีย จึงไม่มีรัฐประหารเพราะทำไม่ได้

การปกครองที่รวมศูนย์อำนาจจึงเป็นต้นเหตุของปัญหาใหญ่ๆ ของประเทศอย่างน้อย ๖ ประการ ตามที่กล่าวข้างต้นนี้คือ

- ชุมชนท้องถิ่นหรือฐานของประเทศอ่อนแอ
- ความขัดแย้งระหว่างอำนาจส่วนกลางกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ความรุนแรงในชายแดนใต้
- ระบบรัฐที่มีสมรรถนะต่ำ

- คอร์รัปชันสูง

- การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองรุนแรง ใช้เงินมาก การเมือง
คุณภาพต่ำ

- ทำรัฐประหารได้ง่าย

ปัญหาเหล่านี้ เป็นอุปสรรคไม่ทำให้บ้านเมืองก้าวไปข้างหน้าได้
ประเทศมีสมรรถนะต่ำไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดความเป็นธรรมและ
การมีความเหลื่อมล้ำมากเกินไป

ถ้ายังอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปจะเกิดจลาจล ควรที่คนไทยจะ
ร่วมกันแก้ไข

อันที่จริงประเทศไทยมีทรัพยากรต่าง ๆ มาก ทั้งทรัพยากร
ธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรทาง
ศาสนธรรม ทรัพยากรภาครัฐ และทรัพยากรภาคธุรกิจเอกชน ที่
สามารถนำมาจัดระบบการอยู่ร่วมกันด้วยความเจริญ

“

โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์นี้
แท้ที่จริงเป็น

โครงสร้างอำนาจเผด็จการ

โครงสร้างอำนาจการปกครอง
ที่แผ่ฐานปกครองไปทั่วแผ่นดิน
เป็นโครงสร้างที่ใหญ่โต
แน่นหนาแข็งเกร็งมาก

เรามักมองกันแต่ว่า

การเมืองที่คุณภาพไม่ดี

ทำให้ระบบข้าราชการประจำไม่ดี
แต่แท้ที่จริงแล้ว

ระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์

มีผลต่อคุณภาพ

ทางการเมืองอย่างมาก

”

หัวใจของการแก้ปัญหา ของประเทศ คือ การกระจายอำนาจ ให้ ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง

แนวคิดการจัดการตนเองไม่ได้คิดขึ้นเอง แต่มาจากประชาชนระดับล่างที่เขาพยายามทำงานกันมานานและตกผลึกความคิด

แนวคิดการจัดการตนเอง เลยเรื่องการปฏิบัติประชาชนไปอีกกล่าวคือ ถ้าผู้ปกครองขาดความเป็นธรรม ประชาชนจะรวมตัวกันลุกฮือขึ้นต่อต้านล้มอำนาจการปกครองนั้น

ปรากฏการณ์นี้มีมากในประวัติศาสตร์จีน แต่ความจริงอย่างหนึ่งคือ ประชาชนที่ลุกฮืออาจจับได้รัฐบาลได้ แต่ประชาชนจัดการปกครองไม่ได้

ในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ นักศึกษารวมตัวกันล้ม
รัฐบาลทหารได้ แต่จัดการปกครองไม่ได้

อีก ๓ ปีต่อมา เกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่มี
การเข่นฆ่านักศึกษา

หรือเมื่อเร็ว ๆ นี้ ประชาชนอียิปต์ล้มประธานาธิบดีมูบารัค แต่
จัดการปกครองไม่ได้ กองทัพมายึดอำนาจไป หรือพวกเขมรแดงยึด
อำนาจรัฐได้แต่ไม่สามารถจัดการประเทศ ต้องฆ่าคนเขมรไปกว่า ๒
ล้านคน แล้วก็ไปไม่รอด จนเป็นระบบฮุนเซินอยู่ทุกวันนี้

หรือแม้ประเทศที่มีการเลือกตั้งแล้วอย่างประเทศไทย หรือ
ฟิลิปปินส์ หรือแม้แต่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเอง ก็ยังไม่สามารถ
จัดการให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมได้

แนวคิดเรื่องการจัดการตนเอง จึงเป็นเรื่องใหญ่มาก

แนวคิดเรื่องการจัดการตนเองไปเลยเรื่องอำนาจ ไปถึง
สมรรถนะของประชาชน

เพียงแต่มีอำนาจ ไม่ว่าระดับไหน ถ้าขาดสมรรถนะที่จะทำให้
สำเร็จก็กลับมีโทษ เพราะมีอำนาจแล้วแก้ไขอะไรไม่ได้ แต่มีอำนาจมากก็
คือคอร์รัปชันมาก ดังที่กล่าวมาแล้ว

แต่การจัดการ หมายถึง **สมรรถนะหรืออิทธิปัญญา**

อิทธิ = ความสำเร็จ หรือปัญญาที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ

การจัดการทำให้สิ่งที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ (Management
makes the impossible possible)

เราทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ เพราะขาดความสามารถในการ
จัดการ อันเป็นผลจากการศึกษาที่เน้นการท่องวิชาแต่ทำอะไรไม่เป็น

การจัดการตนเอง หมายถึง การจัดการ ๒ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

๑. จัดการพัฒนารอบอย่างบูรณาการ

๒. จัดการพัฒนานโยบาย

การที่พื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชน หรือระดับท้องถิ่น หรือระดับจังหวัด จะมีความร่มเย็นเป็นสุขต่อเมื่อมีการพัฒนาอย่างบูรณาการ และมีการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล โดยพัฒนา ๘ เรื่อง อย่างเชื่อมโยงอยู่ในกันและกันคือ

“ - เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย ”

เมื่อเกิดการพัฒนาทั้ง ๘ เรื่องอย่างบูรณาการจะเกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล เกิดความเป็นปกติสุขและความยั่งยืน

การที่ชุมชนก็ตาม ท้องถิ่นก็ตาม จังหวัดก็ตาม สามารถจัดการตนเองให้เกิดการพัฒนารอบอย่างบูรณาการ จึงเป็นสมรรถนะอย่างยิ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ประเทศไทยทั้งประเทศจะเกิดความเป็นปกติสุข และความยั่งยืน

ส่วนการจัดการพัฒนานโยบายนั้นจะเกิดตามมา เพราะในความพยายามพัฒนาอย่างบูรณาการนั้นจะพบว่า อะไรเป็นอุปสรรคบ้าง ซึ่งถ้าแก้ไขอุปสรรคนั้นๆ จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น หรืออาจจะพบว่าอะไรที่ขาดไปบ้าง ซึ่งถ้าเติมสิ่งขาดจะทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทำได้ดีขึ้น

การจัดอุปสรรคกับการเติมสิ่งขาดเหล่านี้เป็นเรื่องของนโยบายที่
จะต้องมีการจัดการพัฒนา

โดยที่เรื่องนโยบายเป็นเรื่องยากและเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย จำเป็นต้องมีการร่วมคิดร่วมทำ กระบวนการสมัชชา เช่น สมัชชาระดับตำบล สมัชชาระดับจังหวัด สมัชชาเฉพาะประเด็น สมัชชาระดับชาติ เป็นกลไกของการพัฒนานโยบาย

หากชุมชนก็ตาม ท้องถิ่นก็ตาม จังหวัดก็ตาม มีความสามารถในการจัดการพัฒนานโยบาย ก็เรียกว่าชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด มีสมรรถนะสูงมากในการจัดการ อันจักเป็นไปเพื่อเพิ่มความเป็นปกติสุขและความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองนั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะไปเลยแนวคิดเรื่องการแข่งชิงอำนาจ ไปสู่การสร้างสมรรถนะการจัดการของสังคมระดับย่อยขึ้นมาที่**สมานพลัง ๕ ประการหรือเบญจพละ** เข้ามาด้วยกัน คือ

๑. พลังทางสังคมหรือพลังความสามัคคี

คือ การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

๒. พลังทางปัญญา

คือ การต้องอาศัยข้อมูลความรู้
เหตุผล

๓. พลังทางการจัดการ

คือ การเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ
ไปสู่ความสำเร็จ

๔. พลังความถูกต้อง

คือ การพัฒนาเพื่อการอยู่ร่วมกัน
อย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. พลังแห่งสันติวิธี

คือ วิธีการที่ใช้เป็นสันติวิธีอาศัย
การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ
เกิดความเคารพและความเชื่อ
ถือไว้วางใจกัน สันติวิธีเป็นพลัง
อันยิ่งใหญ่ให้เอาชนะสิ่งยาก

แนวทางการพัฒนานี้เป็นแนวทางกระชับพื้นที่ขึ้นมาจากข้างล่าง คือ ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ซึ่งทำได้ง่ายกว่า และได้ผลดีกว่าการพัฒนา ลงไปจากข้างบน

เราพัฒนาลงมาจากข้างบนมานานแล้ว แล้วก็ไม่ได้ผล บ้าน เมืองแตกแยกและวิกฤติมากขึ้น เหมือนพยายามสร้างพระเจดีย์จาก ยอด

ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างสำเร็จจากยอด เพราะจะพังลงๆ

พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน

เมื่อฐานแข็งแรงก็จะรองรับทั้งหมดให้มั่นคง

แนวทางชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัด จัดการตนเอง หรือที่เรียกว่าพัฒนาโดยกระชับพื้นที่ขึ้นมาจากข้างล่าง นี้ เป็นกลยุทธ์สร้างฐานพระเจดีย์ของประเทศไทย ซึ่งเมื่อฐานของ ประเทศแข็งแรงก็จะรองรับประเทศให้มั่นคง

แนวคิดนี้ยังอาศัยหลักการว่าความถูกต้อง ต้องก่อตัวขึ้นมาจาก หน่วยย่อยข้างล่าง ซึ่งจะป้องกันไม่ให้เราล้มเหลวแบบประเทศตะวันตก ด้วย ดังจะอธิบายในตอนต่อไป

“

แน่ว คิ ด
เรื่ อ ง ก า ร จั ด ก า ร ต น เอง
ไป เล ย เรื่ อ ง อ ำ น า จ
ไป ถึง ส ม ร ร ณะ ข อ ง ป ร ะ ช า ช น
เพื ย ง แ ต่ มี อ ำ น า จ
ไม่ว่า ระ ดับ ไ ห น
ถ้า ขาด ส ม ร ร ณะ ที่ จะ ทำ ให้ สำ เร็ จ
ก็ ก ลั บ มี โ ท ษ
เพ ร ะ มี อ ำ น า จ แ ล้ ว
แ ก้ ไ ข อ ะ ไ ร ไม่ ไ ด้

”

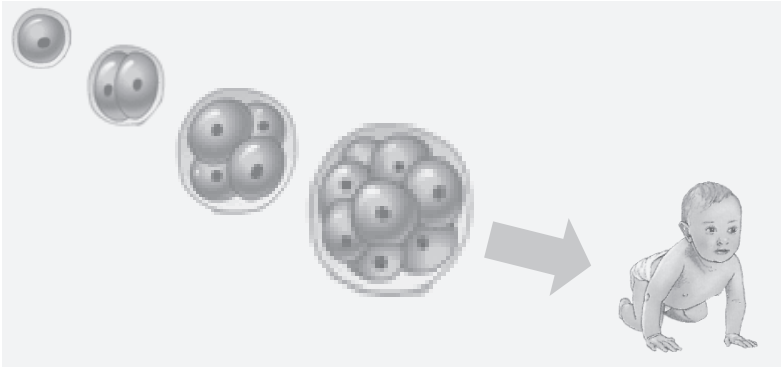
ความ ถูกต้อง ต้อง ก่อตัว ขึ้นมาจาก หน่วยย่อย ข้างล่าง

ระบบร่างกายของเราทุกคนเป็นระบบที่ซับซ้อนสุดประมาณ แต่เราทุกคนเติบโตขึ้นมาจากเซลล์เซลล์เดียว ซึ่งเกิดจากไข่ของแม่ผสมกับสเปิร์มของพ่อ

เซลล์เซลล์เดียวนี้ต้องมีความถูกต้องทุกอย่าง จึงจะให้กำเนิดแก่คนที่มีความสมบูรณ์

ถ้ามีอะไรผิดปกติไปแม้นิดเดียว อาจทำให้ชีวิตใหม่นี้ตายหรือมีความพิการ

เช่น ในเซลล์เซลล์เดียวที่ว่านี้ มีดีเอ็นเอซึ่งเป็นรหัสชีวิตที่มีความยาวถึงสามพันล้านตัวอักษร บางครั้งมีความผิดปกติไปที่อักษรตัวเดียว ระบบทั้งหมดก็รวนไปได้

รูปที่ ๑๔ ชีวิตเริ่มจากเซลล์เซลล์เดียว เซลล์หรือหน่วยย่อยพื้นฐานต้องมีความถูกต้อง จึงให้กำเนิดแก่ชีวิตที่มีความเป็นปกติ

เซลล์เซลล์เดียวที่มีความถูกต้องทุกอย่างจะแบ่งตัวเป็น ๒ เป็น ๔ เป็น ๘ เป็น ๑๖ ... เรื่อยๆ ไป และเจริญแตกตัวไปเป็นสมอง เป็นหัวใจ ตับ ปอด ไต ลำไส้ ... แต่ละอวัยวะมีความซับซ้อนสุดประมาณ แต่ทั้งหมดต้องมีความถูกต้องเราจึงมีสุขภาพดีและอายุยืน

ความถูกต้องของระบบร่างกายทั้งหมดมาจากความถูกต้องของหน่วยย่อย คือเซลล์

เซลล์เป็นหน่วยย่อยพื้นฐานของทุกอวัยวะ

เซลล์มีความถูกต้องทำให้อวัยวะมีความถูกต้อง

อวัยวะมีความถูกต้องทำให้ชีวิตมีความถูกต้อง

หน่วยย่อยพื้นฐานของสังคม

คือชุมชน

สรรพชีวิตเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ และเป็นไปตามธรรมชาติ หรือตามหลักของธรรมชาติ

สัตว์ก็จะเรียนรู้โดยธรรมชาติว่า ถ้าอยู่กันเป็นฝูงจะช่วยให้อุด
ชีวิตมากกว่าอยู่เดี่ยว ๆ ฝูงสัตว์ก็คือชุมชน

มนุษย์ตั้งแต่เด็กดำบรพดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์และเก็บของ
ป่ากิน ก็อยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ หรือชุมชน เพราะพบว่าอยู่เป็นกลุ่มดีกว่าอยู่
เดี่ยว ๆ เช่น ปลอดภัยกว่า ช่วยกันจับสัตว์ได้ดีกว่า

ครั้นเมื่อประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปีที่แล้ว เมื่อค้นพบเทคโนโลยี
การเกษตรก็ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนเกษตรกรรม
มีความยั่งยืนมาประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี เพราะเป็นระบบการอยู่ร่วมกัน
อย่างสมดุล ระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ตรงนี้เป็นเรื่องที่จะต้องตราไว้ให้ดีกว่า เมื่อมนุษย์คิดตาม
ธรรมชาติ เช่น ในครอบครัวและในชุมชนถือการอยู่ร่วมกัน (Living
together) เป็นสำคัญ ไม่ได้คิดเชิงกฎหมายสูงสุด เสรีภาพสูงสุด หรือ
กำไรสูงสุดเป็นสำคัญ

การอยู่ร่วมกันในชุมชนทำให้ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันประนี-
ประนอมจัดระบบการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน เคารพและ
อนุรักษ์ธรรมชาติ

ดังที่เรียก แผ่นดินว่าพระแม่ธรณี แม่น้ำว่าพระแม่คงคา และ
มีรุกขเทวดาสถิตอยู่ใต้ต้นไม้

เหล่านี้เป็นคติเชิงคุณค่า เมื่อเห็นคุณค่าก็ไม่ทำลาย เมื่อไม่
ทำลายก็สมดุลและยั่งยืน

ลองคิดดูให้ดี ๆ ระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับ
คน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมคือศีลธรรม

จึงกล่าวว่าชุมชนคือที่อยู่ของศีลธรรม

ในขณะที่สังคมข้างบนจะไม่มีที่อยู่ของศีลธรรมเลย แม้มีการสอนวิชาศีลธรรมก็ไม่มีศีลธรรม เพราะศีลธรรมไม่ใช่วิชาแต่คือระบบการอยู่ร่วมกัน

เมื่อชุมชนคือศีลธรรมหรือความถูกต้อง หรือการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล จึงยังยืนมาช้านานประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี

สังคมเมืองซึ่งเป็นสังคมขนาดใหญ่ เพิ่งเป็นเรื่องไม่กี่ร้อยปีมานี้เอง เกิดจากการค้าและอุตสาหกรรมที่เติบโตขึ้น

สังคมใหญ่ข้างบนเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน ขาดความเป็นชุมชน ไม่ได้คิดเชิงการอยู่ร่วมกันอีกต่อไป แต่คิดเชิงแสวงหากำไรสูงสุด คิดเชิงอำนาจ คิดเชิงการค้าเสรี กลายเป็นระบบทุนนิยมขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงและซับซ้อน เต็มไปด้วยมายาคติต่าง ๆ

ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นเศรษฐกิจจริง และบูรณาการกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ระบบเศรษฐกิจมหภาคทุนขนาดใหญ่มีอำนาจมาก

ทุนใหญ่กินทุนเล็ก มีความซับซ้อน เกิดวิกฤติในระบบได้ง่าย ไม่นั่นคง นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และการทำลายสิ่งแวดล้อม ดังที่ทำให้เกิดสภาวะโลกร้อนและภัยพิบัติต่าง ๆ

แม้ประเทศต้นแบบเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกาไม่สามารถต้านพลังของทุนขนาดใหญ่ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเศรษฐกิจขนาดหนักและเกิดวิกฤตการณ์อื่นๆ ต่อไปอย่างไม่มีทางแก้ไข และคงแก้ไขไม่ได้ในระบบเศรษฐกิจมายาคติแบบเดิม

เพราะระบบเศรษฐกิจข้างบนซับซ้อนและมีมายาคติมากเกินไปกว่าที่จะทำให้ถูกต้องได้

ความถูกต้องต้องก่อตัว (self-organized) ขึ้นมาจากหน่วยย่อยข้างล่าง ประจวบร่างกายของเราที่ซับซ้อนเกิดมาจากความถูกต้องของเซลล์เซลล์เดียว

เซลล์ของสังคม คือชุมชน

ชุมชนมีขนาดเล็กและผู้คนอยู่ใกล้ชิดกัน คำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน ชุมชนจึงรวมตัวกันจัดการตนเองให้มีความถูกต้องได้ง่าย

ชุมชนที่มีความถูกต้อง หลายๆ ชุมชนรวมกันเป็นท้องถิ่นจัดการตนเองให้มีความถูกต้อง

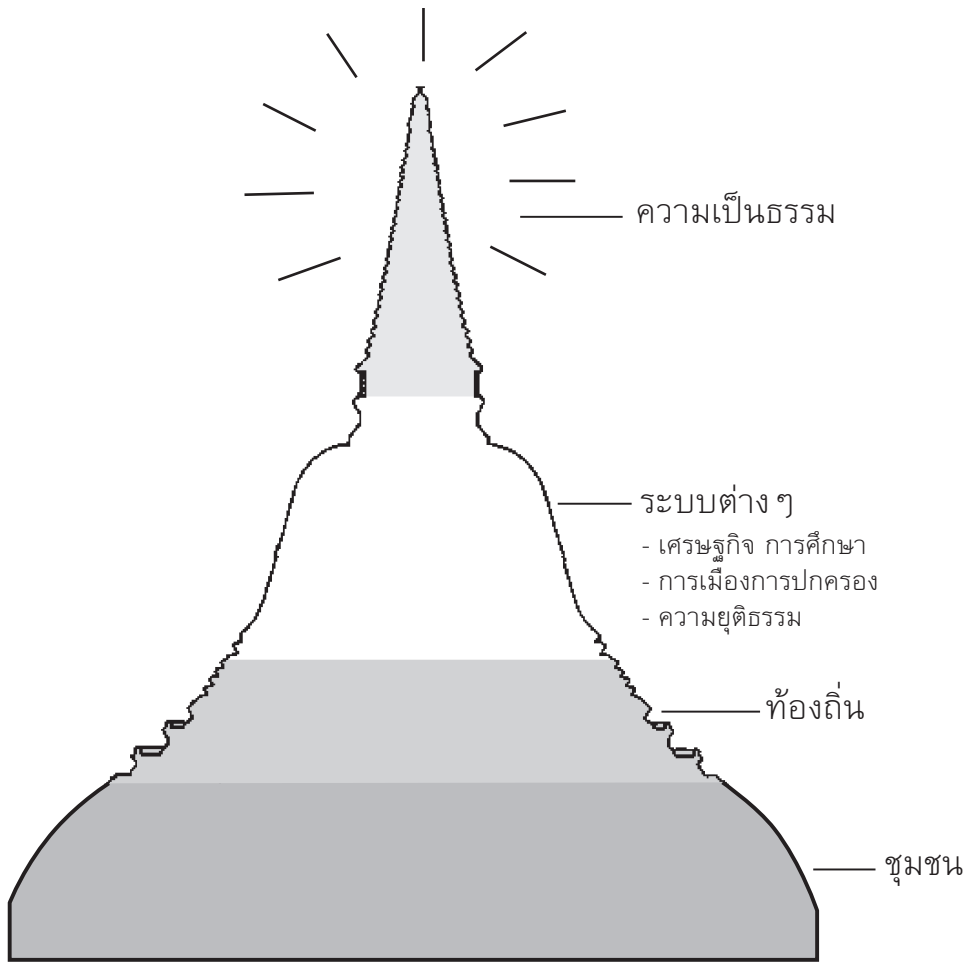
ท้องถิ่นหลายๆ ท้องถิ่น รวมกันเป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด และกลุ่มจังหวัดตามรูปที่ ๑๕ หรือพระเจดีย์แห่งการพัฒนา

ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจัดการตนเองได้ มีความถูกต้อง จะเป็นฐานที่มีความถูกต้องของประเทศ

องค์พระเจดีย์คือระบบต่างๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ระบบสุขภาพ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบความยุติธรรม ไม่ใช่เป็นไปแบบแยกส่วน แต่เชื่อมโยงประสานระหว่างฐานกับยอดของพระเจดีย์ ต้องเกื้อกูลให้ฐานแข็งแรง ไม่ใช่ทิ้งฐานหรือทุบฐาน

ฐานที่แข็งแรงก็จะเกื้อกูลให้ระบบนั้นๆ มีความถูกต้องและมั่นคง ทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความเป็นธรรม คือยอดพระเจดีย์ที่ปลงรัศมีของความถูกต้อง ระบบที่ไม่เชื่อมโยงกับฐานจะสร้างความเป็นธรรมไม่ได้

ไม่มีพระเจดีย์องค์ใด สร้างสำเร็จจากยอด พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน

รูปที่ ๑๕ พระเจดีย์แห่งการพัฒนา ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจัดการตนเองได้เป็น
ฐานของพระเจดีย์ องค์พระเจดีย์คือระบบต่างๆ ที่ต้องเชื่อมระหว่าง
ฐานกับยอด ระบบและฐานต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยอดคือความ
เป็นธรรม

ระบบเศรษฐกิจมหภาคที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจชุมชน
อย่างเกื้อกูลกัน จะมีความมั่นคง ไม่วูบวาบวิกฤติบ่อยๆ แบบปัจจุบัน
ทั่วโลก เพราะไม่เชื่อมกับฐาน

ถ้าเราเข้าใจเรื่องความถูกต้องต้องก่อตัวขึ้นมาจากหน่วยย่อย
ข้างล่าง คือชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง และรูปพระเจดีย์
แห่งการพัฒนา บ้านเมืองของเราก็ไม่ยากเลยที่จะมีการพัฒนาอย่าง
สมดุลและยั่งยืน ภายใน ๕ - ๑๐ ปี ก็เห็นหน้าเห็นหลัง ดังจะมีราย
ละเอียดในบทต่อไป

“

ประเทศต้นแบบ
เสรีภาพและประชาธิปไตย
อย่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกา
ก็ไม่สามารถต้านพลังของทุนขนาดใหญ่
ที่ทำให้เกิด
ความเหลื่อมล้ำเศรษฐกิจขนาดใหญ่
และเกิดวิกฤตการณ์อื่นๆต่อไป
อย่างไม่มีทางแก้ไข
และคงแก้ไขไม่ได้ในระบบเศรษฐกิจ
มายาคติแบบเดิม

”

กระบวนการ ชุมชน จัดการตนเอง ประชาธิปไตย ชุมชน

กระบวนการชุมชน หรือชุมชนจัดการตนเอง หรือกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนมีความสำคัญยิ่ง ถ้าเข้าใจ ปฏิบัติ และสนับสนุน การปฏิบัติ ฐานของประเทศจะเข้มแข็งทุกด้าน กระบวนการนี้ประกอบ ด้วย

๑. สถาผู้นำชุมชน

สถาผู้นำชุมชน เป็นการก่อตัวขึ้นมาเอง (self-organized) ของ ผู้นำในชุมชน โดยไม่มีใครแต่งตั้ง ผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีทั้งที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการ

ผู้นำที่เป็นทางการมี ๓ คน เท่านั้นคือ ผู้ใหญ่บ้าน ๑ กับสมาชิกสภาบริหารส่วนตำบล ๒ คน

ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการมีจำนวนมาก เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มเยาวชน ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ ครู ศิลปิน พระ ปราชญ์ชาวบ้าน อาจมีรวมกัน ๔๐-๕๐ คน

ผู้นำตามธรรมชาติเหล่านี้ โสฬสปรากฏขึ้นมาเองจากการทำงานร่วมกัน โดยจะมีคุณสมบัติ ๕ ประการดังนี้

๑. เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม
ถ้าเป็นคนเห็นแก่ตัว ชาวบ้านก็ไม่ยอมรับ
๒. เป็นคนสุจริต
๓. เป็นคนฉลาด
๔. เป็นคนติดต่อสื่อสารเก่ง ทำให้เกิดความร่วมมือ
๕. เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ผู้นำตามธรรมชาติเหล่านี้ โดยรวมจะมีคุณสมบัติสูงกว่าผู้นำ โดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ซึ่งไม่แน่ว่าจะมีคุณสมบัติครบทั้ง ๕ ข้อดังกล่าว

ฉะนั้น ผู้นำตามธรรมชาติเหล่านี้ ต้องถือว่าเป็นคนดีคนเก่ง และมีจำนวนมาก

ในโครงสร้างอำนาจที่เป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติที่เป็นคนดี คนเก่ง และมีจำนวนมากเหล่านี้จะไม่สามารถเข้าไปมีบทบาท เพราะโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างที่ปิดและแคบ

แต่สภาผู้นำชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้นำที่เป็นทางการ ๓ คน กับผู้นำที่ไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติประมาณ ๔๐-๕๐ คน เป็น

โครงสร้างที่เปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ที่ทำให้คนเก่งคนดีจำนวนมาก เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา

เรามีหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ ๘๐,๐๐๐ ถ้าแต่ละหมู่บ้านมีผู้นำตามธรรมชาติเข้ามาก่อตัวเป็นสภาผู้นำชุมชนอันหลากหลาย ประมาณ $๘๐,๐๐๐ \times ๕๐ = ๔,๐๐๐,๐๐๐$ คน เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศ

สภาผู้นำชุมชน คือองค์กรการจัดการของชุมชน ชุมชนต้องมีเครื่องมือในการจัดการ ซึ่งกลางๆ คือองค์กรชุมชน ส่วนจะเรียกชื่ออะไรนั้นก็สุดแล้วแต่แต่ละชุมชน

สภาผู้นำชุมชนเป็นชื่อหนึ่งขององค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดองค์กรชุมชน

๒. สํารวจข้อมูลชุมชน

สภาผู้นำชุมชนจัดให้มีการสำรวจข้อมูลชุมชนทุกๆ ด้าน ทั้งเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งประวัติศาสตร์ชุมชน

การสำรวจข้อมูลของประชาชนจะขาดเสียมิได้ เพราะทำให้เข้าใจตนเอง และเป็นฐานให้คิด ให้พัฒนาต่อไป

หลายชุมชนสำรวจที่ดินและการใช้ที่ดินของตนเองมีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ เช่น จีไอเอส*ในการสำรวจด้วย ทำให้จัดการการใช้ที่ดินได้ดีขึ้น เขาเรียกว่าการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน

* จีไอเอส (GIS : Geographic Information System) คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ รวบรวม ปรับปรุง สืบหาข้อมูลเชิงตำแหน่ง บ้าน แม่น้ำ ถนน เป็นต้น

๓. ทำแผนชุมชน

นำข้อมูลชุมชนมาทำแผนชุมชน แผนชุมชนนี้จะเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการทุกด้านพร้อมกันไป ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาจเน้นบางเรื่องที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้าก็ได้ เช่น การแก้ปัญหาอุทกภัย แก้ปัญหายาเสพติด ฯลฯ

เป้าหมายทางเศรษฐกิจนั้นทุกชุมชนควรตั้งเป้าหมาย สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เพราะการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุขที่สำคัญที่สุด

เป้าหมายทางสังคม ทุกชุมชนควรตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นสังคมที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน โดยสำรวจคนที่อาจถูกทอดทิ้ง เช่น ผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า คนพิการ และจัดให้มีอาสาสมัครดูแลหมดทุกคน

เป้าหมายทางสิ่งแวดล้อมก็ควรตั้งเป้าที่จะจัดการขยะได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ฟื้นฟูป่าไม้ ดันน้ำลำธาร เป็นต้น

๔. เสนอแผนชุมชนต่อสภาประชาชน

สภาประชาชนหรือสภาชุมชน คือที่ประชุมของคนทั้งชุมชน

เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านมีประชากรไม่มาก ประมาณ ๕๐๐-๑,๐๐๐ คน ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ที่ทุกคนมีส่วนร่วมโดยตรงจึงเป็นไปได้

ต่างจากประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น และประชาธิปไตยระดับชาติที่ต้องอาศัยการเลือกตั้ง เป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy) หรือประชาธิปไตยตัวแทน (represented democracy)

ถึงขณะนี้ เราควรจะเข้าใจว่ามีประชาธิปไตย ๓ ระดับ คือ

ประชาธิปไตยชุมชน อาศัยการมีส่วนร่วมโดยตรง

ประชาธิปไตยท้องถิ่น อาศัยการเลือกตั้ง

ประชาธิปไตยระดับชาติ อาศัยการเลือกตั้ง

สภาผู้นำชุมชน เสนอแผนชุมชนให้สภาประชาชนพิจารณา ที่ประชุมจะเพิ่มเติม ตัดออก ดัดแปลง หรืออย่างไรก็สุดแต่จะพิจารณา ในที่สุดสภาประชาชนรับรองแผนชุมชน แผนชุมชนก็กลายเป็นแผนที่คนทั้งชุมชนร่วมกันทำมา

๕. คนทั้งชุมชนร่วมขับเคลื่อนแผนชุมชน

เมื่อคนทั้งชุมชนร่วมทำแผนชุมชน จึงเข้าใจและร่วมขับเคลื่อนได้

ต่างจากแผนที่ทางราชการทำลงไปแต่ชาวบ้านไม่เข้าใจ แบบ “ทางเขาสั่งมาว่า ให้ชวานา...” ไม่สามารถคิดอ่านด้วยตนเอง จึงไม่เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

เมื่อคนทั้งชุมชนช่วยกันขับเคลื่อนแผนชุมชน การพัฒนาอย่างบูรณาการก็เกิดขึ้นเป็นลำดับ ๆ

๖. เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ

โดยที่แผนชุมชนเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ เมื่อขับเคลื่อนตามแผนก็จะเกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ ๘ เรื่อง อย่างเชื่อมโยงกัน คือ

“เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย”

ควรพยายามทำความเข้าใจความสำคัญของ “การพัฒนาอย่างบูรณาการ” ตรงนี้ให้ดี

องค์ประกอบทั้ง ๘ เชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน ไม่ได้แยกเป็นส่วนๆ แบบการพัฒนาที่เอาหน่วยงานเป็นตัวตั้ง

กระบวนการทั้งหมดเป็นประชาธิปไตยอยู่ในตัว แต่เป็น “ประชาธิปไตยที่กินได้” คือที่ทำให้ เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม . . . ทั้งหมดดีขึ้นด้วย

ไม่เหมือนประชาธิปไตยระดับบนที่มีแต่การเลือกตั้ง หลังจากนั้นไม่แน่นอน หรือหวังไม่ได้ว่าอะไรๆ จะดีขึ้น

เรื่องคุณภาพเด็กและเยาวชนจะดีขึ้นได้อย่างไร ถ้าพัฒนาเฉพาะเรื่องเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่พ่อแม่ยากจนเกินไป ต้องออกจากบ้านไปทำมาหากินที่อื่นยังไม่พอกิน แต่ต้องบูรณาการกับการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งมีเป้าหมายสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เช่นเดียวกันปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมก็จะแก้ไขไม่ได้ ถ้าประชาชนยากจนเกินไป

การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่จึงเชื่อมโยงกับการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาอย่างบูรณาการทำให้เกิดความสมดุล ความสมดุลทำให้เกิดความเป็นปกติสุขและความยั่งยืน

การพัฒนาโดยเอากรมหรือส่วนราชการเป็นตัวตั้ง เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน

เพราะกรมตั้งขึ้น แยกเป็นเรื่องๆ เช่น กรมดิน กรมน้ำ กรมต้นไม้ กรมข้าว ฯลฯ กรมจึงพัฒนาอย่างบูรณาการไม่ได้ จึงไม่สามารถสร้างความเป็นปกติสุขและความยั่งยืนได้ ความล้มเหลวของการพัฒนาเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้

การพัฒนาต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง พื้นที่คือชุมชนท้องถิ่น

กรมเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ได้มาก ถ้าทำงานโดยสนับสนุนเชิงวิชาการและนโยบาย

เนื่องจาก ประชาธิปไตยชุมชนบูรณาการอยู่กับการพัฒนาอย่างบูรณาการ จึงเป็นประชาธิปไตยคุณภาพ คือทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และเพราะเป็นประชาธิปไตยทางตรง ไม่อาศัยการเลือกตั้ง จึงไม่มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงหรือ money politics ซึ่งก่อความเสียหาย การทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรง

ประชาธิปไตยชุมชนจึงเป็นประชาธิปไตยสมานฉันท์

คนในชุมชนเขาเป็นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เป็นพวกเดียวกัน การเมืองระดับชาติซึ่งแบ่งเป็นพรรคการเมืองที่ต่อสู้กัน หากนำการต่อสู้ลงไปสู่ชุมชนก็จะทำให้ชุมชนแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย เสียความสามัคคีขาดความสงบสุข

แต่ถ้าชุมชนรวมตัวกันจัดการตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งเป็นประชาธิปไตยสมานฉันท์ก็จะเป็นปราการป้องกันความแตกแยกที่จะมาจากข้างบนได้

และถ้าชุมชนเข้มแข็งโดยทั่วตลอดฐานของความสมานฉันท์ก็จะแข็งแรงและส่งผลลดความแตกแยกข้างบนลงได้

ชุมชนจัดการตนเอง จึงมีความสำคัญยิ่งแม้เพราะเหตุนี้

ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถจัดการเรื่องต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น เรื่องการท่องเที่ยวชุมชน พลังงานชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น

ถ้าฝ่ายต่าง ๆ เข้าใจความสำคัญของชุมชน ว่าชุมชนเปรียบ
ประดุจเซลล์ของสังคม ถ้าเซลล์มีความถูกต้องก็จะทำให้อวัยวะต่าง ๆ
ของสังคม และสังคมทั้งหมดมีความถูกต้อง ก็อยู่ในฐานะที่จะสนับสนุน
ความเข้มแข็งของชุมชนได้ทั้งสิ้น เช่น กรมกองต่าง ๆ คณะวิชาใน
มหาวิทยาลัย บริษัท ธุรกิจเอกชน ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

ท้องถิ่น

จัดการตนเอง

จังหวัด

จัดการตนเอง

ท้องถิ่นเป็นองค์กรของรัฐที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด

องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) มี ๓ ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

อปท. ทั้ง ๓ ประเภทมีรวมกันประมาณ ๗,๐๐๐ องค์กร

แต่ละตำบลโดยเฉลี่ยมีประมาณ ๑๐ หมู่บ้าน

แต่ละจังหวัดโดยเฉลี่ยมีประมาณ ๑๐๐ ตำบล ๑,๐๐๐ หมู่บ้าน

การจัดการตนเองของท้องถิ่น และของจังหวัดประกอบด้วย

หลักการ ๘ ประการดังต่อไปนี้

- (๑) จัดทำข้อมูลตำบล หรือข้อมูลจังหวัด
- (๒) จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม
- (๓) ทำแผนพัฒนาอย่างบูรณาการโดยเอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง
- (๔) ประสานและติดตามการพัฒนาตามแผน
- (๕) แสวงหาความสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอก
- (๖) ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ
- (๗) ทำการสื่อสารอย่างทั่วถึงทั้งภายในและภายนอกพื้นที่
- (๘) ขับเคลื่อนนโยบายเพื่อชุมชนท้องถิ่น เช่น การประชุมสมัชชาระดับตำบล สมัชชาระดับจังหวัด สมัชชาเฉพาะประเด็น สมัชชาระดับชาติ

ทั้ง ๘ เรื่อง มีผู้คนและองค์กรเกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย จึงต้องการการจัดการการประสานงานอย่างมาก **ความสำเร็จอยู่ที่ “การจัดการประสานงานที่ดี”** จึงควรมีกุ่มคนที่มีความคิดและทักษะในการจัดการประสานงานทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง อาจมีศูนย์ประสานงานจังหวัดจัดการตนเอง

เครื่องมือที่จะดำเนินไปคือ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ไม่ควรคิดว่าใครมีอำนาจเหนือใครและจะไปสั่งการใคร นั่นเป็นการบริหารแบบโบราณในแนวตั้งเป็นการใช้อำนาจ ซึ่งใช้ไม่ได้ผลในการพัฒนาที่ซับซ้อน

การเอาความรู้เก่า ๆ ที่มีอยู่มาใช้โดยไม่เรียนรู้ก็ไม่ได้ผล เพราะบริบทของงานมีความซับซ้อนและจำเพาะ จึงต้องเรียนรู้ในการปฏิบัติ

นั่นเอง จะเรียนรู้เดี่ยว ๆ ก็ไม่ได้ เพราะมีหลายคนและหลายองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ทุกคนทุกองค์กรมีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของงาน ฉะนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

ในการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ต้องการคุณค่าชุดหนึ่ง คือ

๑. การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคน
๒. มีความเอื้ออาทรต่อกัน
๓. มีความเปิดเผยและจริงใจ
๔. ใช้สัมมาวาจา

เมื่อการเรียนรู้ร่วมกันดำเนินไปจะเกิดทุนที่มีค่าอย่างยิ่ง นั่นคือ **เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust)** อันทำให้เกิดความปิติ ปราโมทย์ ความอิ่มใจ ที่ได้ทำงานด้วยกัน และการงานเป็นผลสำเร็จโดยง่าย

ความเชื่อถือไว้วางใจกันนี้ เงินก็ร้อยก็พันล้านก็ซื้อไม่ได้ แต่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

ถ้าดูให้ดี ๗ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัตินี้ คือการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ที่ทำให้ทุกคนมีความเสมอภาค มีภราดรภาพ เป็นประชาธิปไตยทางตรง

เป็นการรวมพลังทางสังคม หรือพลังของความสามัคคี คือการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ พลังทางปัญญาคือการเรียนรู้ พลังของการจัดการเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนหรือคนทั้งหมด ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง

ฉะนั้น กระบวนการชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง จึงเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง

เปลี่ยนจากระบบปิดที่คนไม่กี่คนทำหน้าที่บริหารประเทศ ซึ่ง
ทำไมไหวแล้ว ไม่ได้ผลแล้ว มาเป็นระบบเปิดที่คนไทยทั่วประเทศเข้า
มามีส่วนในการจัดการตนเอง เพื่อให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ นั่น
คือ สร้างสังคมที่ถูกต้องเป็นธรรม

ประเทศไทยมีทุนประเภทต่างๆ มากมาย ทั้งทุนทางทรัพยากร
ธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางศาสนา ทุนภาค
รัฐ ทุนภาคธุรกิจ เป็นต้น

หากเข้าใจเรื่องการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น และเข้าใจ
ว่าเครื่องมือของการพัฒนาคือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ทุน
ประเภทต่างๆ ก็สามารถทำงานร่วมกันในพื้นที่ ประเทศไทยจะเข้มแข็ง
และกลายเป็นประเทศน่าอยู่ภายในเวลาไม่นานเลย

การถักทอกัน ทำงานในพื้นที่ โอกาสของ ประเทศไทย

ถ้ามองการบริหารประเทศในระดับบน ทุกอย่างจะดูยาก
ลำบากและติดขัดไปหมด จนเกิดความท้อถอยหรือสลดหดหู่

แต่ถ้ามองลงไปข้างล่าง การทำงานโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง
สามารถถักทอกันทำงานระหว่างบุคคลและองค์กรต่างๆ ซึ่งเมื่อถักทอ
กันแล้วทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้

การถักทอกันมีทั้งทางแนวตั้งและแนวดิ่ง (รูปที่ ๑๖) ทางแนว
ตั้งมีโครงสร้างของกระทรวงต่างๆ ทางแนวนราบมีองค์กรต่างๆ เช่น

สสค. = สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน

ส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน

รทส. = ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ส่งเสริมสถาบันการเงินของชุมชน

กระทรวง				
มหาดไทย	ศึกษา	สาธารณสุข	เกษตร	พัฒนาสังคม
สสค.				
รทส.				
สช.		ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด จัดการตนเอง		มหาวิทยาลัย?
สปสช.				ธุรกิจ?
สสส.				
พอช.				

รูปที่ ๑๖ การถักทอกันทำงานในพื้นที่ที่เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง
ทั้งทางแนวดิ่งและแนวนราบ

สช. = สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ส่งเสริมจังหวัดจัดการตนเอง

สปสช. = สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ส่งเสริมระบบสุขภาพ และกองทุนสุขภาพตำบล

สสส. = สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่น

พอช. = สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ในการจัดการตนเอง สามารถตั้งองค์กรต่าง ๆ ทั้งทางแนวดิ่งและแนวตั้งเข้ามาถักทอ ทำให้เกิดการพัฒนอย่่างบูรณาการ เป็นปัจจัยเก้กันและกัน จะพัฒนาแต่ละเรื่องแบบแยกส่วนนั้นยากลำบากหรือเป็นไปได้ไม่ได้ เช่น

การมีสั้มาชีฟเติมพื้นที่

การมีสั้มาชีฟเติมพื้นที่เป็นปัจจัยของความสำเร็งของทุกเรื่อง เช่น ถ้าพ่อแม่ยากจนกินย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน การพัฒนาสังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมก็เป็นไปได้

เพราะฉะนั้นการสร้างสั้มาชีฟเติมพื้นที่ควรจะเป็นเป้าหมายของทุกชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด เพราะเป็นปัจจัยของความร่มีเป็นสุขที่สำคัญที่สุด

การเป็นสังคมที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน

ทุกตำบลควรสำรวจว่าใครอยู่ในข่ายถูกทอดทิ้งบ้าง เช่น ผู้สูงอายู คนพิการ เด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส

แล้วจัดให้มีอาสาสมัครดูแล ในการนี้ต้องการการเงินสนับสนุน และการสนับสนุนทางวิชาการ

การเงินชุมชน – กองทุนสุขภาพชุมชน – สถาบันการเงินของชุมชน

ระบบการเงินของชุมชนมีความสำคัญ

สปสช. สนับสนุนงบประมาณ ๔๐ บาทต่อคนของประชากรเพื่อตั้งเป็นกองทุนสุขภาพตำบล ถ้าตำบลใดมีประชากร ๑๐,๐๐๐ คน งบประมาณจาก สปสช. ก็จะตก ๔๐๐,๐๐๐ บาท

อบต. อาจสมทบอีก ๑๐๐,๐๐๐ บาท พัฒนาการจัดการให้ดีขึ้น ในอนาคต

สสส. อาจพิจารณาเพิ่มเติมอีกก็ได้เพื่อให้มีพลังในการทำการเพิ่มขึ้น

รทส. กำลังส่งเสริมให้เกิดสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล ซึ่งเป็นเสมือนธนาคารของประชาชน ที่ประชาชนบริหารจัดการเอง เพื่อการออม และการกู้ยืมไปทำกิจกรรมต่าง ๆ

มีตัวอย่างของสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบลที่ประสบความสำเร็จมีเงินถึงกว่า ๑๐๐ ล้านบาท สถาบันการเงินของชุมชนกลายเป็นเครื่องมือการจัดการเพื่อการออม เพื่อสวัสดิการ เพื่อการเรียนรู้ เพื่อการสร้างอาชีพ เป็นเครื่องมือเชิงสถาบันของประชาชน

เราอยากเห็นทุกตำบลมีสถาบันการเงินของชุมชน ที่ในอนาคตอาจเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั่วประเทศ เป็นประจักษ์ธนาคารของประชาชนที่ใหญ่ที่สุด

ระบบสุขภาพของชุมชน

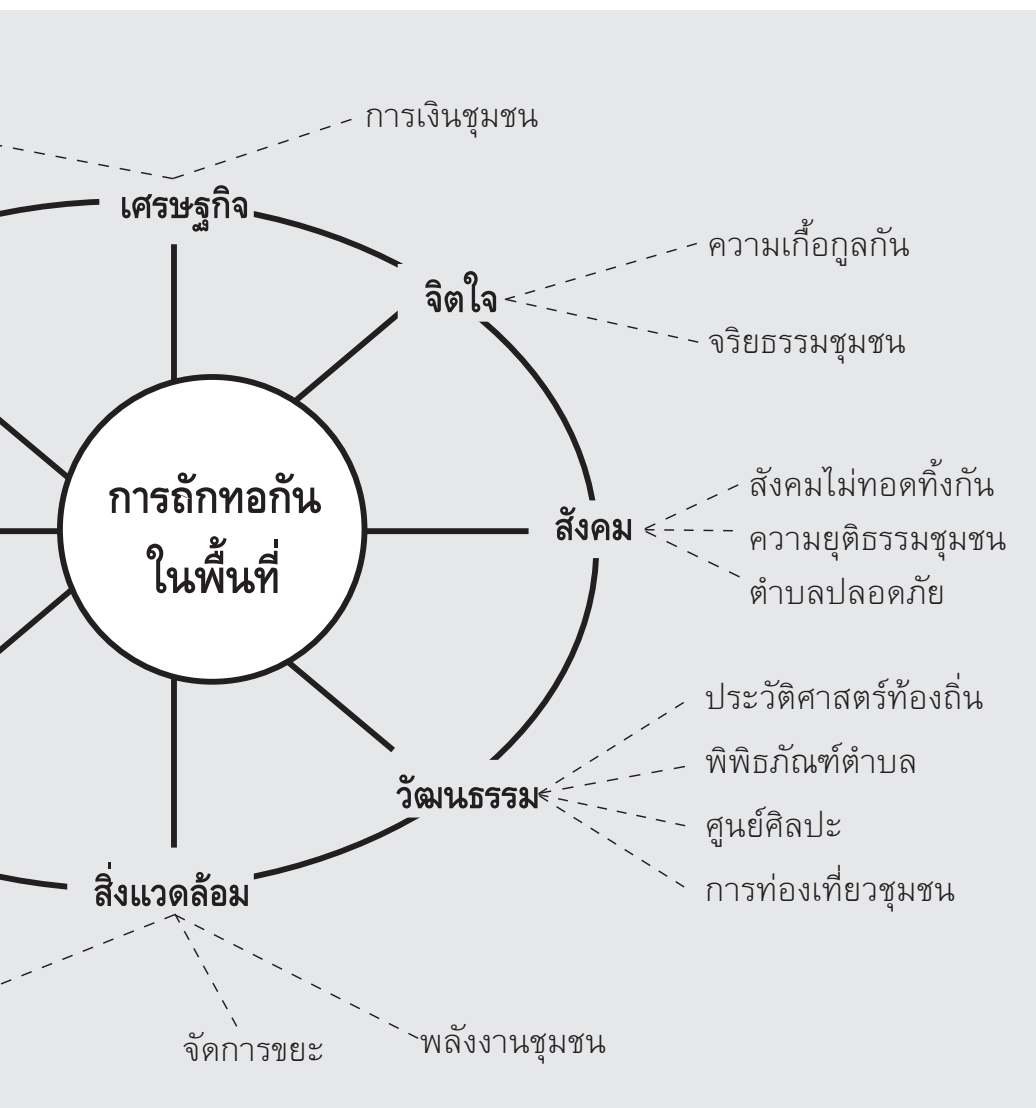
ด้วยการถักทอกันทำงานในพื้นที่ เราสามารถมีระบบสุขภาพชุมชนที่ดีที่สุด ทั้งทั่วถึง คุณภาพ และประสิทธิภาพ เพื่อสร้างการมีสุขภาพดี ป้องกันโรค ดูแลรักษา ตั้งแต่ครรภ์มารดาจนถึงเชิงตะกอน

คนไทยทุกคนสามารถมีหมอประจำครอบครัว รพ.สต. (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) และ รพช. (โรงพยาบาลชุมชน) สามารถสนับสนุนทางวิชาการแก่ชุมชนให้ทำเรื่อง “การเป็นสังคมที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน” ดังกล่าวข้างต้น

การเชื่อมโยงอย่างบูรณาการ

รูปที่ ๑๗ แสดงการพัฒนา ๘ ด้านเข้ามาเชื่อมโยงอย่างบูรณาการกันทั้ง ๘ เรื่อง

สิ่งแวดล้อม

ทุกพื้นที่สามารถอนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน สามารถจัดการขยะ และสร้างพลังงานชุมชน ทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนด้วย

ขณะนี้หลายร้อยตำบลกำลังสำรวจสภาพและการใช้ที่ดิน และนำไปสู่การปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ให้ความร่วมมือด้วย

การปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนนี้ ไม่ได้ปฏิรูปแต่ที่ดินแบบแยกส่วน แต่เชื่อมโยงหรือบูรณาการกับการทำมาหากินและการพัฒนาสังคมของชุมชนด้วย เป็นการต่อยอดอีกครั้งหนึ่งถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งต้องทำโดยพื้นที่

หน่วยงานของรัฐทำได้เพราะแยกส่วนตามกรม แต่หน่วยงานของรัฐสนับสนุนพื้นที่ได้ นั่นคือถักทอกัน

วัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่น เป็นพลังให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน

ทุกตำบลควรมีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำพิพิธภัณฑ์ตำบล ทำศูนย์ศิลปะตำบล การท่องเที่ยวชุมชน ทำให้คนมาเรียนรู้ความหลากหลายของวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

ทำให้ชุมชนท้องถิ่นภูมิใจในตัวเอง และเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

จิตใจ

ในวัฒนธรรมชุมชน คำนี้ถึงการอยู่ร่วมกันจึงมีความเกี่ยวเนื่องกัน ในขณะที่สังคมข้างบนขาดการอยู่ร่วมกัน มีแต่เรื่องอำนาจ กฎหมาย เงิน และมายาคติต่างๆ

จริยธรรมคือการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล หรือสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนจึงเป็นที่อยู่ของจริยธรรม

ในขณะที่สังคมข้างบนเกือบไม่มีที่อยู่ของจริยธรรมเลย ถึงแม้มีการสอนวิชาจริยธรรม เพราะจริยธรรมไม่ใช่วิชา แต่**จริยธรรมคือระบบการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้องระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม**

ถ้าอยากให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา เรียนรู้จริยธรรม จึงไม่ใช่เรียน “วิชา” แต่ต้องไปเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนจึงเป็นที่เรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่

การศึกษาของชุมชน

ชุมชนเป็นทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ เราจะต้องทำความเข้าใจตรงนี้ให้ได้ เพราะการศึกษาของเราที่ทำมา ๑๐๐ กว่าปี ไม่เข้าใจที่ตรงนี้ จัดการศึกษาที่ทำให้คนไทยไม่รู้จักแผ่นดินไทยกันไปเสียทั้งหมด ทำให้อ่อนแอ

คุณภาพเด็กและเยาวชน

คุณภาพเด็กและเยาวชนซึ่งสำคัญยิ่ง ทำไม่ได้เลยโดยการศึกษาแบบแยกส่วนเฉพาะในโรงเรียน แต่ต้องการการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งหมดในชุมชนดังที่กล่าวมา

การศึกษาควรจะสัมพันธ์กับการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความร่มเย็นเป็นสุข

การเรียนรู้ในชุมชน

ชุมชนเป็นชีวิตจริงปฏิบัติจริง และที่อยู่ของจริยธรรม

นักเรียน นิสิต นักศึกษาทั้งหมด ควรจะได้เรียนรู้ในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด จิตสำนึก และเชื่อมโยงระบบการศึกษาเข้ามากับความเป็นจริงของแผ่นดินไทย

การเรียนรู้พิเศษ

ใครที่สนใจการเรียนรู้อะไรเป็นพิเศษ ก็ควรจัดให้ได้เรียนรู้กับผู้รู้ในเรื่องนั้น ๆ

การเรียนรู้ประชาธิปไตยชุมชน

เนื่องจากกระบวนการชุมชนเป็นประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งเป็นประชาธิปไตยทางตรง เป็นประชาธิปไตยที่มีผลต่อการพัฒนาอย่างบูรณาการในชุมชน จึงเป็นประชาธิปไตยอัตถประโยชน์ และประชาธิปไตยสมานฉันท์

ระบบการศึกษาที่นำผู้เรียนมาเรียนรู้ในชุมชน จึงเป็นการสร้างฐานประชาธิปไตยให้กว้างใหญ่ไพศาล

วิชาช่างและการรับเหมาก่อสร้างโดยชุมชน

ชุมชนควรมีฝีมือช่างทุกชนิด ทั้งช่างไม้ ช่างปลูกบ้าน ช่างเฟอร์นิเจอร์ ช่างมอเตอร์ไซด์ ช่างรถยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างโทรศัพท์ ช่างคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

ถ้าชุมชนมีฝีมือช่างทุกชนิดจะหายจน

ถ้ามีคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี สถาบันวิชาช่าง

ต่าง ๆ มากมาย ลองตั้งเป้าหมายวิชาที่จะส่งเสริมให้ทุกชุมชนมีฝีมือช่าง
ดูบ้าง

ถ้าชุมชนหายจน ฐานทางเศรษฐกิจจะเข้มแข็ง รองรับเศรษฐกิจ
ข้างบนให้มั่นคง

ต่อไปชุมชนควรจะได้รับเหมาสรางถนน สร้างสะพาน และดูแล
ซ่อมแซมถนน สะพาน ที่ผ่านตำบลของตน รายได้จะกระจายไปสู่พื้นที่
ทั่วประเทศ นี่ก็คือการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ

ความยุติธรรมชุมชน

เดิมในระบบชุมชนมีระบบความยุติธรรมอยู่ในตัว ทั้งการดูแล
ป้องกันไม่ให้เกิดการทำผิด มีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง มีผู้เฒ่าผู้แก่
ปราชญ์ชาวบ้าน หลวงพ่อที่วัด เข้ามาช่วยกันดูแล มีการจัดการแบ่งปัน
การใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

การใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรมเป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง
ที่สำคัญที่สุด ดังตัวอย่างในครั้งพุทธกาลที่พระญาติของพระพุทธองค์
จะทำสงครามเพราะแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อการทำนา

เมื่อรัฐมารับเอากิจการรวมทั้งหลายไปทำแทนชุมชน รวมทั้งเรื่อง
ความยุติธรรม ความลำบากก็เกิดขึ้น

ความยุติธรรมที่เป็นทางการหรือโดยภาครัฐ ไม่สามารถอำนวย
ความยุติธรรมได้ทั่วถึงและถูกต้อง

ระบบความยุติธรรมทางดิ่ง คือตำรวจจับ – อัยการฟ้อง – ศาล
ตัดสิน ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคนจนไม่มีทาง
เข้าถึงความยุติธรรม ทั้งเงิน จนนเวลา จนโอกาส จะไปสู้คดีได้อย่างไร
มีแต่สะสมความแค้นให้เพิ่มพูนขึ้น เพราะไม่ได้รับความยุติธรรม

ความยุติธรรมชุมชนนั้น นอกเหนือไปจากชุมชนจะช่วยกันดูแล
กันเองในแบบเดิมแล้ว ยังนำระบบความยุติธรรมแนวตั้งมาทำให้เป็น
ระบบความยุติธรรมแนวราบ คือ แทนที่จะมีแต่ ตำรวจจับ – อัยการ
ส่งฟ้อง – ศาลตัดสิน

ตำรวจ อัยการ ตุลาการ ผู้นำชุมชน ครู พระ เป็นต้น มาร่วม
พูดคุยหาทางออกร่วมกัน

การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำด้วยความเสมอภาคจึงเรียกว่าความ
ยุติธรรมทางราบหรือความยุติธรรมชุมชน

ปรากฏว่า ตำรวจในโครงสร้างทางตั้งเป็นคนน่าเกลียด

แต่ตำรวจคนเดียวกันเมื่ออยู่ในโครงสร้างทางราบเป็นคนน่ารัก

ทั้งนี้ เพราะโครงสร้างทางตั้งเป็นโครงสร้างอำนาจ แต่
โครงสร้างทางราบเป็นโครงสร้างของภราดรภาพ และการอยู่ร่วมกัน
ความเป็นชุมชนจึงมีความสำคัญยิ่งนัก

กระทรวงยุติธรรมได้ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมชุมชน
เป็นอันมาก และต้องการสนับสนุนให้ทุกตำบลมีศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ตำบลปลอดภัย

เมื่อตำบลมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นสังคมที่มีการพัฒนาอย่าง
บูรณาการดังกล่าวข้างต้น จะภูมิใจในศักดิ์ศรีของตนเอง กล้าที่จะ
ประกาศว่าชุมชนของตนเป็นตำบลปลอดภัย คือใครสัญจรไปมา หรือ
มาท่องเที่ยว หรือมารถเสียในตำบลของฉันทัน จะไม่ถูกจี้ ไม่ถูกปล้น
ไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกข่มขืน มีช่างซ่อมรถให้ด้วย ไม่คิดราคาขูดรีด เพราะ
ตำบลของฉันทันมีเกียรติเชื่อถือได้

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการจะสร้างตำบล
ปลอดภัยขึ้นเต็มประเทศ

คนไทยสามารถมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจในตัวเอง และ
มีความภูมิใจในประเทศของเราได้ ถ้าเราก็กทอกันทำงานในพื้นที่

๑ มหาวิทยาลัย

ต่อ ๑ จังหวัด

๑ บริษัท

ต่อ ๑ ตำบล

ถ้าเราเข้าใจว่าอนาคตของประเทศไทยอยู่ที่การกระจายอำนาจ
ไปให้...

ชุมชนจัดการตนเอง
ท้องถิ่นจัดการตนเอง
จังหวัดจัดการตนเอง

โดยสามารถจัดการพัฒนาอย่างบูรณาการและจัดการพัฒนา
นโยบาย

ในการนี้องค์กรต่างๆ ทั้งที่ทำงานในแนวดิ่ง และที่ทำงานใน
แนวราบ สามารถเข้ามาถักทอกันสนับสนุนการจัดการตนเองของชุมชน
ท้องถิ่น และจังหวัด เครื่องมือที่ใช้คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ
อย่างนี้

เราจะทำอะไรได้มาก เพราะเรามีองค์กรทั้งภาครัฐ ภาค
วิชาการ ภาคเอกชน มากมาย

องค์กรเหล่านี้ล้วนไปสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ได้ทั้งสิ้น โดย
เน้นการไปเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ในที่นี้เน้นเรื่อง

๑ มหาวิทยาลัย ต่อ ๑ จังหวัด

๑ บริษัท ต่อ ๑ ตำบล

มหาวิทยาลัยมีจุดแข็งเรื่องวิชาการ

บริษัทธุรกิจมีจุดแข็งเรื่องการจัดการ

ซึ่งเป็นที่ต้องการในพื้นที่ทั้ง ๒ อย่าง

เรามีมหาวิทยาลัยกว่า ๑๐๐ แห่ง แต่มีจังหวัด ๗๗ แห่งเอง เรา
มีตำบลทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบล แต่มีบริษัทธุรกิจเป็นหมื่นแห่ง

ถ้ามหาวิทยาลัยและบริษัทสนับสนุนความเข้มแข็งของพื้นที่ จึง
สามารถทำได้เต็มประเทศ

ประเทศไทยจะแข็งแรงขึ้นมาจากฐานราก ประดุจดอกเสี้ยวเข็ม
ประเทศไทย ประเทศที่มีฐานรากแข็งแรงก็จะมีโคลงเคลงโคล่นล้มได้
ง่าย

มหาวิทยาลัยอาจมีวิธีทำงานดังนี้

๑. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยพากันไปสัมผัสชุมชนท้องถิ่นที่
เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดศรัทธาในศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น
๒. จัดให้มีหลักสูตรชุมชนศึกษาภาคปฏิบัติให้นักศึกษาได้ไป
เรียนรู้และร่วมทำแผนชุมชน นักศึกษาจะเป็นตัวเชื่อม
ระหว่างชุมชนกับวิชาการในมหาวิทยาลัย

๓. สนับสนุนให้อาจารย์ไปทำวิจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
๔. สนับสนุนตำบลในการสำรวจข้อมูลตำบล และจังหวัดในการสำรวจข้อมูลจังหวัด อาจเป็นศูนย์ข้อมูลให้จังหวัด
๕. เข้าร่วมในการสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมของจังหวัด
๖. สนับสนุนเชิงวิชาการและการพัฒนากำลังคนของจังหวัด
๗. ช่วยสังเคราะห์ประเด็นนโยบายที่เกิดขึ้นในการจัดการตนเองของจังหวัด และขับเคลื่อนในการพัฒนานโยบาย
๘. ช่วยในการสื่อสารทั้งภายในจังหวัดและกับภายนอก เป็นต้น

แต่เมื่อไปเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติแล้วจะปรากฏขึ้นชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยควรทำอะไรบ้าง

สำหรับเรื่อง ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบลนั้น ควรเน้นเรื่องการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นหลัก แต่ละตำบลก็มีเพียง ๑๐ หมู่บ้านเท่านั้นเอง น่าจะไม่เป็นการเลือบากว่าแรงบริษัท ๑ บริษัทที่จัดการเก่งๆ

สัมมาชีพ คือ อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้

การมีสัมมาชีพจึงเป็นทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ ศีลธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป และเป็นบ่อเกิดของความร่มเย็นเป็นสุข

โลกไม่ได้ถือเอาการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นตัวตั้งจึงไม่ร่มเย็นเป็นสุข

หาก ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล สามารถสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ขึ้นมาได้ทั้ง ๘,๐๐๐ ตำบล ประเทศไทยจะสร้างความร่มเย็นเป็นสุขขึ้นมาชนิดที่โลกทำไม่ได้ และการที่ภาคธุรกิจเข้าไปทำงานกับชุมชนจะชักนำต่อไปให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคอย่างเกื้อกูลกัน

ในขณะที่เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการอยู่กับชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่เศรษฐกิจมหภาคเป็นเศรษฐกิจพลัง

เมื่อใดที่เศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคเข้ามาเชื่อมโยงกัน เราจะมีทั้งบูรณาการและพลัง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง

แม้เพราะเหตุนี้เรื่อง ๑ มหาวิทยาลัยต่อ ๑ จังหวัด ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

สัมพันธภาพใหม่ บนแผ่นดินไทย

การขาดความเป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำที่มีมากเกินไป
ดำรงอยู่ช้านานในสังคมไทย

ความเหลื่อมล้ำมีหลายมิติ ตั้งแต่ชาติกำเนิด เศรษฐฐานะ
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โอกาส อำนาจ ตลอดไปจนถึงความเป็นหญิง
ชาย

โดยรวมอาจสรุปลงเป็นความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจ เกิดความ
สัมพันธ์ทางดิ่งระหว่างผู้มีอำนาจข้างบนกับผู้ไม่มีอำนาจข้างล่าง

ความสัมพันธ์ชนิดนี้ทำให้มีปัญหานานาชนิดทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่สลับซับซ้อนและยากต่อการแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นเมือง จะเปลี่ยนไปอย่างไรก็แก้ไขปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อนนี้ไม่ได้ เพราะ ปัญหาที่ยากและซับซ้อนแก้ไขไม่ได้ด้วยอำนาจ

ดังที่ฝรั่งเองก็พูดว่า “อำนาจได้ผลน้อยลงๆ” (Power is less and less effective) แต่คนไทยก็ยังเคยชินกับการใช้อำนาจในการแก้ปัญหา ซึ่งนอกจากแก้ไขไม่ได้แล้ว ความรุนแรงยังตามมา

เรื่อง “พลังขับเคลื่อนการจัดการตนเองบนแผ่นดินไทย” ที่นำเสนอในที่นี้เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่บนแผ่นดินไทย

เป็นเรื่องใหญ่มาก แต่ทำไม่ยาก และทำแล้วมีความสุข เพราะ สอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

ธรรมชาติของมนุษย์นั้นรักอิสรภาพและความเสมอภาค ไม่ต้องการตกอยู่ใต้การบีบบังคับของอำนาจใดๆ ถ้ามีโอกาสได้คิดเองทำเองจะมีความสุขและไปกระตุ้นสมองส่วนหน้าให้เจริญ สมองส่วนหน้าเกี่ยวกับสติปัญญา วิจาร์ณญาณ และศีลธรรม

เมื่อมีความเสมอภาคจะมีภราดรภาพและเกิดความสามัคคี

ถ้าถูกอำนาจกระทำมาจากข้างบน จะขาดความเสมอภาค ขาดภราดรภาพ และขาดความสามัคคี นั่นคือสภาพของสังคมไทย เพราะปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจ

การจัดการตนเองโดยชุมชน โดยท้องถิ่น โดยจังหวัด คือการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนในพื้นที่ เปิดพื้นที่ทางสังคมขึ้นอย่างกว้างขวาง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเขา ท้องถิ่นของเขา จังหวัดของเขา

เรื่องชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง ที่กำลังขยายตัวอยู่ในขณะนี้ จึงเป็นเรื่องที่มีเสน่ห์โดนใจผู้คนในพื้นที่ โดยกล่าวว่า “ใช่แล้ว” บ้าง “ใช่เลย” บ้าง เพราะทำให้เขามีความสุข และสำนึกในศักยภาพของตัวเองเองตลอดจนภราดรภาพและสามัคคีธรรมที่เกิดขึ้น

ตามปกติองค์กรของรัฐซึ่งเป็นองค์กรใช้อำนาจรวมศูนย์ตามแนวดิ่ง ยากที่จะเข้าใจและสามารถทำงานตามแนวราบกับพื้นที่

โชคดีที่ประเทศไทยมีการจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระที่สามารถสนับสนุนการทำงานของพื้นที่ในแนวราบได้ เช่น พอช. สสส. สปสช. สช. สมาพัฒนาการเมือง องค์กรเหล่านี้จะช่วยถักทอองค์กรของรัฐเข้ามาทำงานกับพื้นที่ (ตามรูปที่ ๑๖ หน้า ๘๗) ในอนาคตองค์กรของรัฐจะ ปรับตัวไปทำงานสนับสนุนพื้นที่เชิงนโยบายและเชิงวิชาการ ซึ่งจะทำให้ทั้งพื้นที่และองค์กรมีความเข้มแข็ง

การถักทอกันทางสังคม

ทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้

(Social weaving makes the impossible possible)

เรื่องยาก ๆ เช่น การแก้ไขความยากจน และความยุติธรรมในสังคมไม่มีอำนาจใดทำให้เป็นไปได้ แต่การถักทอกันทางสังคม ทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้

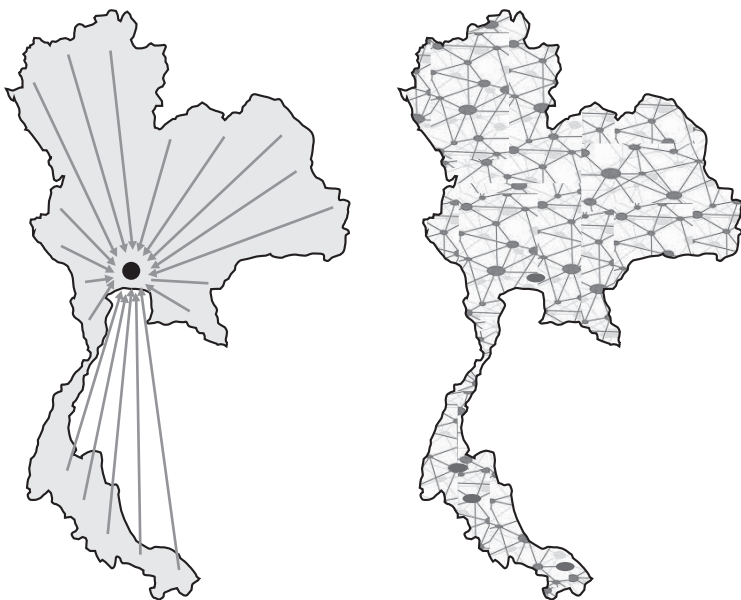
ในสภาวะที่ซับซ้อนและยาก เรื่องจึงดูเหมือนกลับตาลปัตรคือ...

อำนาจกลับไม่มีอำนาจ (ที่จะทำให้สำเร็จ)

การไม่มีอำนาจกลับเป็นอำนาจ (ที่จะทำให้สำเร็จ) หรือเป็นอำนาจแห่งการไม่มีอำนาจ

การถักทอทางสังคมมีพลังอำนาจในตัวเองชนิดที่อำนาจรัฐและอำนาจเงินไม่มี

การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด เมื่อขยายไปเต็ม ที่และเกิดการถักทอกันทางสังคม จะสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่บนพื้นแผ่นดินไทย ที่คนไทยทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เสมอ กัน มีศักยภาพในตัวเอง สามารถรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำด้วยภราดรภาพ ในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง ดังในรูปที่ ๑๗ หน้า ๙๐ - ๙๑ ความสุข ความสร้างสรรค์ และความสงบเย็นก็จะบังเกิดขึ้น

(ก) การปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจ (ข) การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และการถักทอกันทางสังคม

รูปที่ ๑๘ จากการรวมศูนย์อำนาจ (ก) สู่สัมพันธ์ภาพใหม่แห่งการถักทอกันทั้งแผ่นดิน (ข)

ในระบบที่อำนาจรวมศูนย์ (รูป ๑๘ (ก) หน้า ๑๐๕) จะเกิดความเครียดในระบบ มีความขัดแย้งและรุนแรงสูง แต่ถ้าอำนาจกระจายไปอย่างทั่วถึง (รูป ๑๘ (ข) หน้า ๑๐๕) ก็เกิดความสงบเย็น

ตามปกติ ในธรรมชาติถ้ามีความเหลื่อมล้ำในศักยภาพหรืออำนาจมาก เช่น ความแตกต่างของประจุไฟฟ้าระหว่างก้อนเมฆหรือระหว่างก้อนเมฆกับแผ่นดินก็เกิดความรุนแรงขึ้นคือ ฟ้าแลบ หรือฟ้าผ่า ความเหลื่อมล้ำระหว่างความดันในแผ่นดินในภูเขาก็ทำให้แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น

ในสังคมต่างๆ เมื่อมีความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจมากเกินไป ประชาชนก็จะรวมตัวกันก่อกบฏ หรือปฏิวัติประชาชน แต่บ่อยๆ ครั้ง แม้ประชาชนรวมตัวกันโค่นล้มรัฐบาลได้สำเร็จ แต่จัดการปกครองไม่ได้

ยิ่งสังคมปัจจุบันที่สลับซับซ้อนและยาก การจัดการให้สำเร็จยิ่งยาก การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด ข้ามเลยการโค่นล้มกันด้วยความรุนแรงแต่อาจจัดการไม่ได้ ไปสู่การจัดการตนเอง ดังที่กล่าวไว้แล้วตอนที่ ๔ หน้า ๖๐

“

เรื่องยาก ๆ เช่น
การแก้ไขความยากจน
และ ความอยู่ดีธรรมในสังคม
ไม่มีอำนาจใดทำให้เป็นไปได้
แต่การถักทอกันทางสังคม
ทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้
ในสภาวะที่ซับซ้อนและยาก
เรื่องจึงดูเหมือนกลับตาลปัตร คือ ...

อำนาจกลับไม่มีอำนาจ
(ที่จะทำให้สำเร็จ)

การไม่มีอำนาจกลับเป็นอำนาจ
(ที่จะทำให้สำเร็จ)
หรือเป็นอำนาจแห่งการไม่มีอำนาจ

”

ประชาธิปไตย ควอนตัม (Quantum Democracy)

สัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทย ที่มากับการจัดการตนเอง
ของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด

จัดการตนเองเป็นเรื่องใหญ่มาก เป็นประชาธิปไตยที่มีเนื้อหา
ที่ประชาชนเข้าไปจัดการตนเอง ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องหนึ่งคนหนึ่งเสียง
(One man one vote) เช่นประชาธิปไตยตะวันตกเท่านั้น

สหรัฐอเมริกา และยุโรปซึ่งก็เป็นประชาธิปไตย แต่กำลังวิกฤติ
ขนาดหนัก เพราะอำนาจทางการเมืองด้านอำนาจเงินขนาดใหญ่ไม่ได้
หรือที่แท้กลับร่วมมือหรือตกอยู่ในอำนาจเงิน

อำนาจเงินและอำนาจรัฐได้นำไปสู่สงครามโลก ๒ ครั้งและสงครามอื่นๆ อีก ทำให้สูญเสียชีวิตของเพื่อนมนุษย์ไปหลายร้อยล้านคน ยิ่งก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมจนเกิดสภาวะโลกร้อนและก่อให้เกิดหายนะภัยต่างๆ

ขณะนี้ระบบทุนนิยมก็กำลังกินตัวเอง ดังที่กำลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาและยุโรป และกำลังลามไปทั่วโลก

ความหวังที่จะแก้ไขมีน้อย เพราะ**เป็นวิกฤติเชิงระบบ**

ทั้งหมดแสดงว่าประชาธิปไตยตะวันตกแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงไม่มีพลังเพียงพอที่จะต้านพลังมหาศาลของอำนาจเงิน

เพราะเมื่อเลือกได้ผู้แทนไปแล้ว ผู้แทนจำนวนน้อย ๕-๖ ร้อยคนเหล่านี้ ก็ตกอยู่ใต้อำนาจเงินได้ง่าย จำนวนลอบบียิสต์* (lobbyist) มีมากกว่านักการเมืองหลายเท่า ระบบทั้งหมดจึงดำเนินไปด้วย โลกะโทสะ โมหะ

กล่าวคือ เงินขนาดใหญ่เป็นตัวแทนของ**โลกะ**

อำนาจรัฐที่ใช้ความรุนแรงคือตัวแทนของ**โทสะ**

และที่ตกลงไปนั้นเพราะความหลงไปหรือ**โมหะ** ไม่รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว

โลกที่ขับเคลื่อนด้วยอวกุศลมูลย่อมต้องวิกฤติเป็นธรรมดาจะพ้นวิกฤติไปไม่ได้

สัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทยที่มากับการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด เป็นประชาธิปไตยทางตรง ที่คนในพื้นที่เข้ามาจัดการในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ของเขาเอง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

* ล็อบบียิสต์ คือ กลุ่มคนที่เชี่ยวชาญในการวิ่งเต้นให้กับบรรดานักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจและทางการเมือง

ความแตกต่างระหว่างประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงกับประชาธิปไตยแห่งการจัดการตนเองของพื้นที่ก็คือ

ประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงทำงานอยู่บนส่วนบนของสังคม หรือลอยตัวอยู่ข้างบน ถูกอำนาจเงินจับกินได้ง่าย จึงเสียศูนย์เหมือนการพยายามสร้างพระเจดีย์จากยอดซึ่งมีแต่จะพังลง

ส่วนประชาธิปไตยแห่งการจัดการตนเองของพื้นที่นั้นเอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง

ชุมชนท้องถิ่นนั้นคำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน มีความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคมที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ต่างจากสังคมข้างบน ซึ่งลอยตัวแบบไร้ราก

การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด เป็นการจัดการรวมหมู่ ไม่เป็นปฏิกิริยาให้ความเห็นแก่ตัวองกามเหมือนสังคมข้างบน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมเป็นไปได้ ซึ่งเป็นไม่ได้เลยในประเทศส่วนใหญ่ในขณะนี้

ต่อไปโลกจะค้นพบว่าประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้นล้าสมัยเสียแล้ว ดังที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำลงได้ เพราะเป็นประชาธิปไตยแบบก้อนอำนาจ

ส่วนประชาธิปไตยของพื้นที่จัดการตนเองนั้น เป็น**ประชาธิปไตยแบบควอนตัม** (Quantum Democracy) ซึ่งจะอธิบายต่อไปนี้

ในวิทยาศาสตร์แบบเก่านั้นมองอะไรแบบตายตัว เช่น อะไรที่เป็นวัตถุก็ต้องเป็นก้อนมีน้ำหนักจับต้องได้ อะไรที่เป็นแสงก็เป็นคลื่นพลังงาน ไม่มีน้ำหนัก ไม่มีขนาด จับต้องไม่ได้

รูปที่ ๑๙ แสดงอาจเป็นก้อนหรือคลื่นก็ได้ในขณะเดียวกันตามทฤษฎีควอนตัม

แต่วิทยาศาสตร์ใหม่ พบว่าความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น ทฤษฎีควอนตัมพบว่า แสงอาจเป็นอนุภาคคือวัตถุหรือคลื่นก็ได้ในขณะเดียวกัน

ประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงนั้นมองอำนาจเหมือนเป็นก้อน ที่ประชาชนยกให้ันการเมืองไป แล้วันการเมืองก็ไปตกอยู่ในโลกะ โทสะ โมหะ ของตัวเอง ภายใต้อิทธิพลของเงินขนาดใหญ่ อำนาจทางการเมืองแบบเป็นก้อนจึงล้าสมัยเป็นวิทยาศาสตร์เก่า

ส่วนประชาธิปไตยแบบพื้นที่จัดการตนเองนั้น มองอำนาจแบบทั้งเป็นก้อนและเป็นคลื่น

เป็นก้อน ก็คือยังมีส่วนของการเลือกตั้งแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

แต่ขณะเดียวกันอำนาจ**เป็นคลื่น**ที่อยู่ในตัวประชาชนทุกคนที่เข้ามาจัดการตนเอง จึงเรียกว่าประชาธิปไตยแบบควอนตัม (Quantum Democracy)

ประชาธิปไตยแบบควอนตัม ที่ประชาชนจำนวนมากที่สุดเข้ามามีส่วนในการจัดการตนเองในระดับต่าง ๆ จึงต้องมีคุณภาพดีกว่าประชาธิปไตยแบบเก่า ๆ ที่เพียงแต่ยกก้อนอำนาจไปให้นักการเมืองเท่านั้น

หวังว่าการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย จะช่วยให้ประเทศไทยพ้นวิกฤติ ทั้งวิกฤติในตัวเองและวิกฤติโลก

วิกฤติโลกเป็นวิกฤติใหม่ที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะรอดได้ยาก

สัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทยจะทำให้เกิดพลังบูรณาการมหาศาล ที่ทำให้ประเทศไทยรอดจากวิกฤติโลกได้

เมื่อประชาธิปไตย แบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงล้มเหลวลงในประเทศส่วนใหญ่ โลกอาจจะได้เรียนรู้ประชาธิปไตยแบบพื้นที่จัดการตนเอง

ที่ผมเขียนขึ้นมาทั้งหมดนี้ ไม่ได้คิดขึ้นเองลอย ๆ แต่เอามาจากประสบการณ์ของชาวบ้านที่เขาลงมือปฏิบัติจริง ๆ และได้ผลจริง ๆ การคิดขึ้นลอยมีความเสี่ยงต่อความไม่สมจริง

ในครั้งพุทธกาลมีเจ้าลัทธิความคิดใหญ่ ๆ อยู่ประมาณ ๖ สำนัก ของพระพุทธองค์จึงยังยืนคงทนต่อการพิสูจน์

พระพุทธองค์บรรลุธรรมจากการปฏิบัติแล้วอธิบายจากผลที่เกิดขึ้นจริง จึงไม่ผิดพลาดและเป็นความรู้ที่อัศจรรย์อย่างไม่น่าเชื่อ

ท่านมหาตมะ คานธี กล่าวว่า “**ถ้าคุณเรียนจากตำรา คุณได้ความรู้ ถ้าคุณเรียนจากประสบการณ์ คุณได้ปัญญา**”

โลกเอียงมาให้ความสำคัญกับความรู้จากการคิดมากเกินไป การคิดโดยไม่ผ่านการปฏิบัติอาจไม่สมจริง อาจแยกส่วน อาจสุดโต่ง หรือ แม้อาจหยาบคาย

แต่การพยายามทำงานให้ได้ผลจะต้องคิดถึงคนอื่นและสิ่งอื่นเสมอ ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องจากการลองผิดลองถูก เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง

ในที่สุดเมื่อได้ผลดี (ปฏิเวธ) ก็รู้วาทฤษฎี (ปริยัติ) และการปฏิบัติ (ปฏิบัติ) นั้นถูกแล้ว

ถ้ายังไม่ได้พิสูจน์ด้วยการได้ผลดี ทฤษฎีและการปฏิบัติใดๆ ก็ยังเชื่อไม่ได้ว่าดีจริง

หวังว่าจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านกันมากขึ้น

เรื่องชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง มาจากประสบการณ์ของชาวบ้านว่าเป็นเรื่องที่ดีและโดนใจเขา เขาก็พากันทำมากขึ้นๆ

การส่งเสริม การจัดการตนเอง ของแผ่นดินไทย

ถ้าเข้าใจและเห็นคุณค่าของการจัดการตนเองของพื้นที่ว่าเป็นทางรอดของประเทศ ก็สามารถช่วยกันส่งเสริมการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยด้วยประการต่าง ๆ เช่น

ส่งเสริมด้วยการสื่อสาร

การสื่อสารทุกประเภทโดยเฉพาะวิทยุและโทรทัศน์ ควรไปนำตัวอย่างของการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด มาสู่การรับรู้กันอย่างกว้างขวาง

หนึ่งหน่วยงานต่อหนึ่งตำบล

เรามีหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นกรมกองในกระทรวงต่าง ๆ คณะวิชาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ บริษัทธุรกิจ มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชน

เรามีตำบลทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบลแค่นั้นเอง เรามีหน่วยงานต่าง ๆ มากเกินพอที่หนึ่งหน่วยงานจะทำงานกับหนึ่งตำบล ได้ครบทุกตำบลทั่วประเทศ

ตำบลเป็นจุลยุทธศาสตร์ที่ประกอบด้วยทั้งท้องถิ่นคือ อบต. ที่มีสถานภาพทางกฎหมายกับหมู่บ้านหรือชุมชนอีกประมาณตำบลละ ๑๐ หมู่บ้าน ชุมชนเป็นภาคประชาชน หน่วยงานที่เข้าไปส่งเสริม ๑ ตำบล ก็เท่ากับส่งเสริม ๑๐ ชุมชนไปด้วย ถ้าทำได้ทั่วประเทศก็คือ ๘,๐๐๐ ตำบล ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน

การส่งเสริมไม่ใช่การเข้าไปสั่งสอนหรือการเอาเงินไปให้ แต่เป็นการไปเป็นภาคีของการพัฒนาโดยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

ชุมพลั้งในจังหวัด

ในแต่ละจังหวัดมีชุมพลั้งเพื่อการพัฒนาอันมหาศาล

ทั้งชุมกำลังภาคราชการ ภาคธุรกิจ และภาควิชาการขบวนการ จังหวัดจัดการตนเอง ควรรวมชุมพลั้งเหล่านี้เข้ามาให้มากที่สุด

การพระศาสนากับการจัดการตนเองของพื้นที่

ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธและพุทธศาสนาก็เป็นของดี แต่มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมเต็มไปหมด ไม่ว่าพระจะสอนอย่างไร ก็ไม่ได้ผล

พุทธศาสนานั้นนิยมความเสมอภาคและประชาธิปไตย คุณได้จากวินัยสงฆ์

แต่สังคมไทยมีโครงสร้างแนวดิ่ง โครงสร้างแนวดิ่งทำให้ศีลธรรมไม่ดี ยิ่งโดนกระหน่ำด้วยอำนาจทุนนิยมซ้ำเติม ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมก็ยิ่งมีมากขึ้น ทำให้พุทธศาสนาไม่สามารถเปล่งประกายเท่าที่ควร

ถ้าพระเจ้าได้ศึกษาเรื่องราวการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น จังหวัด ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้จะเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในสังคม จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไปเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนามากกว่า

ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ศีลธรรมจักบังเกิดทั่วแผ่นดิน พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ชิดประชาชนจะเห็นความจริงในข้อนี้มากกว่าพระผู้ใหญ่ทรงสมณศักดิ์สูงๆ

ถ้าพระสงฆ์ในพื้นที่จะร่วมกับประชาชนในกระบวนการจัดการตนเอง โดยคงความเคารพพระผู้ใหญ่ไว้ ท่านก็คงจะไม่ว่าอะไร แต่จะเพิ่มพลังที่เป็นคุณอย่างมหาศาล ทั้งนี้เป็นไปตามหลักอภิธานิธรรมนั่นเอง

ธุรกิจเพื่อสังคมกับการส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่

งานเพื่อสังคมมีมาก แต่เงินมีน้อย มีการค้นพบว่าถ้าทำธุรกิจเพื่อสังคม (social enterprise) คือทำธุรกิจที่มีผลกำไรด้วย ทำประโยชน์ต่อสังคมด้วย เป็นวิธีการที่ทำให้ทำประโยชน์ได้มากและยั่งยืน

ในอนาคตคงจะมีคนรุ่นใหม่ไทยทำธุรกิจเพื่อสังคมกันมากขึ้น การทำเพื่อสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ไปส่งเสริมการจัดการตนเองของ ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด

กลไกประสานงาน

(ก) ในระดับจังหวัด

ในระดับจังหวัด ทุกจังหวัดควรจะมีกลไกประสานงานที่ถักทอ ทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกัน

ดังที่**จังหวัดอำนาจเจริญ**สามารถระดมคนประมาณ ๑๕,๐๐๐ คน ซึ่งมีตัวแทนจากทุกตำบลในจังหวัดและภาคส่วนต่างๆ มาร่วมทำ ธรรมนูญของคนอำนาจเจริญในการจัดการตนเอง

หรือ**จังหวัดเชียงใหม่**ในการดึงภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมขับเคลื่อน เชียงใหม่จัดการตนเอง

กลไกประสานงานในจังหวัด ไม่ควรจะเริ่มต้นด้วยการแต่งตั้ง อย่างเป็นทางการ เพราะถ้าแต่งตั้งคนที่ไม่เหมาะสมจะทำให้เป็น อุปสรรคต่อการขับเคลื่อนต่อไป

แต่ภาคีต่างๆ ควรมาร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการและจะ ปรากฏขึ้นเองว่าใครที่มีฉันทะ และบุคลิกเหมาะสมที่จะเป็นผู้ประสาน งาน ซึ่งได้รับการยอมรับจากภาคีต่างๆ

กลไกประสานงานในระดับจังหวัดต้องมีงบประมาณค่าใช้จ่าย ถ้าภาคีต่างๆ ในจังหวัดช่วยกันออกได้จะเป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้ายังไม่ได้ องค์กรในส่วนกลางตามที่กล่าวในข้อ (ข) ข้างล่างนี้ควรสนับสนุนไป ก่อน

(ข) ในส่วนกลาง

มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระหลายองค์กร ที่กำลังสนับสนุนการจัดการตนเองของพื้นที่ อันได้แก่ พอช. สสส. สปสช. สช. สมาพัฒนาการเมือง องค์กรเหล่านี้มีงบประมาณมากน้อยต่างกัน แต่มีใจเดียวกันคือสนับสนุนการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย

ทั้ง ๕ องค์กรนี้ กำลังร่วมมือกันอยู่แล้ว ถ้ากระชับให้แน่นแฟ้นขึ้นจะเป็นพลังมหาศาลในการสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทย

ควรร่วมกันลงขันสร้างองค์กรกลางเพื่อการประสานงานการส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่ เพื่อทำงานต่อเนื่องในระยะยาว จะเป็นในรูปของมูลนิธิหรือสถาบันก็ตาม และต้องคิดถึงการที่จะต้องช่วยประเทศอื่นๆ ด้วย เพราะประเทศส่วนใหญ่จะวิกฤติ

การปฏิรูปการงบประมาณที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

ประเทศไทยพัฒนาโดยเอากรมเป็นตัวตั้ง จึงรวมศูนย์และแยกส่วนดังที่ได้กล่าวแล้ว

ในการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนที่ ๘ มีการคำนึงถึงการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งที่เรียกว่า AFP (Area Function Participation) แต่ไม่ได้มีการคำนึงถึงระบบและกลไกที่จะทำให้เป็นจริง

ควรมีการปฏิรูปการงบประมาณที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ไปส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่อย่างแรง

“

พุทธศาสนา^๕นั้น
นิยมความเสมอภาค
และประชาธิปไตย
ดูได้จากวินัยสงฆ์

แต่สังคมไทย
มีโครงสร้าง^๖แนวตั้ง

โครงสร้าง^๗แนวตั้ง
ทำให้ศีลธรรมไม่ดี
ยิ่งโดนกระหน่ำ

ด้วยอำนาจทุนนิยม^๘ซ้ำเติม
ความเสื่อมเสียทางศีลธรรม
ก็ยิ่งมีมากขึ้น

ทำให้พุทธศาสนาไม่สามารถ
เปล่งประกายเท่าที่ควร

”

การส่งเสริม การจัดการตนเอง ของแผ่นดินไทย

ถ้าเข้าใจและเห็นคุณค่าของการจัดการตนเองของพื้นที่ว่าเป็นทางรอดของประเทศ ก็สามารถช่วยกันส่งเสริมการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยด้วยประการต่าง ๆ เช่น

ส่งเสริมด้วยการสื่อสาร

การสื่อสารทุกประเภทโดยเฉพาะวิทยุและโทรทัศน์ ควรไปนำตัวอย่างของการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด มาสู่การรับรู้กันอย่างกว้างขวาง

หนึ่งหน่วยงานต่อหนึ่งตำบล

เรามีหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นกรมกองในกระทรวงต่าง ๆ คณะวิชาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ บริษัทธุรกิจ มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชน

เรามีตำบลทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบลแค่นั้นเอง เรามีหน่วยงานต่าง ๆ มากเกินพอที่หนึ่งหน่วยงานจะทำงานกับหนึ่งตำบล ได้ครบทุกตำบลทั่วประเทศ

ตำบลเป็นจุลยุทธศาสตร์ที่ประกอบด้วยทั้งท้องถิ่นคือ อบต. ที่มีสถานภาพทางกฎหมายกับหมู่บ้านหรือชุมชนอีกประมาณตำบลละ ๑๐ หมู่บ้าน ชุมชนเป็นภาคประชาชน หน่วยงานที่เข้าไปส่งเสริม ๑ ตำบล ก็เท่ากับส่งเสริม ๑๐ ชุมชนไปด้วย ถ้าทำได้ทั่วประเทศก็คือ ๘,๐๐๐ ตำบล ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน

การส่งเสริมไม่ใช่การเข้าไปสั่งสอนหรือการเอาเงินไปให้ แต่เป็นการไปเป็นภาคีของการพัฒนาโดยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

ชุมพลั้งในจังหวัด

ในแต่ละจังหวัดมีชุมพลั้งเพื่อการพัฒนาอันมหาศาล

ทั้งชุมกำลังภาคราชการ ภาคธุรกิจ และภาควิชาการขบวนการ จังหวัดจัดการตนเอง ควรรวมชุมพลั้งเหล่านี้เข้ามาให้มากที่สุด

การประสานงานกับการจัดการตนเองของพื้นที่

ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธและพุทธศาสนาก็เป็นของดี แต่มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมเต็มไปหมด ไม่ว่าพระจะสอนอย่างไร ก็ไม่ได้ผล

พุทธศาสนานั้นนิยมความเสมอภาคและประชาธิปไตย คุณได้จากวินัยสงฆ์

แต่สังคมไทยมีโครงสร้างแนวดิ่ง โครงสร้างแนวดิ่งทำให้ศีลธรรมไม่ดี ยิ่งโดนกระหน่ำด้วยอำนาจทุนนิยมซ้ำเติม ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมก็ยิ่งมีมากขึ้น ทำให้พุทธศาสนาไม่สามารถเปล่งประกายเท่าที่ควร

ถ้าพระเจ้าได้ศึกษาเรื่องราวการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น จังหวัด ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้จะเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในสังคม จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไปเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนามากกว่า

ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ศีลธรรมจักบังเกิดทั่วแผ่นดิน พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ชิดประชาชนจะเห็นความจริงในข้อนี้มากกว่าพระผู้ใหญ่ทรงสมณศักดิ์สูงๆ

ถ้าพระสงฆ์ในพื้นที่จะร่วมกับประชาชนในกระบวนการจัดการตนเอง โดยคงความเคารพพระผู้ใหญ่ไว้ ท่านก็คงจะไม่ว่าอะไร แต่จะเพิ่มพลังที่เป็นคุณอย่างมหาศาล ทั้งนี้เป็นไปตามหลักอภิธานิธรรมนั่นเอง

ธุรกิจเพื่อสังคมกับการส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่

งานเพื่อสังคมมีมาก แต่เงินมีน้อย มีการค้นพบว่าถ้าทำธุรกิจเพื่อสังคม (social enterprise) คือทำธุรกิจที่มีผลกำไรด้วย ทำประโยชน์ต่อสังคมด้วย เป็นวิธีการที่ทำให้ทำประโยชน์ได้มากและยั่งยืน

ในอนาคตคงจะมีคนรุ่นใหม่ไทยทำธุรกิจเพื่อสังคมกันมากขึ้น การทำเพื่อสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ไปส่งเสริมการจัดการตนเองของ ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด

กลไกประสานงาน

(ก) ในระดับจังหวัด

ในระดับจังหวัด ทุกจังหวัดควรจะมีกลไกประสานงานที่ถักทอ ทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกัน

ดังที่**จังหวัดอำนาจเจริญ**สามารถระดมคนประมาณ ๑๕,๐๐๐ คน ซึ่งมีตัวแทนจากทุกตำบลในจังหวัดและภาคส่วนต่างๆ มาร่วมทำ ธรรมนูญของคนอำนาจเจริญในการจัดการตนเอง

หรือ**จังหวัดเชียงใหม่**ในการดึงภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมขับเคลื่อน เชียงใหม่จัดการตนเอง

กลไกประสานงานในจังหวัด ไม่ควรจะเริ่มต้นด้วยการแต่งตั้ง อย่างเป็นทางการ เพราะถ้าแต่งตั้งคนที่ไม่เหมาะสมจะทำให้เป็น อุปสรรคต่อการขับเคลื่อนต่อไป

แต่ภาคีต่างๆ ควรมาร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการและจะ ปรากฏขึ้นเองว่าใครที่มีฉันทะ และบุคลิกเหมาะสมที่จะเป็นผู้ประสาน งาน ซึ่งได้รับการยอมรับจากภาคีต่างๆ

กลไกประสานงานในระดับจังหวัดต้องมีงบประมาณค่าใช้จ่าย ถ้าภาคีต่างๆ ในจังหวัดช่วยกันออกได้จะเป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้ายังไม่ได้ องค์กรในส่วนกลางตามที่กล่าวในข้อ (ข) ข้างล่างนี้ควรสนับสนุนไป ก่อน

(ข) ในส่วนกลาง

มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระหลายองค์กร ที่กำลังสนับสนุนการจัดการตนเองของพื้นที่ อันได้แก่ พอช. สสส. สปสช. สช. สมาพัฒนาการเมือง องค์กรเหล่านี้มีงบประมาณมากน้อยต่างกัน แต่มีใจเดียวกันคือสนับสนุนการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย

ทั้ง ๕ องค์กรนี้ กำลังร่วมมือกันอยู่แล้ว ถ้ากระชับให้แน่นแฟ้นขึ้นจะเป็นพลังมหาศาลในการสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทย

ควรร่วมกันลงขันสร้างองค์กรกลางเพื่อการประสานงานการส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่ เพื่อทำงานต่อเนื่องในระยะยาว จะเป็นในรูปของมูลนิธิหรือสถาบันก็ตาม และต้องคิดถึงการที่จะต้องช่วยประเทศอื่น ๆ ด้วย เพราะประเทศส่วนใหญ่จะวิกฤติ

การปฏิรูปการงบประมาณที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

ประเทศไทยพัฒนาโดยเอากรมเป็นตัวตั้ง จึงรวมศูนย์และแยกส่วนดังที่ได้กล่าวแล้ว

ในการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนที่ ๘ มีการคำนึงถึงการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งที่เรียกว่า AFP (Area Function Participation) แต่ไม่ได้มีการคำนึงถึงระบบและกลไกที่จะทำให้เป็นจริง

ควรมีการปฏิรูปการงบประมาณที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ไปส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่อย่างแรง

“

พุทธศาสนา^๕นั้น
นิยมความเสมอภาค
และประชาธิปไตย
ดูได้จากวินัยสงฆ์

แต่สังคมไทย
มีโครงสร้าง^๖แนวตั้ง

โครงสร้าง^๗แนวตั้ง
ทำให้ศีลธรรมไม่ดี
ยิ่งโดนกระหน่ำ

ด้วยอำนาจทุนนิยม^๘เข้าเติม
ความเสื่อมเสียทางศีลธรรม
ก็ยิ่งมีมากขึ้น

ทำให้พุทธศาสนาไม่สามารถ
เปลี่ยนแปลงเท่าที่ควร

”

สรุป

บนเส้นทาง แห่ง การจัดการตนเอง บน แผ่นดินไทย

ประเทศไทยเปรียบประดุจติดอยู่ในหลุมดำแห่งสภาวะวิกฤติ
และไม่สามารถหลุดออกไปได้ ทั้งนี้เพราะโครงสร้างอำนาจ

ไม่ว่าจะต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองกันที่ส่วนบนอย่างไร
ก็ออกจากหลุมดำแห่งสภาวะวิกฤติไม่ได้ เพราะโครงสร้างการรวมศูนย์
อำนาจการปกครองยังเหมือนเดิม

การรวมศูนย์อำนาจการปกครองเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาใหญ่ ๆ
ของประเทศอย่างน้อย ๖ ประการ คือ

๑. ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ แทนที่จะแก้ปัญหาได้เอง ต้องให้
ส่วนกลางเป็นผู้แก้ ซึ่งแก้ไม่ได้และหมดเปลืองมาก
๒. เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจที่รวมศูนย์กับ
ความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีปัญหา
ความรุนแรงชายแดนใต้เป็นตัวอย่าง
๓. ระบบรัฐอ่อนแอ เพราะใช้อำนาจมากกว่าปัญญา
๔. คอร์รัปชันมากและแก้ไม่ตก อำนาจเข้มข้นที่ไหน
คอร์รัปชันดาษดินที่นั่น
๕. ทำให้การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองระดับบนรุนแรง
เพราะใครชนะกินรวบหมดทั้งประเทศ
๖. ทำรัฐประหารได้ง่าย

ประเทศที่รวมศูนย์อำนาจจึงมีความเครียดในตัว ขัดแย้ง และ
รุนแรงได้ง่าย จึงควรกระจายอำนาจไปให้ประชาชนโดยทั่วถึง

การจัดการตนเองของชุมชน ของท้องถิ่น และของจังหวัด
เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เป็น
ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพมากกว่าเพียงแต่ว่าหนึ่งคนหนึ่งเสียง

อังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบเสรีภาพและ
ประชาธิปไตย ขณะนี้กำลังขาดความเป็นธรรมและเกิดความเหลื่อมล้ำ
อย่างใหญ่หลวง เพราะประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงไม่มีพลัง
เพียงพอที่จะยับยั้งความไม่ถูกต้องที่มาจากอำนาจเงินขนาดใหญ่ได้

ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการ
ตนเอง เป็นการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่เอาอย่างอื่นเป็น
ตัวตั้งมาเป็นการเอาการอยู่ร่วมกัน (living together) ทั้งระหว่างมนุษย์
กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นตัวตั้ง

นี่เป็นประเด็นที่สำคัญยิ่ง เพราะโลกไม่ได้เอากการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง ถึงจะพัฒนาความรู้และวิทยาการอย่างมหัศจรรย์เท่าใด ๆ โลกก็ไม่สมดุล และเกิดวิกฤติใหญ่

วิกฤติใหญ่ของโลกโดยสรุป คือวิกฤติแห่งการอยู่ร่วมกัน เพราะไม่ได้เอากการอยู่ร่วมกันเป็นเป้าหมาย

ชุมชนท้องถิ่นมีสัญญาตัญญอแห่งการอยู่ร่วมกัน การพัฒนาที่เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง โดยเฉพาะเมื่อคนในพื้นที่เข้ามาจัดการตนเอง ก็ย่อมต้องทำไปตามสัญญาตัญญอแห่งการอยู่ร่วมกัน

เมื่อตัวตั้งของการพัฒนามีความถูกต้อง คือเพื่อการอยู่ร่วมกัน การจัดการความรู้และวิทยาการใด ๆ ที่เกิดขึ้นก็ย่อมเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

เป็นโชคดีของประเทศไทย ที่ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ท่ามกลางกระแสโลกอันเชี่ยวกราก ชาวบ้านไทยได้ค้นคว้าวิจัยว่า วิถีชีวิตอย่างไรจึงจะสมดุล ด้วยการปฏิบัติจริง

บัดนี้เขาค้นพบแล้ว และนำมาสู่เส้นทางแห่งการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย ประกอบกับเกิดมีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระหลายองค์กร ที่สามารถทำงานในแนวราบ ได้เข้าไปสนับสนุนพื้นที่ในการจัดการตนเอง

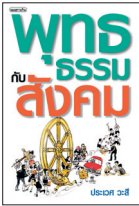
กระบวนการจัดการตนเองบนผืนแผ่นดินไทยกำลังดึงดูดองค์กรต่าง ๆ ทั้งทางแนวตั้งและแนวราบ เข้ามาถักทอกัน เพื่อสร้างสัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินนี้

สัมพันธภาพที่อยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ภารตภาพ สามัคคีธรรม สันติธรรม และการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำเร็จและความสุข

การถกทอกันทางสังคมเช่นนี้มีพลังมหาศาล ทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ เรื่องนั้นก็คือการสร้างความเป็นธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน

**เส้นทางแห่งการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยเป็นสันติ
วรบอย่างแท้จริง ทางนี้เปิดกว้างสำหรับคนไทยทุกคน เพื่อเดินไปสู่
ความสวัสดิ์ร่วมกัน**

ผลงานของอาจารย์ประเวศ ที่ยังมีเผยแพร่

พุทธธรรมกับสังคม

ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาและการแก้ไขโดยใช้หลักธรรม(ธรรมชาติ) อันเป็นประโยชน์สำหรับใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาการทำงาน ปัญหาเชิงโครงสร้าง ลดความเครียด ลดความกดดันทางสังคม นักเรียน นักศึกษา สามารถเรียนรู้ซึมซับนำไปใช้ก่อประโยชน์ในภายภาคหน้า

วิธีแก้อะไรก็สร้างสุข

สังคมจะอยู่ได้อย่างไร ถ้าคนในสังคมอยู่ด้วยความแข็งหรือทุกระทม หนังสือเล่มนี้อาจเป็นตัวช่วยหนึ่งที่จะทำให้คุณเป็นคนใหม่ที่สร้างความสุขให้ตัวเองและแก่ผู้อื่น ให้รู้ว่าควรจะทำอย่างไรให้ชีวิตมีความสุขกว่าที่เป็นอยู่

ธรรมสัจจารสู่มูลนิธิพุทธธณีอภัย

บันทึกการเดินทางแสวงบุญที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจเพื่อสร้างจิตสำนึกใหม่ เพราะอาจมีเพียงพลังของจิตสำนึกเท่านั้นที่จะสามารถนำพามนุษย์ให้เดินทางไปได้ไกลแสนไกลบนเส้นทางแห่งความดี

บันทึกเวชกรรมไทย

ผู้เขียนสะท้อนปัญหาด้านสาธารณสุขของไทย พร้อมแนวคิด ข้อเสนอแนะระบบสุขภาพในเมืองไทย เป็นที่น่ายินดีว่าบัดนี้ในวงการสาธารณสุขไทยได้มีการขับเคลื่อนเรื่อง ระบบบริการการสุขภาพที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ หรือ Humanized Health Care กันอย่างจริงจังและมีการดำเนินการเรื่องการปฏิรูประบบสุขภาพ

บนเส้นทางชีวิต ฉบับรวมเล่ม

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ เป็นการรวบรวมประวัติชีวิตและงานของนักคิดร่วมสมัยผู้หนึ่ง ในรูปแบบอัตชีวประวัติ เพื่อเป็นกรณีศึกษาเป็นแบบอย่างให้แก่คนรุ่นต่อๆ มา ถึงแม้ว่าจะเป็นเด็กบ้านนอก แต่ก็มีฉันทะจนสามารถก้าวสู่ความเป็นบุคคลทางปัญญา ให้ความคิด ข้อเสนอแนะ ระบบการศึกษา แก่สังคมไทยอยู่เนืองๆ

วิธีคลายเครียด

ถ้าเราเข้าใจกลไกทางจิตซึ่งเชื่อมโยงต่อไปสู่ระบบชีวเคมีในร่างกาย ก็จะทำให้เข้าใจว่าความเครียดเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีวิธีแก้ไขอย่างไร

การปรับตัวเชิง บัณฑิตศึกษา

แนวคิดสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิรูประบบสุขภาพ ซึ่งกำลังเป็นกระแสในสังคมไทย ที่ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าเรื่องการปฏิรูประบบสุขภาพ ไม่ใช่แค่เรื่องการปรับเปลี่ยน ปรับปรุงในส่วนหนึ่งของระบบบริการสาธารณสุขเท่านั้น หากแต่มีความหมายกว้างไกลไปถึงการปฏิรูประบบคิดและวิธีการพัฒนามนุษย์และสังคม

อายุวัฒนะ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่อเป็นทั้งคำอวยพรและความรู้แก่ผู้สูงอายุ ถึงการสร้างอายุให้วัฒนะ ถึงแก่ก็อยู่อย่างมีความสุขได้ทั้งกายและใจ

ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นจุดคนจัดประเทศไทย

ประเทศไทย เหมือนประเทศติดหล่ม ที่ติดหล่มทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการเมือง และทุกๆ ทาง ทำอย่างไร ก็ออกจากหล่มวิกฤตไม่ได้ ทำโน่นนิดนี่หน่อย ก็คงจะออกจากหล่มไม่ได้

สนใจสั่งซื้อหนังสือ Online ของสำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน ได้ที่
www.thaihealthbook.com หรือติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวได้ที่

facebook.com/thaihealthbook

@mohchaoban

Line ID : [thaihealthbook.com](https://line.me/tv/thaihealthbook.com)

หากท่านมีความประสงค์จะร่วมเผยแพร่ สามารถแจ้งความจำนงค์หรือสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่
หมอชาวบ้าน

36/6 ซอยประดิพัทธ์ 10 ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2618-4710, 0-2278-5533 โทรสาร 0-2271-1806, 0-2271-0170

“

หากท่านได้รับผลดี
จากหนังสือเล่มนี้
ขอให้ท่านมีกำลังใจที่จะทำความดี
เพื่อผู้อื่นต่อไปมากยิ่งขึ้น

”

“

ขณะที่มนุษย์มีความสำเร็จทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างสูง
แต่ผู้คนกลับเต็มไปด้วยความวิตกกังวล เกิดโรคซึมเศร้าได้ง่ายขึ้น
กังวลว่าคนอื่นจะมองตัวเองอย่างไร ไม่สนใจในมิตรภาพ
ถูกผลักดันให้บริโภคมาก แต่ขาดชีวิตชุมชน
การไม่มีบรรยากาศที่อบอุ่น คนปัจจุบันจึงทดแทนด้วย
การกินมากขึ้น ซื้อมีอย่างบ้าคลั่ง
หรือตกเป็นเหยื่อของการดื่มสุราและใช้ยาเสพติดต่างๆ

อันที่จริงประเทศไทยมีทุนทางสังคมต่างๆ มากมาย
ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม
ทุนทางสังคม ทุนทางความรู้ ทุนทางศาสนาธรรม
ทุนภาครัฐ ทุนภาคธุรกิจเอกชน ทุนเหล่านี้มากพอหรือเกินพอ
ที่จะสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

”

